

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**SISTEM UPRAVLJANJA U KAZNENO-POPRAVNIM
ZAVODIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE:
STUDIJA SLUČAJA KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD
ZATVORENOG TIPA ZENICA**

-magistarski rad-

Kandidatkinja:

Agić Eldina

Broj indeksa: 151-NS/20

Mentor:

prof.dr. Bajramović Zlatan

Sarajevo, april 2022.godine

ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**SISTEM UPRAVLJANJA U KAZNENO-POPRAVNIM
ZAVODIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE:
STUDIJA SLUČAJA KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD
ZATVORENOG TIPA ZENICA**

-magistarski rad-

Kandidatkinja:

Agić Eldina

Broj indeksa: 151-NS/20

Mentor:

prof.dr. Bajramović Zlatan

Sarajevo, april 2022.godine

SADRŽAJ

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJA.....	5
1.1. Predmet rada.....	5
1.2. Problem rada	5
1.3. Osnovni pojmovi istraživanja.....	6
1.4. Generalna hipoteza.....	8
1.5. Izvedbene hipoteze	8
1.6. Metode rada.....	8
1.7. Vremenski okvir istraživanja	8
1.8. Prostorni okvir istraživanja	8
2. SISTEM SIGURNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI	9
2.1. Organizacija, upravljanje, rukovođenje u sistemu sigurnosti	9
2.2. Pojam sigurnosti- sadržaj i obilježja	13
2.3. Sistem vanjske sigurnosti.....	18
2.4. Sistem unutrašnje sigurnosti	20
2.4.1. Parlamentarna skupština	20
2.4.2. Vijeće ministara.....	22
2.4.3. Ministarstvo sigurnosti	22
2.4.4. Granična policija.....	24
2.4.5. Džavna agencija za istrage i zaštitu.....	24
2.4.6. Služba za poslove sa strancima	25
2.4.7. Obavještajno-sigurnosna agencija (OSA)	26
3. KAZNENO-POPRAVNI ZAVODI U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE I ZATVORSKI SISTEM U SVIJETU	29
3.1. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Sarajevo	38
3.2. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Tuzla	38
3.3. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Mostar	39
3.4. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Busovača.....	39
3.5. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Bihać.....	40
3.6. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Orašje.....	40
3.7. Zatvorski sistem u svijetu.....	41
3.7.1. Zatvorski sistem u Njemačkoj	43

3.7.2. Zatvorski sistem u Švedskoj	45
3.7.3. Zatvorski sistem u Italiji	46
3.7.4. Zatvorski sistem u Austriji	47
3.7.5. Zatvorski sistem u Hrvatskoj	49
4. KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPRA ZENICA	51
4.1. Historijat	51
4.2. Sistem upravljanja u Kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa Zenica	61
4.3. Upravljanje ljudskim resursima	67
4.4. Upravljanje materijalnim resursima	71
ZAKLJUČAK	74
SKRAĆENICE	77
LITERATURA	78

UVOD

Bosna i Hercegovina¹ (BiH) je podijeljena na dva entiteta², Federaciju BiH³ i Republiku Srpsku⁴, te Brčko Distrikt. Izvršenje presuda u Bosni i Hercegovini je podijeljeno između tri nivoa vlasti, u nadležnosti Ministarstva pravde na nivou Bosne i Hercegovine i ministarstava pravde u svakom od dva entiteta. Ova dva sistema funkcionišu – manje više – neovisno jedan od drugog. Svaki zatvor je organizovan i njime se upravlja u skladu sa vlastitim pravilima, koja odobrava

---

¹ **Bosna i Hercegovina** je „suverena i nezavisna država, građana, konstitutivnih i ravnopravnih naroda Bošnjaka, Srba i Hrvata i pripadnika ostalih naroda koji u njoj žive. Površina države iznosi 51.564 km² a graniči sjeverno, te čitavom dužinom svoje zapadne granice od krajnjeg sjeverozapada do krajnjeg juga sa Republikom Hrvatskom i istočno sa Republikom Srbijom i Republikom Crnom Gorom, u području Neuma izlazi na Jadransko more. Bosna i Hercegovina je jedna od rijetkih država u svijetu u kojoj su judaizam, katoličanstvo, pravoslavlje i islam, i kulture koje su nastale u njihovom okrilju, našli pogodno tle za vlastito postojanje. To je omogućilo stvaranje jedinstvene civilizacije na njenom prostoru u čijim tekovinama su utisnuti pečati četiri konfesije i prepoznatljivo naslijeđe Grčke i Rimskog carstva, kao i Ilira i bogumila. Ovo susretanje velikih monoteističkih religija i prožimanje različitih kultura na relativno malom području omogućeno je geografskim položajem države koji je oduvijek bio poprište mnogobrojnih interesa i aspiracija aznih osvajača. U njenoj historiji dominiraju zbog toga, borbe za očuvanje samostalnosti i jačanje vlastitog interesa. Ime Bosna prvi put se spominje sredinom desetog stoljeća u djelima bizantskog cara i spisatelja Konstantina Porfirogeneta, a kao prvi bosanski vladar poznatog imena spominje se ban Borić koji je upravljao Bosnom od 1154. do 1163. godine. Nakon Dejtonskog sporazuma iz novembra 1995. godine, Bosna i Hercegovina je uređena kao država dva entiteta i tri suverena naroda u njoj.“ (Beridan, 2001: 58,62)

² **Entitet** „(lat. ens- onaj koji jeste, bitnost, suština važnost)-posebnost, zasebnost. Pojam tek odnedavno u političkoj upotrebi. Bosna i Hercegovina – država dva entiteta: Federacije BiH i Republika Srpska“. (Beridan 2001: 110)

³ **Federacija Bosne i Hercegovine** je „oblik državno-pravnog ustrojstva vlasti i transformacije političko-teritorijalne organizacije dijela teritorija (Republika) Bosne i Hercegovine sa većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i izraz ostvarivanja njihovih suverenih prava zajedno sa ostalim narodima i građanima Bosne i Hercegovine na dijelu teritorija transformiranog u Federaciju. Nastala je na principima Vašingtonskog okvirnog sporazuma legitimnih političkih predstavnika bošnjačkog i hrvatskog naroda u (Republici) Bosne i Hercegovine od 01. marta 1994. godine i Bečkih sporazuma i dogovora sklopljenih tokom istog mjeseca, a sa osnovnim ciljem očuvanja državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta (Republike) Bosne i Hercegovine, zaustavljenja rata i uspostave mira na području Federacije i čitave ove države, afirmacije i unapređivanja demokratske tradicije i dostignuća naroda koji žive na ovim prostorima, osobito sloboda i prava ljudi i građana, kao i demokratskih principa i tekovina koji proističu iz Povelje Ujedinjenih naroda, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Izjave i principa Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji usvojenih u Londonu kao i odluka Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda koje se odnose na bivšu Jugoslaviju. Nakon Dejtonskog sporazuma određen je teritorij Federacije Bosne i Hercegovine, kao i teritorij srpskog entiteta.“ (Beridan, 2001:118)

⁴ **Republika Srpska (RS)** „jedan je od entiteta (sastavnih dijelova), koji uz Federaciju Bosne i Hercegovine, nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, čini Bosnu i Hercegovinu. Njen nastanak je vezan za velikosrpski pokret, agresiju Srbije i Crne Gore na Republiku Bosnu i Hercegovinu i separatistička nastojanja Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine (u cjelini ili djelimično) pripremanoj Saveznoj Republici Jugoslaviji (proglašenoj 27. aprila 1992. godine). U saradnji sa snagama agresije (Srbijom i Crnom Gorom) SDS BiH je prvo na efektivno okupiranim dijelovima Bosne i Hercegovine, u jesen 1991. godine izgradila kolaboracionistički aparat od pet srpskih autonomnih oblasti na osnovu nelegalnog plebiscite oblasti svoj Klubposlanika preimenovala u Skupštinu srpskog naroda Bosne i Hercegovine sa ciljem formiranja „Srpske Republike Bosne i Hercegovine“ i 9. januara 1992. godine je proglasila. Osam mjeseci kasnije (kad se ni oružanom silom nije mogla zauzeti čitava BiH), 12. augusta 1992. godine preimenovana je u Republiku Srpsku, smanjujući postepeno njen obim sa 75,5%, na 61,06%, dok ga evropska Kontakt grupa za Bosnu i Hercegovinu, kao nagradu agresoru i separatističkim snagama, nije fiksirala na 49%, iako su u popisu stanovništva 31. marta 1991. godine Srbi učestvovali sa 31,3 % stanovništva Bosne i Hercegovine.“ (Beridan, 2001: 335)

nadležno Ministarstvo pravde. Svaki od upravnika zatvora ima određenu autonomiju u svojoj instituciji po pitanju osoblja, programa i uprave.⁵ Važno je napomenuti da u Brčko Distriktu nema zatvora. Prijestupnici koji su tamo osuđeni služe svoje zatvorske kazne u zatvorima u Republici Srpskoj ili u Federaciji. Zakonska osnova je Memorandum o razumijevanju između Brčko Distrikta i entiteta.

Zatvori u BiH klasificirani su kao zatvori „zatvorenog tipa”, „poluotvoreni”, i “otvoreni” u skladu s odgovarajućim zakonima o izvršenju krivičnih sankcija. Ova klasifikacija ukazuje na razlike u nivou sigurnosti i zatvorskog režima za zatvorenike; ustanove zatvorenog tipa namijenjene su za zatvorenike koji su počinili teža krivična djela i zatvorenike koji imaju znatno veća ograničenja. Dvije takve ustanove postoje u Republici Srpskoj (Foča i Banja Luka) i jedna u Federaciji BiH (Zenica).⁶

Zatvorski sistem je sistem ustanova u kojima se izvršava kazna zatvora i ustanovljen je zakonom. Taj sistem podrazumijeva sistem više tipova zatvorskih ustanova koji se dijele prema različitim kriterijima. Ovdje govorimo o zatvorskom sistemu u užem smislu. U okviru svakog zatvora se provodi formalni sistem izvršenja kazne zatvora uređen pravnim propisima. Taj formalni sistem se zove sistem izvršenja kazne zatvora. Zatvorski sistem u užem smislu i formalni sistem izvršenja kazne zatvora zajedno čine zatvorski sistem jedne države.⁷

Rad je sastavljen od četiri poglavlja, *prvo poglavlje* predstavlja teorijsko-metodološki pristup istraživanju prožet kroz predmet i problem rada, osnovne pojmove, generalne i izvedbene hipoteze. *Drugi dio* koncipiran je tako da ćemo proći kroz sistem sigurnosti u Bosni i Hercegovini, kroz upravljanje i rukovođenje u sistemu sigurnosti, pobliže objasniti sam pojam sigurnosti te podjelu između unutrašnje i vanjske sigurnosti. *Treći dio* rada predviđen je za Kazneno-popravne zavode u FBiH i zatvorski sistem u svijetu. U četvrtom dijelu provest ćemo istraživanje od samog nastanka Kazneno-popravnog zavoda Zenica do današnjih dana, prisjeti se historije, upoznati se sa organizacijom rada KPZ ZT Zenica uvidjeti ljudske i materijalne resurse istog.

---

⁵ http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Podrska%20reformi%20upravljanja%20u%20kp%20.pdf pristupljeno 07.04.2021. godine.

⁶ <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/108092.pdf> pristupljeno 07.04.2021. godine.

⁷ <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2020/05/Sistem-izvr%c5%a1enja-kazne-zatvora-predavanja.pdf> pristupljeno 07.04.2021. godine.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet rada

Sistem upravljanja u Kazneno-popravnim zavodima u Federaciji Bosne i Hercegovine:

- Studija slučaja Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Zenica

Kazneno-popravne ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine organizirane su kao kazneno-popravni zavodi, od čega je samo jedan zavod zatvorenog tipa u Zenici i šest kazneno-popravnih zavoda poluotvorenog tip i to Sarajevo, Tuzla, Mostar, Bihać, Busovača i Orašje. Kazneno-popravni zavod Zenica je jedini zatvor zatvorenog tip u Federaciji BiH i ujedno zatvor najvećeg kapaciteta u BiH. Neke od kazni koje se izvršavaju u kazneno-popravnim ustanovama Federacije Bosne i Hercegovine su kazne⁸ zatvora, mjere pritvora po rješenju općinskih i kantonalnih sudova, kazne kućnog zatvora s elektronskim nadzorom, kazne maloljetničkog zatvora i druge. Rukovodioci kazneno-popravnih ustanova za svoj rad odgovaraju Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom ministarstvu pravde.

1.2. Problem rada

Kazneno-popravni zavodi specifični su po svojoj organizaciji, regulisani su Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine čime su propisane obaveze i dužnosti zatvorskog osoblja. S povećanjem broja osuđenih osoba na odsluženju kazne zatvora povećava se rizik od narušavanja sigurnosti, jer se automatizmom ne povećava i broj zaposlenih. Posao službe osiguranja tj. zatvorskih policajaca-stražara koji su kičma zavoda ogleda se u vršenju osiguranje osuđenih osoba, osiguranje zavoda od napada kako unutrašnje tako i vanjsko, vrše sprovođenje osuđenih i pritvorenih osoba. Zbog vrste i obima posla zatvorska policija-straža je svakodnevno izložena stresu, što dovodi do profesionalnog sagorjevanja, što može dovesti do velikih psihičkih problema.

---

⁸ **Kazna** „vrsta krivične prekršajne ili disciplinske sankcije koja se izriče i provodi protiv počinioca krivičnog djela, prekršaja ili disciplinskog prekršaja. Sastoji se u oduzimanju ili ograničavanju slobode ili nekog drugog prava učinioju djela. Predstavlja i moralnu osudu koju društvo upućuje učiniojima spomenutih djela. Može biti izrečeno samo na osnovu zakona ili drugih odgovarajućih propisa. Npropisane kazne ne mogu se izricati ni provoditi, a izricanje kazne podrazumijeva i pravo na žalbu lica kome je izrečena.“ (Beridan, 2001:164)

1.3. Osnovni pojmovi istraživanja

- **“Sigurnost** je pojam vrlo širokog značenja. Podrazumijeva općenito stepen zaštićenosti : ljudi od različitih oblika njihova ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelokupnu zaštitu države od svih vidova njenog ugrožavanja, a naposljetku sigurnost podrazumijeva stepen zaštite od ugrožavanja na planetarnom i kosmičkom nivou života općenito i ljudskoga roda u cjelosti. Svi nivoi sigurnosti : planetarni, državni i sigurnost čovjeka- pojedinca te materijalnih i kulturnih dobara predstavljaju neraskidivu cjelinu. U političkom smislu sigurnost podrazumijeva stepen zaštite države od ugrožavanja iznutra i izvana (unutarnja i vanjska sigurnost). Vanjska sigurnost se odnosi na nezavisnost, suverenitet⁹ i teritorijalni integritet¹⁰ države i stepen njenog ugrožavanja u određenom vremenu, dok unutarnja sigurnost podrazumijeva mogućnost za funkcioniranje ustavnog, ekonomskog i pravnog sistema u državi, stepen ugroženosti i zaštita ljudi (građana), njihovih prava, materijalnih dobara u ličnoj i svakoj drugoj svojini itd. Sigurnost države je jedan od njenih osnovnih atributa i funkcija koja zavisi od općeg stanja u državi i organizaciji njene zaštite. Najčešće su u državama pored ostalih organa, vlade i njihova ministarstva osnovni nosioci poslova sigurnosti, a naročito ministarstva policije i odbrane, što podrazumijeva da oružane snage predstavljaju jedan od najznačajnijih organa države u njenoj zaštiti, naročito od vanjskih oblika vojnog ugrožavanja. Na nivou Ujedinjenih nacija postoji Savjet sigurnosti, organ čiji je zadatak briga o zaštiti svjetskog mira. Ovako širok pojam ima i svoja uža, parcijalna značenja i koristi se već u navedenim i drugim oblicima zaštite kao : tehnička, sobračajna, ekonomska i druge sigurnosti. “(Beridan, 2001: 348-349)

---

⁹ **Suverenitet** „ (franc. souverain- nosilac vrhovne vlasti, vladar, neograničeni, neprikosnoveni vladar) najviša državna vlast; apsolutna i samostalna samostalna vlast, države ili naroda nad vlastitim teritorijem; potpuna državna nezavisnost prema spoljnim faktorima. Dije se na unutarnji i vanjski. Unutarnji suverenitet znači da je država, vladar ili narod u posjedu državne vlasti unutar svog teritorija. Ta vlast i ta moć isključuju svaku drugu vrhovnu vlast i moć. Vanjski suverenitet znači da na određenu državu, vladara ili narod nemaju pravo vršiti nikakav prinudni utjecaj ili prisilu. Sinonim je za nezavisnost države, vladara ili naroda kao nosioca ili subjekta suvereniteta odnosno vrhovne vlasti“. (Beridan, 2001: 365)

¹⁰ **Teritorijalni integritet** „(lat.territorium- zemljište + integritas cjelovitost, potpunost, nedjeljivost) – sveukupnost i nepovredivost teritorija države. Sa gledišta međunarodnog prava predstavlja predmet osnovnih prava države u međunarodnim odnosima, kao što su pravo na samoodržavanje (odbranu), nezavisnost i poštivanje njenog dostojanstva. Povreda teritorijalnog integriteta predstavlja, prema međunarodnom pravu i Povelji Ujedinjenih naroda iz 1945.godine, nedozvoljen čin i akt agresije“. (Beridan, 2001: 365)

- **“Upravljanje** “Uprava” od glagola upraviti, isto što i upravljanje, vladanje, što se zasniva na moći kojom neko ograničava nečiju samovolju ili bezakonje, vođenje poslova (javnih i pravnih), naprimjer, Bog koji upravlja svijetom, upravljanje vladara, upravljanje poslovima koje vrši komadant u vojsci, upravna vlast, državna ili crkvena, ono što je određeno, propisano da se ljudi po tome upravljaju, naročito koje određuje način života, naredba, odredba, pravila, zakon, a onda i uzor, ogledni primjer, put, uputstvo, nagovor, pouka. Ustanova iz koje se vrši upravljanje, oni koji vrše upravljanje, a može značiti i zgradu u kojoj je smještena takva ustanva.” (Dujović 2006: 11-12)
- **Pritvorenik** je “lice koje pravosnažnom odlukom nije proglašeno krivično odgovornim za određeno krivično djelo, a koje se nalazi u pritvoru u Zavodu u skladu s odredbama ovog zakona nakon odluke Suda kojom se nalaže pritvor prije, u toku ili nakon glavnog pretresa;
- **Osuđenik** je lice za koje je pravosnažnom odlukom utvrđeno da je krivično odgovorno za određeno krivično djelo;
- **Zatvorenik** je lice koje je pravosnažnom odlukom proglašeno krivično odgovornim za određeno krivično djelo i koje u Zavodu služi zatvorsku kaznu iz pravosnažne odluke, u skladu s odredbama ovog zakona;
- **Osobama lišenim slobode** što je širi pojam od pojma “osobe na izdržavanju kazne zatvora” ili “osuđene osobe”. Pod pojmom “osobe lišene slobode” podrazumijevaju se osobe na izdržavanju kazne zatvora, dakle pravomoćno osuđene osobe, tako i osobe koje izdržavaju mjeru pritvora po rješenju nadležnog suda, a isto tako i nepravomoćno osuđene osobe kojima je prvenstveni sud izrekao kaznu, ali su i dalje ostale u pritvoru zbog visine prvostupanjsko izrečene kazne, ili su skladu Zakona o kaznenom postupku upućene na izdržavanje kazne zatvora na temelju njihovog zahtjeva, prije pravomoćnosti presude.
- **Ovlašteni zavodski službenik** je lice zaposleno u Zavodu, koje je ovlašteno da vrši poslove i ovlaštenja u skladu s ovim zakonom (kao što su upotreba sredstava prisile, pretres prostorija itd.), a koje pored toga vrši i ostale poslove u skladu s pravilnicima.”¹¹

---

¹¹ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Bosne i Hercegovine

1.4. Generalna hipoteza

Sistem upravljanja kazneno-popravnim zavodima u Federaciji Bosne i Hercegovine determiniran je izazovima sistema unutrašnjom sigurnosti, normativno-pravnim aktima i potrebama usklađivanja sa evropskim standardima.

1.5. Izvedbene hipoteze

1. Upravljanje kazneno-popravnim zavodima u evropskim zemljama ukazuje na neophodnost usklađivanja i provođenja ljudskih prava osuđenih osoba bez obzira na počinjeno krivično djelo.
2. Sistem upravljanja u kazneno-popravnim zavodima pokazuje preopterećenost sistema u kontekstu procesa upravljanja i nedostatak ljudskih i materijalnih resursa za njegovo puno provođenje.
3. Izdržavanje kazne zatvora osuđenih osoba predstavlja izazov zatvorskim upravama u održavanju pozitivne atmosfere u funkcionisanju zatvora
4. U zatvorskom sistemu postoji razlika između zatvora “zatvorenog” tip i “poluotvorenog” tipa
5. Struktura zatvorske populacije je raznovrsna: osuđene osobe prvi put na izdržavanje kazne zatvora do višestrukih povratnika
6. Sistem upravljanja u kazneno-popravnim zavodima ima određena prava i dužnosti.

1.6. Metode rada

Metode rada bit će istraživanje različitik knjiga, zakona, određenih dokumenata i članaka vezanih za sistem sigurnosti. U ovom radu koristit će se više različitih metoda istraživanja. U teorijskom dijelu rada koristit će se sljedeće metode: metoda analize, metoda sinteze, deduktivna metoda, metoda deskripcije, metoda komparacije, historijska metoda.

1.7. Vremenski okvir istraživanja

Za istraživanje ove teme obuhvaćen je period od samog nastanka KPZ ZT Zenica pa sve do danas.

1.8. Prostorni okvir istraživanja

Podaci koji se odnose na sistem upravljanja u Kazneno-popravnim zavodima u Federaciji Bosne i Hercegovine s osvrtom na zavod zatvorenog tipa u Zenici prikupljat će se sa prostora Bosne i Hercegovine.

2. SISTEM SIGURNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

2.1. Organizacija, upravljanje, rukovođenje u sistemu sigurnosti

Ljudi kao svjesna, racionalna i smisljena bića dolaze do zaključka da je saradnja sa drugim ljudima iz iste organizacije, životne ili radne sredine dobra za njih same, jer se tako lakše i kavalitetnije ostvaruju vlastiti ciljevi te se udružuju, uspostavljaju organizaciju u kojoj vladaju dogovorena, običajna, religijska, kulturna ekonomska, politička i druga pravila ponašanja. Organizacija posmatrana kao zajednička aktivnost¹² ljudi usmjerena je na postizanju najboljih rješenja za realizaciju postavljenih ciljeva, a za funkcioniranje svake organizacije najbitniji je ljudski faktor¹³, koji će se u različitim situacijama¹⁴ različito i ponašati. Ljudi mogu biti uključeni u neke organizacije radi zadovoljavanja vlastitih egzistencijalnih potreba ili to može biti zakonska obaveza učešća u organizaciji koja izvršava poslove od općeg interesa i značaja npr., pružanje prve medicinske pomoći i sl. U organizaciji koja je nametnuta i na osnovu prinude ponašanja ljudi se ispoljava učešćem i doprinosom koliko se „mora”, ako je organizacija zasnovana na dobrovoljnom učešću, onda su motivi drugačiji i uspjeh organizacije je povoljniji. Razvojem civilizacije čovjek je stvarao organizacije iz različiti pobuda i s različitim očekivanjem, neke organizacija nestajale su vremenom, a neke su odolijevale vremenu uspješno mu se prilagođavale. Mnogi veliki organizacijski poduhvati iz daleke prošlosti, neobjašnjene su pretpostavke o tome po kojim principima i kako je čovjek organizirao upravljanje u svojim prvim organizacijama, preobražavajući prirodni sistem sporo i mukotrпно u društveni sistem. Pisani tragovi otkriveni na prostorima Mesopotamije, Kine, Egipta, Rima, Bliskog i Dalekog

---

¹² **Aktivnost** „(lar. activus. djelatan, radin) jedan je od principa ratne vještine kojim se izražava stalna ofanzivnost i težnja da se vlastite snage dovedu u što povoljniji, tj. aktivniji položaj u odnosu na snage protivnika. Neposredno je povezama sa inicijativom. Ostvaruje se u svim oblicima oružane borbe i svim vidovima borbenih dještava, a najčešće u taktičkim razmjerama, naročito na privremeno zauzetom teritoriju i u borbi protiv zračnih desanata (aktivna dještava). Jedan od prvih uvjeta aktivnosti jeste visoka taktička i operativna pokretljivost jedinica.“ (Beridan, 2001:23)

¹³ **Ljudski faktor** „jedan od najvažnijih činilaca rata i oružane borbe. Obuhvaća sveukupne fizičke, umne, moralne i druge potencijale stanovništva koje je uključeno u rat i oružanu borbu. Jedini subjektivni, najvažniji faktor od čije brojnosti, umješnosti, volje, morala i drugih svojstava i sposobnosti ovisi stepen nacionalne upotrebe i iskorišćenosti svih ostalih faktora oružane borbe. Izražava se brojno ili kvantitativno (ukupan broj stanovnika države, broj stanovnika predviđen za oružane snage, jačina vojske u miru i ratu i dr., a u operativno-taktičkim razmjerama broj bataljona, brigade korpusa i dr.) i kvalitativno (moralno stanje, patriotska, nacionalna i ideološko-politička svijest, psihološka spremnost, borbena obučenost, ratno iskustvo, tradicija i spremnost za vođenje oružane borbe itd). Sinonim živa sila.“ (Beridan, 2001: 194)

¹⁴ **Situacija** „(lat. situs-položaj, mjesto) položaj, prilike, okolnosti, stanje, u vojnoj terminologiji, određeno stanje, trenutni položaj, raspored snaga i sredstava, odnosno snaga na bojištu, vojištu i ratištu, te drugi činioci koji su od utjecaja na borbena djelovanja. Za procjenu vojne situacije najznačajniji elementi su: neprijatelj i njegova snaga, vlastite snage, prostor i vrijeme.“ (Beridan, 2001: 352)

Istoka i srednjovjekovnih gradova, ukazuju nam brojni primjeri o pojavi organizacijskih aktivnosti.

Kao organizacione principe planiranje poslova, vođenje poslovnih knjiga, upute za početak rada, opis poslova itd., uveo je babilonski (sumerski) kralj Hamurabi (2123-2081. godine, prije n.e). Propisao je sistem ponašanja ljudi i odnos između njih, uveo naknade za rad, te za one one koji se ne pridržavaju propisanih ili običajem stečenih normi uveo je sistem kažnjavanja, obradio je pitanja vezana za upravljanje poslovima, zanatima i trgovinom. U svom poznatom zakoniku sa 22 zakona uredio je organizaciju državne uprave i organizaciju popisa stanovništva i sve to propisao i ovjekovječio u klesanom kamenu.

Prvi pisani tragovi o linijsko-štabnom sistemu rukovođenja i vojnu organizaciju¹⁵ mogu se naći u Kini (VI stoljeću prije n.e). Čuveni vojskovođa Sun Cu Vu izvršio je formacijsku podjelu vojske, rangiranje činova¹⁶ među oficirima i utvrdio načine komuniciranja. (Kurtić, 2005:93-94)

Pravila formiranja i očuvanja ekonomskog i političkog poretka te štabnog načina upravljanja primjenjena su u indijskoj javnoj upravi (332-298 god. prije n.e). Utvrđena su pravila i za administratora i to da mora biti: uglednog porijekla, obdaren, mudar, uvjerljiv, inteligentan, društven i entuzijast. Prvi zapisi vezani za organizaciju i upravljanje na evropskim prostorima nalaze se kod Grka. Antička Grčka bila je velika laboratorija u kojoj su testirani svi oblici organizacije i upravljanja, donijeli su čak 158 ustava, a u stvarnosti ih je bilo mnogo više. (Huesinbašić, 2009: 14)

Prvi koji su precizno definirali upravljačku strukturu organizacije od vrha do dna hijerarhije¹⁷ bili su Rimljani, naročito su ispoljili sposobnost proučavanja i uspostave organizacije. U hijerarhiji Rimljani su naročito isticali poziciju vladara, prvi su razdvojili upravljanje državim od privrednih poslova i upravljanje civilnim i vojnim poslovima. (Jojić, 1987: 91)

---

¹⁵ **Vojna organizacija** predstavlja „skupinu ljudi, niz vojnih jedinica, formacija objedinjenih pod jednu komandu (dobrovoljno ili po osnovu zakonske obaveze), radi izvršenje određenih (političkih i vojnih) zadataka, u ostvarivanju vojno-političkih ciljeva : naziv za oružane snage jedne države, ali i za vojne formacije koje se na teritoriji jedne države formiraju ilegalno radi kolaboracije sa agresijom ili pak oslobodilačke snage na okupirana područja.“ (Beridan, 2001:411)

¹⁶ **Činovi i oznake pripadnika oružanih snaga i policije znakovi** „obilježja stupnja starješinstva u vojnoj i policijskoj hijerarhiji, te pripadnost vidovima, rodovima i službama oružanih snaga, odnosno rodovima, dužnostima i službama policije, policijskoj stanici, jedinici i sl. Nose se kao sastvani dio, na vojnoj odnosno policijskoj uniformi.“ (Beridan, 2001:77)

¹⁷ **Hijerarhija** (grč. hieros-svet + archo- vladam) „u vojnom smislu, vertikalni odnos i raspored nadležnosti u procesu komandovanja i rukovođenja koji se odlikuju vertikalnom međuzavisnošću komandnih nivoa, pri čemu svaki nivo ima i određenu slobodu inicijative i akcije u okviru globalnog cilja. Kao princip organizacije, osim u oružanim snagama, veoma je izražen i u javnoj (državnoj) upravi osobito u sistemima centralizirane vlasti, te u jos nekim oblastima i službama.“ (Beridan, 2001:140)

Na strogoj subordinaciji¹⁸ prvi su formirali birokratsku organizaciju i uveli birokratsko upravljanje. Rimljani su najzaslužniji za razvoj prava, formalizaciju organizacije i temelj teorijskom zasnivanju vlasti. Hiljade ljudi na najnižoj hijerarhiji imali su svakodnevni zadatak da izvršavaju nalog civilne vlasti, policije, da u zapisima iz srednjeg vijeka Leonardo da Vinči (1452-1513) istakao je potrebu planiranja zadataka rasčlanjenim na operacije koje se mogu obilježavati određenim simbolima, fizičar Galileo Galilej (1564-1642) u proučavanju organizacije bavio se uticajem ljudskog zamora¹⁹ na efikasnost rada, a francuski filozof i matematičar Dekar (1596-1650) postavio je četiri pravila: pravilo jasnoće, pravilo analize, pravilo sinteze i pravilo potpunih podataka (kontrole), on je smatrao da u svakoj organizaciji problem treba rasčlaniti na više dijelova kako bi se mogao riješiti izezatan doprinos da proučavanje i funkcioniranje organizacije postigne nagli skok i preraste iz praktičnog poimanja u nauku o organizaciji i upravljanju zaslužni su teoretičari tog vremena: Nikolo Makijaveli, Tomas Man, Džejms Stjuart, Džejm Vat, Adam Smit, Vitnej, Metju Bolton, Rober Oven, Maki i dr. (Huesinbašić, 2009:15)

*Rukovođenjem*²⁰ se može smatrati rad ljudi na rukovodećim funkcijama, to jeste rukovođenje je proces usmjeravanja od organa rukovođenja radi ostvarivanja postavljenih ciljeva pojedinaca, organa, organizacijskih dijelova i organizacije kao cjeline, dok u praksi je to djelatnost poslovođenja, ljudi na rukovodećim dužnostima, odnosno njihovih nosilaca-rukovodilaca. (Huseinbašić, 2009:20)

---

¹⁸ **Subordinacija** „(lat. sub- ispred + ordinis- red) potčinjavanje, podređenost kao karakteristika službene discipline. U odbrani i naoružanim snagama jedan od principa rukovođenja i komandovanja koji osigurava odnose između donosioca odluka, naređenja i dr. i izvršilaca.“ (Beridan, 2001:263)

¹⁹ **Zamor** „stanje koje pokazuje umanjenu čovjekovu prirodnu energiju, interesovanje, mišićnu i mentalnu sposobnost za rad. Uzrok zamora su pretjerani rad ili drugo fizičko ili psihičko napezanje. Može se privremeno javiti i kao posljedica gladi, žeđi, vrućine ili hladnoće. U vojnoj obuci može doći do zamora usljed dugotrajnih marševa i drugih aktivnosti, au ratu zbog dugotrajnih borbenih djelovanja bez prilike da se ljudstvo odmori ili zamjeni.“ (Beridan, 2001:422)

²⁰ **Rukovođenje** je „opći izraz kojim se označava djelatnost vođenja određenih poslova. Obično se definira kao proces usmjeravanja pojedinca, organizacionih cjelina i organizacija u cjelini od pojedinca (rukovodilac) i organa rukovođenja, a radi ostvarivanja određenih ciljeva i zadataka. U užem smislu, u pogledu državnih poslova sigurnosti i odbrane, pod rukovođenjem se podrazumijeva organizirana i planirana djelatnost usmjerena na ostvarivanje ciljeva u pripremanju i organizaciji cjelokupnog sistema odbrane i sigurnosti, te izvršavanju zadataka u miru i ratu. Rukovođenje odbranom je, prema ustavnim i zakonodavnim rješenjima, u nadležnosti najviših organa (šefa države, vlade, parlamenta), preko komandi oružanih snaga i seže do najnižih organa u civilnim i vojnim poslovima odbrane i sigurnosti. Neki autori proces rukovođenja rasčlanjaju na više međusobno zavisnih (pod)funkcija, kao što su: procjenjivanje, planiranje, organiziranje, komandovanje (u oružanim snagama), koordinacija, kontrola i analiza iskustva.“ (Beridan, 2001:339)

„Rukovođenje u sistemu sigurnosti je djelatnost vođa i rukovodnih struktura na usmjeravanju pojedinaca, dijelova, jedinica i sistema sigurnosti kao cjeline u kontekstu ostvarivanja ciljeva i zadataka koje su postavili državni organi sigurnosti.

Rukovođenje u sistemu sigurnosti je jedna funkcija njegove organizacije. Njim se izražava vođenje ljudi, poslova i ostvarivanje planiranih ciljeva i zadataka iz domena sigurnosti. Poslovi, zadaci i ciljevi čine osnovu funkcioniranja sistema rukovođenja, a određeni su ciljevima sigurnosnog sistema. Sistem sigurnosti čine mnoštvo međusobno povezanih i međuzavisnih djelatnosti strukturiranih u vertikalnoj, horizontalnoj i dijagonalnoj ravni. U ovim okvirima se se razvijaju i oplođuju interna i eksterna kretanja, veze i odnosi. To je ambijent u kojem bitiše organizacija sigurnosti sa cjelinom svojih elemenata. Rukovođenje je jedna od djelatnosti ovog sistema i određeno je granicama organizacionih zona, veza i odnosa među njima.

Rukovodeće funkcije obavljaju pojedinci (direktori, načelnici, upravnici, pomoćnici, komadanti, zamjenici, šefovi, referenti i dr.) ili tijela za vođenje grupnim strukturama. Rukovodeće strukture zauzimaju linije do vrha piramide organizacijske zone gdje se integrišu čelne funkcije.

Svaki dio sigurnosnog sistema ili bilo koja njegova organizaciona jedinica u određenoj oblasti rada ima adekvatan organ ili tijelo za rukovođenje. Jedinice u organizacionoj strukturi sigurnosnog sistema su zaokružene cjeline što podrazumjeva da su i tijela za rukovođenje dio organizacijske jedinice. Rukovodeća tijela se uspostavljaju na principima i načelima štabne organizacije. No valja uočiti da se kolegijalna tijela za rukovođenje, unutrašnje ustrojstvo i djelovanje u sistemima sigurnosti zasnivaju na postavkama komitetske organizacije, odnosno na principima kolektivnog rada i odgovornosti.” (Dujović, 2006:7-8)

“*Rukovođenje u sistemu sigurnosti je funkcija i djelatnost organa rukovođenja u svakoj organizovanoj sredini. Funkcijom organi rukovođenja obavljaju djelatnost. Funkcija i djelatnosti i djelatnosti rukovođenja su vrlo složeni poslovi kojima se usmjeravaju pojedinci, organizacijski dijelovi i sistem kao cjelina u obavljanju ciljeva i zadataka koji su postavljeni pred sistem sigurnosti. Djelatnost rukovođenja prate brojni metodi i postupci koje koriste organi rukovođenja u svom radu. Cjelinu ovog složenog sistema prate i naučno osjetljiva teorija sistema sigurnosti. Ova teorija je komparativna sa drugim teorijama (teorija orgnizacije, teorija vojne organizacije, teorija sistema i dr.), koristi se njihovim dostignućima kao što će druge teorije koristiti naučna saznanja teorije rukovođenja i upravljanja sistemima sigurnosti.* (Dujović, 2006:11)

“*Organizacija* jer spajanje, ustrojstvo, ujedinjenje nečega u cjelinu, dovođenje u uređeni sistem, to je grupa ljudi sjedinjenih zajedničkim programom, ciljem ili zadatkom. Organizacija danas označava proces organizovanja i rezultat procesa organizovanja, čiji je krajnji cilj da učini ljudsku saradnju efikasnijom.” (Kurtić, 2005: 6-7)

“*Rukovođenje (vođenje)* je organizovana djelatnost na provođenju politike, ciljeva i zadataka koje organi upravljanja postavljaju konkretno u oblasti sistema sigurnosti. Rukovođenje je, dakle, jedna od funkcija upravljanja. Rukovođenje- vođenje obavljaju pojedinačna lica, koja se nalaze na nekim opštim i specifičnim vodećim (rukovodećim) položajima. Očito da je upravna djelatnost (upravljanje) znatno šira djelatnost u upravnoj organizaciji (sistem sigurnosti) bez obzira ko ga obavlja.

Upravljanje je funkcija-djelatnost upravne organizacije, a obavljaju je ljudi koji vladaju vrhunskim znanjima iz filozofije, politike²¹, koncepcije, ali i znanjima koja odlikuje funkciju rukovođenja i izvršavanja. Upravljanjem se donosi odluka, utvrđuje politika i ciljevi upravne organizacije. Rukovođenje je funkcija upravne organizacije, al i upravljanja. I rukovođenjem se donose odluke kojima se ostvaruje politika i ciljevi upravne organizacije.

Ljudi koji obavljaju rukovodeće funkcije u upravnoj organizaciji moraju da vladaju vrhunskim znanjima iz oblasti strategije, organizacije i ekonomike, al i znanjima iz oblasti upravljanja i izvršavanja. Povećanjem količina znanja iz tih i ne samo njih, oblasti znanja, rukovodeća lica utiču na efikasnost i funkcionalnost rukovođenja upravnom organizacijom, njenim pojedinim zonama, jedinicama ili organizacijama.” (Dujović, 2006:21)

2.2. Pojam sigurnosti- sadržaj i obilježja

Sigurnost je nastala od latinske riječi securitas- atis, značenja siguran, pouzdan, čvrst. Ovaj termin je našao primjenu i u drugim jezicima, recimo u engleskom jeziku koriste se čak dvije riječi: „security“ što se veže sa nacionalnu sigurnost i „safety“ predstavlja smanjenje nepoželjne sigurnosne situacije.

“Sigurnost predstavlja osnovnu ljudsku potrebu tj. cilj, interes, djelatnost kao pojedinca, društvene zajednice, nacije i države.“ (Smajić, 2010: 18, 24)

---

²¹ *Politika* „(grč. polis-grad, država) djelatnost u vezi sa državom, umijeće vođenja države. U općem smislu, moć posredovanja u nekim društvenim odnosima i moć utjecaja na rješavanje tih društvenih odnosa.“ (Beridan, 2001:288)

Prema Beridanu: „Pojam sigurnosti predstavlja dva osnovna aspekta:

- funkciju, djelatnost države i pojedinca
- stanje u odnosima među državama, stanje unutar jedne države, među ljudima, odnosno stanje u prirodi i kosmosu spram života općenito“. (Beridan, 2009: 26-27)

„Sigurnost je jedan od fundamentalnih i egzistencijalnih fenomena djelovanja ljudskog bića u svim epohama razvoja, bilo da je riječ o sigurnosti individue, zajednice, društva, države ili grupe država, a sve u cilju osiguranja njegovih osnovnih društvenih vrijednosti za uspostavom, očuvanjem i razvojem svog postojanja.“ (Tatalovi/Bilandžić: 2005: 1)

„Sigurnost predstavlja stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države, svejske zajednice, od svih vidova ugrožavanja, sigurnost podrazumjeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kozmičkom i planetarnom nivou života, ljudskog roda u scjelini.

U općepolitičkom nacionalnom smislu, sigurnost podrazumjeva stepen zaštite društva, države od ugroženosti iznutra i izvana tj. *unutrašnja i vanjska sigurnost*.

- *Vanjska sigurnost se odnosi* na nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet države i stepen njenog ugrožavanja, odnosno, zaštite u određenom vremenu,
- *Unutrašnja sigurnost podrazumijeva* mogućnost za funkcionisanje, ustavnog, ekonomskog i pravnog sistema države, stepen zaštite ljudi, njihovih prava, materijalnih dobara u ličnoj i svakoj drugoj svojini“svojini“. (Beridan, 2009:26-27)

Obilježja i pojmovi koji uređuju sistem sigurnosti su :

- „*Sigurnosna politika* – politika države u domenu sigurnosti, formira i održava njegove elemente (organe, organizacije, agencije) definira njegove funkcije, preko njega ostvaruje mjere sigurnosti, a osnovne zadaće nosiocima aktivnosti utvrđuje strategiju po oblastima sigurnosti.
- *Doktrinu* obilježava znanje, kao značajan kapacitet moći jedne države, znanja i vještine u posjedu njenih građana, zapravo nivou nauke u jednoj državi i društvu koja svoju primjenu može naći u domenu nacionalne sigurnosti. To podrazumijeva i organe, organizacije, policijske agencije sigurnosti i odbrane: oružane snage, civilnu zaštitu, policijske snage, tužilačke i sudske organe, institucije nauke.

- *Strategija sigurnosti i odbrane* podrazumijevamo teoriju i praksu, umijeće i vještinu u oblasti sigurnosti i odbrane, odnosno skup zadataka i pravac praktičnog djelovanja političkih i vojnih organa države, naroda, pokreta. U pogledu sigurnosti, u miru, pripremanja za odbranu i vođenju oružane borbe.“ (Beridan, 2009: 45,51)

“Savremeni sistem nacionalne sigurnosti predstavlja sintezu svih podsistema društva, jer osigurava temeljne uvjete za opstanak i razvoj društva, kvalitet života i djelovanje u smjeru povećanja otpornosti društva i prirode od ugrožavanja, te uklanjanje posljedica uzrokovanih od strane izvora ugrožavanja. U temeljne elemente sistema nacionalne sigurnosti savremene države spadaju: *sigurnosna politika, sigurnosna pravna regulativa, sigurnosne strukture, institucije privatnog sektora sigurnosti te sigurnosno samoorganiziranje civilnog društva*”. (Cikotić, 2010:177)

„Sigurnosna politika podrazumjeva najčešće elemente politike koji se odnose na sva sigurnosna pitanja od:

- vojno-političkih (odbrambena politika, koncepcija odbrane)
- politika u oblasti zaštite javnog reda i mira (policijski poslovi)
- zaštita ustavnog i ekonomskog poretka (državna sigurnost, tajna policija, granična policija, carinska politika i njena zaštita i sl.)
- zaštita ljudi i materijalnih dobara (civilna zaštita)
- zaštita pravnog poretka (tužilačka i sudska nadležnost)
- zaštita ekoloških uvjeta življenja
- zaštita svojih državljanja u drugim državama itd.“ (Beridan, 2009:31)

„Sigurnosna politika u savremenim državama predstavlja neraskidivu i ovisnu kategoriju vanjske, unutrašnje, ekonomske, socijalne i drugih politika. Sigurnosna politika se ugrađuje u najviše akte jedne države: ustav, zakone tj. zakone o odbrani, opća i specifična strategija tj. međunarodne konvencije²² i ugovore te deklaracije i druge akte. Svaka država je posebna prema svojoj kulturi, historiji, organizaciji, što se prije svega odražava na sadržaj sigurnosne politike i ukupnog nacionalnog sistema sigurnosti.“ (Smajić, 2010:32-34)

---

²² **Konvencija** „lat. conventio- gogovor, sporazum, međunarodni ugovor dvije ili više država kojim se reguliraju određena pitanja međunarodnog odnosa“ (Beridan, 2001:174)

„Sigurnosna politika je polazište za donošenje najvažnijih odbrambenih dokumenata: odbrambena politika i vojna doktrina²³ Bosne i Hercegovine. Sigurnosni ciljevi u dokumentu „Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine“ su definisani na temelju identificiranih ciljeva. Sigurnosni rizici utječu na oblikovanje nacionalnih interesa. Prema Darwinu: Iz sigurnosnih rizika ne bi trebalo izravno proizilaziti ciljevi sigurnosne politike jer se onda zanemaruju vrijednosti i na njima temelji interesi države društva i države. Unutar sigurnosnog sustava Bosne i Hercegovine postoje organizacijske forme na državnoj ili entitetskoj razini koje se bave problemom sigurnosnih rizika. Pored državnih institucija, u upravljanju rizicima sudjeluju naučno-istraživačke institucije čiji mogući doprinos je u razvoju metoda za analizu i procjenjivanje rizika. Nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini su uključene u procjenu i percepciju rizika, posebno onih koji se tiču ljudskog prava i ugroženih grupa.“(Lisica, 2011: 154)

„Država kako nosioc vlasti na suvereniteta vlasti na svojim prostorima, kao članica ili subjekt međunarodne zajednice odgovorna je za nacionalnu, regionalnu i globalnu sigurnost. Bosna i Hercegovina ima vlastiti nacionalni sistem sigurnosti primjeren specifičnostima i složenosti političkog sistema i uređenja države uspostavljenog potpisivanjem Općeg okvirnog Sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini u Dejtonu²⁴ 1995.godine. Sistemi nacionalne sigurnosti artikulirani su vanjskom i unutarnjom politikom i pretočeni u odgovarajuća dokumenta pod sistemom „*Sigurnosna politika*“ i „*Bijela knjiga*“ o odbrani koji obuhvataju sve aspekte vanjske i unutarnje sigurnosti, moguće izvore opasnosti i sve aspekte stavljanja njenih potencijala u funkciju zaštite tj. odbrane i spašavanja.“ (Huseinbašić, 2009:30)

„Bijela knjiga“ o odbrani donesena je od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine 2005. godine, na osnovu prvog reformiranog Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine iz 2003. godine,

---

²³ **Vojna doktrina** je „sistem usvojenih stavova i pogleda o organizaciji, priprema i upotrebi oružanih snaga i vođenju oružane borbe na stratejskom, operativnom i taktičkom nivou. Za razliku od ratne doktrine koja se odnosi na rat u cjelini, područje vojne doktrine čine oružane snage i oružana borba. Vojna doktrina se zasniva na usvojenoj koncepciji o vođenju rata i osnovnim načelima i opredjeljenjima ratne doktrine. Usvaja je najviše državno i vojno rukovodstvo. Uobličava se u normativne stavove: pravila, uputstva, direktive, instrukcije, udžbenike itd. Vojna doktrina je primjenjena teorija ratne vještine. U nekim armijama dijeli se na opću koja se bavi oružanim snagama i oružanom borom u cjelini, i posebnu koja se bavi priprema i upotrebom pojedinih vidova, rodova i službi i za različite nivoe (pomorska, zrakoplovna doktrina itd.)“ (Beridan, 2009: 408)

²⁴ **Dejtonski okvirni mirovni sporazum** je „sporazum o uspostavi mira u Bosni i Hercegovini, postignut na pregovorima koji su održani od 01. do 21. novembra 1995.godine u zračnoj vojnoj bazi Wright Peterson, Dayton, Ohio, Sjedinjene Američke države pod pokroviteljstvom: SAD-a, Njemačke, Francuske, Rusije, Velike Britanije, odnosno Evropske unije. Sporazum je dogovoren, parafiran 21.novembra 1995.godine u Daytonu, a zvanično je potpisan 14. decembra 1995.godine u Parizu, Francuska.“ (Beridan, 2009:81)

koji ima za cilj i objedinjuje sve informacije u vezi statusa oružanih snaga. (Huseinbašić, 2009:30)

„Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine je dokument koji definira dugoročnu i koherentnu strategiju, koja daje okvir i smjernice za izgradnju sistema, strukture i svih mehanizama neophodnih za efikasno djelovanje sektora sigurnosti. Sigurnosnu politiku razrađuje izvršna vlast Bosne i Hercegovine koja ima sposobnost da kordinira primjenu obavještajno-sigurnosnih, vojnih, ekonomskih, diplomatskih, tehnoloških, informacijskih i ostalih resursa radi postizanja sigurnosnih ciljeva. Pored osnovnih vrijednosti, koje su zbog značaja za ukupnu sigurnost Bosne i Hercegovine posebno istaknute, dokument, procjenjuje sigurnosno okruženje, rizike i prijetnje, te definiše načela, interese i ciljeve, koje Bosna i Hercegovina želi ostvariti u oblasti sigurnosti.“ (Huseinbašić, 2009:30)

Od strane Predsjedništva 08.02.2006.godine donesen je i usvojen dokument „Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine“ sa ciljem pružanja strateških smjernica u vanjskim poslovima i pitanjima odbrane. Dokument iako je bio javan, nije nedovoljno promovisan široj javnosti, štampan je u ograničenom broju, bez objave na internet stranicama Predsjedništva, Ministarstva sigurnosti ni Ministarstva odbrane. Vijeće ministara donijelo je Odluku o osnivanju Interesorne radne grupe za praćenje implementacije dokumenata „Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine.“ Ovaj dokument utiče na vanjsku i unutrašnju sigurnost države, definisani su sigurnosni ciljevi te date smjernice za vojnu doktrinu i uvažavanje međunarodnih i regionalnih zakona koje je država prihvatila. (Lisica, 2011: 153)

❖ Elementi sigurnosne politike su:²⁵

- ✓ *Vanjska politika*- obuhvata sveukupni demokratski državni razvoj, te unapređenje i očuvanje trajnog mira.
- ✓ *Unutrašnja politika*- „ima cilj da doprinese stabilnost i sigurnost kroz zaštitu ustavnog uređenja, razvitka demokratskog političkog sistema, jednokopravnosti naroda i građana i poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, održavanje trajnog mira kao i drugih Ustavom utvrđenih vrijednost. Unutrašnja politika se ostvaruje efikasno kroz djelovanje zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.“
- ✓ *Odbrambena politika*- „Odbrambena politika definiše glavne elemente razmatranja šireg sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine i na koji način oni funkcioniraju, uključujući

---

²⁵ *Sigurnosna politika BiH, 2016, str.6-16*

Oružane snage kao najbitniji dio sistema. Oružane snage su profesionalna, jedna vojna sila koju organizuje i kontroliše država Bosna i Hercegovina, a koju čine pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih u skladu sa zakonima BiH.”

- ✓ *Socijalna politika*- Jedan od najznačajnijih zadataka je obnavljanje sistema socijalne sigurnosti. Na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine omogućit će se zdravstvena zaštita, kontrola i sigurnost hrane, vode i lijekova, borba protiv zaraznih bolesti i dr.
- ✓ *Finansijska politika*- radi na izgradnji bankarskog sistema, usklađenost poreznih zakona i ravnopravan položaj svih poreznih obveznika itd.
- ✓ *Demokratizacija i ljudska prava*- podrazumijeva zaštitu ljudskih prava svih građana Bosne i Hercegovine bez izuzetka, zaštita žrtava od svih oblika nasilja, borba protiv nasilja, suzbijanje maloljetničke delikvanecije i sl.
- ✓ *Zaštita čovjekove okoline*- odnosi se na zaštitu životne sredine, zračnih, vodenih resursa, zemljišta.²⁶

Od velike važnosti za uspostavljanje i djelovanje kompletnog vladinog i nevladinog sektora predstavlja dokument Sigurnosna politika, također važnost se ogleda i za izgradnju sistema sigurnosti koji će biti kompatibilan sa državama Europske unije i NATO²⁷ saveza. (Huseinbašić, 2009:33)

2.3. Sistem vanjske sigurnosti

“U temeljne elemente sistema nacionalne sigurnosti savremene države spadaju: *sigurnosna politika, sigurnosna pravna regulativa, sigurnosne strukture, institucije privatnog sektora sigurnosti* te *sigurnosno samoorganiziranje civilnog društva*. Sigurnosne strukture predstavljaju specijalizirane i profesionalno osposobljene elemente tog sistema, koji imaju naglašenu instruktivnu, organizacijsku, koordinirajuću i inicirajuću ulogu, te osnovnu misiju da svojom ulogom omoguće svim strukturama društva i države da se, na najbolji način, suprotstave

---

²⁶ *Sigurnosna politika BiH, 2016, str.6-16*

²⁷ *NATO* „(NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION) Sjeveroatlantski pakt, vojno-politički savez SAD, Kanada, Velike Britanije, Italije, Portugalije, Belgije, Holandije, Luksemburga, Danske, norveške, grčke, Turske, Nemačke i Islanda sklopljen 04. 04. 1949. godine u Washingtonu. Najvišimu je rukovodni organ Savjet, kojeg čine predstavnici svih zemalja članica- ministri inozemnih poslova, odbrane, privrede ili predsjednici vlada- ovisno o pitanjima koja se raspravljaju. za operativno rukovođenje nadležni su stalni savjet, generalni sekretar i veći broj stalnih organa za razne oblasti, a za vojna pitanja Komitet ranog planiranja, Komitet za nuklearnu odbranu. Najmoćniji vojni savez na svijetu, a nakon ukidanja Vršavskog pakta, raspadom bivšeg SSSR-a, i bez ozbiljne vojne konkurencije.“ (Beridan, 2009:229)

različitim sigurnosnim izazovima, bilo da su oni izazvani prirodnom ili od strane čovjeka uzrokovanim katastrofama, ratom ili nekim drugim oblikom krizne situacije. Sigurnosna struktura je specifična za svaku pojedinačnu državu. Namijenjena je ostvarivanju sigurnosti na razini cjelokupnog društva. Najveći broj država ima dva zajednička elementa ove strukture - *odbranu i unutrašnju sigurnost*. Oružane snage i civilna odbrana (dominantno civilna zaštita) predstavljaju temeljne elemente odbrambene strukture.” (Cikotić, 2010: 176-177)

„U političkom smislu sigurnost podrazumijeva stepen zaštite države od ugrožavanja iznutra i izvana (unutrašnja i vanjska sigurnost).

- ❖ *Vanjska sigurnost se odnosi na nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet države i stepen njenog ugrožavanja u određenom vremenu. Sigurnost države je jedan od njenih osnovnih atributa i funkcija koja zavisi od općeg stanja države i organizacije njene zaštite.*“ (Cikotić, 2010: 173-174)

U sigurnosnoj strukturi savremene države, u funkcionalnom smislu, načelno možemo promatrati nacionalni odbrambeni sistem (national defense system) namijenjen za odbranu države od oružane agresije spolja, i nacionalni sigurnosni sistem (national security system), koji je kompleksniji- podrazumijeva djelovanje cjelokupnog društva, države i svih uzajamno povezanih državnih institucija u cilju ostvarivanja sigurnosti društva, države i pojedinca. (Grizold, Tatalović, Cvrtila, 1999: 7)

Nakon provedene reforme odbrambenog sistema i prenosa nadležnosti u oblasti odbrane sa entitetskih na državni nivo uspostavljene su jedinstvene Oružane snage Bosne i Hercegovine 01.01.2006. godine. Bosna i Hercegovina je donošenjem i implementacijom Zakona o odbrani BiH postala odgovorna za osiguranje transparentne, demokratske i civilne kontrole nad Oružanim snagama BiH. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ima vrhovnu kontrolu i komandu nad Oružanim snagama, sve odluke se donose konsenzusom²⁸, zatim lanac dalje ide do ministra odbrane BiH, načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH, komandanta Operativne komande i komandanta Komande za podršku do podređenih komandanata komandi i jedinica

---

²⁸ **Konsenzus** “ lat. consensus- podudaranje, sklad, način političkog odlučivanja pri kojem se sve ključne i važne odluke donose dogovorno bez mogućnosti majorizacije, preglašavanja ili nadglašavanja sa bilo koje strane. Kao takav primjenjuje se naročito u demokratskim konstituiranim državnim organima složenih državnih zajednica (konfederacija, federacija i sl.), a pitanja o kojima se odlučuje na ovaj način obično su pobrojana u najvišim državnim aktima (ustav, zakon, poslovnik o radu državnog organa i dr.). Njime se osigurava da nijedna strana u procesu odlučivanja ne može biti nadglasana, tj. ne može učestvovati u donošenju stavova i odluka protivnih vlastitom interesu, odnosno intesima većine koju predstavljaju.“ (Beridan, 2001:172)

Oružanih snaga BiH. Odlukama Predsjedništva BiH je određena veličina i struktura oružanih snaga, kao i nacionalna zastupljenost. Predviđeni broj pripadnika trebao bi da ima 16.000 uniformisanih lica, ali taj broj je dosta manji zbog ograničenog budžeta institucija BiH tako da broj pripadnika Oružanih snaga i Ministarstva odbrane može ići maksimalno do 10.011 pripadnika.²⁹

2.4. Sistem unutrašnje sigurnosti

Prema Cikotiću: “Policija, obavještajne službe, inspeksijske službe, carina i drugi strukturni elementi formalne državne kontrole ostvaruju funkcije unutrašnje sigurnosti.” (Cikotić, 2013: 177)

Unutrašnja sigurnost predstavlja mogućnost funkcioniranja ustavnog, ekonomskog i pravnog sistema države, stepen ugroženosti i zaštite ljudi (građana), njihovih prava, materijalnih dobara u ličnoj i svakoj drugoj svojini itd. (Cikotić, 2013: 174)

“U cilju izvršavanja vanjske i unutrašnje sigurnosti, države formiraju odgovarajuće organe, agencije ili direkcije koje se popunjavaju odgovarajućim kadrovima, opremaju, školuju i obučavaju za izvršenje specifičnih zadataka zbog kojih su formirane. Ti organ i agencije su produžena ruka zakonodavne, izvršne i sudske vlasti svake države specijalizirani za izvršenje spektra funkcija koje podrazumjeva sistem nacionalne sigurnosti.” (Beridan, 2009: 99)

2.4.1. Parlamentarna skupština

„Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine sastoji se od dva doma i to:

- ✓ Predstvaničkog doma i
- ✓ Doma naraoda

i predstavlja najviši **zakonodavni organ** Bosne i Hercegovine, sve zakonodavne odluke donose se usvajanjem u oba doma Parlamentarne skupštine BiH, a sjedište im je u Sarajevu glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Parlamentarna skupština potvrđuje imenovanje predsjedavajućeg i članova Vijeća ministara, odobrava budžet i odlučuje o izvorima i iznosu prihoda za finansiranje institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, daje saglasnost za

---

²⁹http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1 pristupljeno dana 07.03.2022.god.

retifikaciju³⁰ međunarodnih ugovora i odlučuje o drugim pitanjima neophodnim za provođenje njenih ovlaštenja ili dodijeljenih sporazumom entiteta. Mandat članova Predsjedništva je četiri godine, prvobitno predstavnici su imali mandate od dvije godine sve do 2002.godine“.³¹

- *“Predstavnički dom BiH ima 42 člana, od kojih se dvije trećine neposredno biraju s teritorije Federacije BiH, a jedna trećina s teritorije Republike Srpske. Kvorum čini većina svih članova izabranih u Predstavnički dom. U svom radu, Predstavnički dom rukovodi se Ustavom BiH, zakonima i Poslovníkom Predstavničkog doma.*
- *Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH čini 15 delegata, od kojih su dvije trećine, po pet Bošnjaka i Hrvata, delegati iz Federacije Bosne i Hercegovine, a jedna trećina, pet Srba, delegati iz Republike Srpske. Nominirane bošnjačke, odnosno hrvatske delegate iz Federacije BiH biraju bošnjački, odnosno hrvatski delegati u Domu naroda Federacije BiH, dok delegate iz Republike Srpske bira Narodna skupština Republike Srpske. U svom radu, Dom naroda se rukovodi Ustavom BiH, zakonima i Poslovníkom Doma naroda.”³²*

“Parlamentarna skupština kao najviši organ vlasti Bosne i Hercegovine nadležna je da na tom nivou, u skladu sa Ustavom uređuje sve oblasti, pa tako i za donošenje legislative koja se odnosi na organizaciju i funkcionisanje sistema unutarnje sigurnosti, prava, dužnosti, nadležnosti i obaveze ministarstva i svih oblika organizacijskog ustrojstva državne uprave (direkcije, agencije, uprave, inspektorati i dr.) kao i nestalih, povremenih i privremenih organa i tijela zakonodavne vlasti koje su nadležne da upravljaju rukovode i vrše parlamentarnu demokratsku kontrolu njenog rada”. (Huseinbašić, 2009: 40-41)

“Parlamentarna skupština ima **zakonodavnu ulogu**, u izvršenju te uloge djeluje u oblastima koje su Ustavom BiH definisane kao nadležnosti državnog nivoa vlasti, i to su:

- vanjska politika;
- vanjskotrgovinska politika;
- carinska politika;
- monetarna politika;

---

³⁰ **Ratifikacija** “odobrenje, potvrda, prihvatanje i potpisivanje odredaba međunarodnih ugovora od vrhovne vlasti neke suverene države, koji mogu bitipolitičke, ekonomske, vojne, privredne i druge naravi.” (Berida, 2009:319)

³¹ <https://www.parlament.ba/Content/Read/24?title=Op%C4%87ipodaci> pristupljeno dana 04.03.2022.g.

³² <https://www.parlament.ba/Content/Read/36?title=Op%C4%87ipodaci> pristupljeno dana 05.03.2022.god.

- finansiranje institucija i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine;
- politika i reguliranje pitanja imigracije, izbjeglica i azila;
- provođenje međunarodnih i međuentitetskih krivičnihopravnih propisa, uključujući odnose s Interpolom;
- uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava;
- reguliranje međuentitetskog transporta; i
- kontrola zračnog saobraćaja.”³³

2.4.2. Vijeće ministara

“Vijeće ministara, nosilac je *izvršne vlasti* Bosne i Hercegovine ima ustavna prava, dužnosti i nadležnosti da vlada u svim oblastima, uključujući i sistem unutarnje sigurnosti, odgovorni su Parlamentarnoj skupštini i Predsjedništvu Bosne i Hercegovine. Parlamentarnoj skupštini podnose prijedloge zakona i drugih propisa i najmanje jednom godišnje podnose izvještaj o svom radu. Vijeće ministara ima direktnu nadležnost nad radom ministarstava i svih drugih organizacijskih dijelova državne uprave. Nadležno je da po prijedlogu Komisije za izbor i imenovanje vrši postavljenje službenika i njihovih zamjenika koji rukovode direktijom, agencijom, pomoćnike ministara, komisije i sl. Po ovakvoj poroceduri Vijeće ministara imenuje direktora Obavještajno-sigurnosne agencije, Državne agencije za istarge i zaštitu, Službe za poslove sa strancima koji za svoj rad ogovaraju ministru sigurnosti, a Vijeću minstara izvještaj o radu organa kojim rukovode.” (Huseinbašić, 2009:41)

2.4.3. Ministarstvo sigurnosti

“Ministarstvo sigurnosti je **resorni organ** u Vijeću ministara koji u skladu sa Ustavom i zakonom obavlja upravne i stručne poslove sigurnosti.” (Huseinbašić, 2009: 41)

“Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine nadležno je za zaštitu međunarodnih granica³⁴, unutrašnjih graničnih prijelaza i regulisanje prometa na graničnim prijelazima BiH; sprečavanje i

---

³³ <https://www.parlament.ba/Content/Read/25?title=Funkcije-Parlamentarne-skup%C5%A1tine-BiH> pristupljeno dana 04.03.2022.god.

otkrivanje učinilaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, krivotvorenja domaće i strane valute i trgovine ljudima i drugih krivičnih djela sa međunarodnim ili međuentitetskim elementom; međunarodnu saradnju u svim oblastima iz nadležnosti ministarstva.

Ministarstvo sigurnosti nadležno je za zaštitu lica i objekata;

- ✓ prikupljanje i korištenje podataka od značaja za bezbjednost BiH;
- ✓ organizaciju i usaglašavanje aktivnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u ostvarivanju bezbjednosnih zadataka u interesu BiH;
- ✓ provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u BiH, i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH, i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja.
- ✓ Ministarstvo sigurnosti provodi politiku useljavanja i azila BiH i uređuje procedure vezano za kretanje i boravak stranaca u BiH.³⁵

“Ministarstvu sigurnosti u svojstvu upravnih jedinica pripadaju:

- ❖ Granična policija Bosne i Hercegovine
- ❖ Državna agencija za istrage i zaštitu
- ❖ Služba za poslove sa stranicima
- ❖ Direkcija za kordinaciju policijskih tijela
- ❖ Agencija za policijsku podršku
- ❖ Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova
- ❖ Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja.” (Huseinbašić, 2009: 43)

---

³⁴ *Granica* „linija razdvajanja područja, teritorije dvije država, dopunjena zamišljenom ravninom koja pada okomito na tlo ili vodenu površinu nastavljajući se u dubinu zemlje ili vode. Granica razdvaja ravninom i linijom dvije države u zraku, na tlu (vodi) i ispod površine tla (vode.)“ (Beridan, 2009:134)

³⁵ <https://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/sigurnosti/default.aspx?id=132&langTag=bs-BA> pristupljeno 04.03.2022.god.

2.4.4. Granična policija

“Granična policija BiH prva je multietnička policijska agencija na državnom nivou. Upravna je organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH, s operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova u vezi s nadzorom i kontrolom prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom. Granična kontrola obavlja se na 83 granična prijelaza, od kojih je 55 međunarodnih i 28 za pogranični saobraćaj. Granična policija BiH uspostavljena je na osnovu Zakona o Državnoj graničnoj službi BiH koji je, u skladu sa svojim ovlaštenjima, 13. januara 2000. godine donio visoki predstavnik u BiH Wolfgang Petritsch.

Granična policija BiH počela je operativno raditi 6. juna 2000. godine formiranjem prve jedinice Aerodrom Sarajevo. Državna granična služba formirana je prije Ministarstva sigurnosti BiH, a donošenjem novog Zakona o Državnoj graničnoj službi u oktobru 2004. godine, ova policijska agencija definirana je kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH, s operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova u vezi sa nadzorom i kontrolom prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom. Izmjenama ovog Zakona, koji je stupio na snagu 18. aprila 2007. godine, Državna granična služba BiH preimenovana je u Graničnu policiju Bosne i Hercegovine.”³⁶

“Graničnom policijom Bosne i Hercegovine rukovodi direktor i zamjenik koji ima zamjenika i pomoćnika direktora. Upravljanje i rukovođenje određeni su Zakonom i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i cjelinama : Glavni ured, Terenski ured, Jedinice, Centralni istražni ured, Centar za obuku, Specijalizirane jedinice i dr. “ (Huseinbašić, 2009 : 44)

2.4.5. Džavna agencija za istrage i zaštitu

„Džavna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) osnovana je 2002. godine, usvajanjem Zakona o Agenciji za informacije i zaštitu, kojim je ova agencija definirana kao samostalna institucija BiH, odgovorna za prikupljanje i obradu podataka od interesa za provođenje međunarodnih i krivičnih zakona BiH, kao i za zaštitu vrlo važnih ličnosti, diplomatsko-konzularnih predstavništava i objekata institucija Bosne i Hercegovine, te diplomatskih misija. Usvajanjem Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu u junu 2004. godine, Agencija za informacije i zaštitu transformirana je u Državnu agenciju za istrage i zaštitu, te je dobila policijska ovlaštenja i postala prva

---

³⁶ <http://www.granpol.gov.ba/home> pristupljeno dana 04.03.2022.god.

policijska agencija koja svoju nadležnost ostvaruje na cijeloj teritoriji BiH. Taj momenat označava početak pravog razvitka SIPA-e i jačanja njene operativne sposobnosti.

Ovim zakonom SIPA je definirana kao upravna organizacija Ministarstva sigurnosti BiH sa operativnom samostalnošću, čije su nadležnosti sprječavanje, otkrivanje i istraga krivičnih djela iz nadležnosti Suda BiH, a posebno organiziranog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima i drugih krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, te teškog finansijskog kriminala, zatim fizička i tehnička zaštita osoba i objekata, zaštita ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom i drugi poslovi iz njenog djelokruga koji su određeni ovim zakonom. Državna agencija za istrage i zaštitu, kao vodeća agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa drugim agencijama osigurat će najviši kvalitet usluga u oblasti sigurnosti građana i imovine.³⁷

„SIPA-om rukovodi direktor koji ima zamjenika i pomoćnika direktora za Kriminalističko-istražni odjel i pomoćnika direktora Odjela za unutarnju kontrolu, a koje imenuje i razrješava Vijeće ministara, imenuju se na period od četiri godine uz mogućnost reimenovanja, ostale rukovodeće državne službenike imenuje i razrješava direktor u skladu sa Zakonom o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine.“ (Huseinbašić, 2009: 45)

2.4.6. Služba za poslove sa strancima

„Služba za poslove sa strancima kao upravna organizacija s operativnom samostalnošću je u sastavu Ministarstva bezbjednosti BiH, nosilac je u rješavanju problematike imigracija, ima jedinstveno postupanje i djelovanje u rješavanju problematike imigracija na čitavom području BiH i prvenstveno se bavi nadzorom i kontrolom nad kretanjem i boravkom stranaca u BiH, čime se daje značajan doprinos zaštiti bezbjedonosnog sistema BiH, koji je veoma zahtjevan i složen. Uvažavajući EU standarde u rješavanju problematike upravljanja migracijama, jedan od prioritetnih ciljeva Službe za poslove sa strancima je uspostava ravnoteže između efikasnog upravljanja migracijama u BiH i poštivanja slobode kretanja.

Obavljanjem operativno-inspekcijskih i upravno-pravnih poslova, Služba kontroliše dolazak stranaca iz viznog režima u BiH kroz postupke ovjere pozivnih pisama, rješava status stranaca u

---

³⁷ <http://www.sipa.gov.ba/bs/o-nama/generalne-informacije> pristupljeno dana 04.03.2022.god.

BiH kroz odobravanje ili odbijanje boravaka stranaca u zemlji, otkazu boravka, protjerivanju, stavljanju pod nadzor te prisilnom udaljenju stranaca iz zemlje.

Služba vrši prethodno sve neophodne bezbjedonosne provjere, prije odlučivanja kod postupa ovjere pozivnih pisama, provjeri kod izdavanja prethodne saglasnosti za izdavanje vize tipa “D“ i prije rješavanja zahtjeva za odobrenje privremenog i stalnog boravka. Vršanjem neophodnih bezbjedonosnih provjera u postupku ovjere pozivnih pisama, odnosno prije nego što stranac dođe u BiH, štiti se bezbjedonosni sistem BiH.

U cilju stvaranja doprinosa ukupnom bezbjedonosnom sistemu BiH, Služba u okviru svojih operativno-inspekcijskih nadležnosti, operativnim radom inspektora za strance svakodnevno prikuplja podatke o svim vidovima neregularnih migracija i neregularnim migranatima, nadzire i kontroliše boravak stranaca kroz njihovu eventualnu zloupotrebu i nezakonitost u korištenju boravka i eventualnom ugrožavanju javnog poretka ili nacionalne bezbjednosti zemlje od određenih kategorija stranaca.“

2.4.7. Obavještajno-sigurnosna agencija (OSA)

“Obavještajno-sigurnosna agencija BiH je civilna nezavisna administrativna organizacija sa statusom direktnog budžetskog korisnika. Djelokrug i ovlaštenja Agencije zasnovani su na Ustavu BiH, Platformi obavještajne politike koju priprema Vijeće ministara, a usvaja Parlamentarna skupština BiH i Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, protokola, sporazuma i međunarodnih ugovora kojima je pristupila BiH. Iako je Bosna i Hercegovina podijeljena na dva entiteta i Brčko distrikt, Agencija je dobila nadležnost i mandate za cijelu teritoriju, tako da se na ovom teritoriju ne mogu formirati bilo kakve druge obavještajno-sigurnosne strukture.

Agencijom rukovodi generalni direktor sa jednim zamjenikom generalnog direktora i glavni inspektor Agencije, a koje postavlja i razrješava Vijeće ministara prema pravilniku o unutrašnjoj organizaciji u skladu sa konsultacijama Obavještajno-sigurnosne komisije Parlamentarne skupštine BiH” (Huseinbašić, 2009: 49)

“OSA je odgovorna za prikupljanje obavještajnih podataka u vezi s prijetnjama po sigurnost Bosne i Hercegovine, kako unutar, tako i van države. Agencija je odgovorna za analiziranje prikupljenih podataka i njihovo prenošenje ovlaštenim dužnosnicima i tijelima (najvši organi

vlasti i njihovi predstavnici), kao i za prikupljanje i analiziranje i prenošenje obavještajnih podataka³⁸ sa svrhom pružanja pomoći ovlaštenim službenim licima, kako je definirano Zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, te ostalim mjerodavnim tijelima u BiH, kada je to potrebno radi suzbijanja prijetnji po sigurnost Bosne i Hercegovine.

Zakonom su jasno definisane "prijetnje po sigurnost Bosne i Hercegovine". U tom kontekstu kao takve smatrat će se prijetnje suverenitetu, teritorijalnom integritetu, ustavnom poretku, osnovama ekonomske stabilnosti BiH, kao i prijetnje po globalnu sigurnost koje su štetne po Bosnu i Hercegovinu (ali i za region, EU i svijet u cjelini).

Radi se o prijetnjama sa aspekta terorizma, uključujući međunarodni terorizam;

- prijetnjama sa aspekta špijunaže usmjerene protiv Bosne i Hercegovine ili štetne po sigurnost BiH na bilo koji drugi način;
- prijetnjama sa aspekta sabotaža usmjerenih protiv vitalne nacionalne infrastrukture Bosne i Hercegovine ili na drugi način usmjerenih protiv BiH;
- prijetnjama sa aspekta organiziranog kriminala usmjerenog protiv Bosne i Hercegovine ili štetnog po sigurnost BiH na bilo koji drugi način;
- prijetnjama sa aspekta trgovine drogama, oružjem i ljudima usmjerenim protiv Bosne i Hercegovine ili štetne po sigurnost BiH na bilo koji drugi način;
- prijetnjama sa aspekta nezakonite međunarodne proizvodnje oružja za masovno uništenje, ili njihovih komponenti, kao i materijala i uređaja koji su potrebni za njihovu proizvodnju;
- prijetnjama sa aspekta nezakonite trgovine proizvodima i tehnologijama koje su pod međunarodnom kontrolom;
- prijetnjama sa aspekta radnji kažnjivih po međunarodnom humanitarnom pravu i prijetnjama sa aspekta djela organiziranog nasilja ili zastrašivanja nacionalnih ili vjerskih grupa u Bosni i Hercegovini.”³⁹

“Rukovodstvo OSA-e ovlašteno je da po potrebi i vlastitoj procjeni, na zahtjev zvaničnih organa i tijela države ili entiteta izvijesti o vanrednom događaju, odnosno najmanje jednom godišnje podnese izvještaj o radu. Radi potpune demokratske kontrole rada Agencije, Parlamentarna

---

³⁸ **Obavještajni podaci** “rezultat prikupljanja, obrade, integracije, analize, procjene i tumačenja dostupnih informacija koje se tiču stranih zemalja, armija ili neprijatelja.” (Beridan, 2009:244)

³⁹ <https://www.osa-oba.gov.ba/nadlb.html> pristupljeno dana 04.03.2022.god.

skupština BiH imenuje Obavještajno-sigurnosnu komisiju za nadzor od devet članova od kojih su tri iz Dom Naroda i šest iz Predstavničkog doma, a za predsjednika se imenuje osoba iz opozicionih stranaka.

Komisija je nadležna da:

- ✓ vrši nadzor nad zakonitošću rada Agencije
- ✓ održava rasprave o imenovanju generičnog direktora i njegovog zamjenika i daje mišljenja o imenovanju
- ✓ razmatra izvještaje generalnog direktora
- ✓ razmatra izvještaje glavnog inspektora
- ✓ provodi istrage o radu agencije

Predsjedavajući Vijeća ministara nadležan je da :

- ✓ vrši nadzor i rada Agencije, osigurava zakonitost u obavljanju radom, te da
- ✓ provjera generalnog direktora, zamjenika i glavnog inspektora bude provedena prije imenovanja

Vijeće ministara uspostavlja Izvršni obavještajni odbor za savjetovanje predsjedavajućeg Vijeća ministara u vezi sa njegovim zadacima, čine ga predsjedavajući Vijeća ministara te ministar vanjskih poslova i sigurnosti.” (Huseinbašić, 2009:50-51)

3. KAZNENO-POPRAVNI ZAVODI U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE I ZATVORSKI SISTEM U SVIJETU

Zatvor⁴⁰ je nastao mnogo prije vansudskog sistema nego se počeo koristiti kao kazna, a za cilj je imao prije svega korekcije ponašanja ljudi i sprječavanje slobodnog kretanja, izdvajanje, izolacija i ograničavanje, kontrolu, ocjenjivanje njegovog ponašanja. Kazna zatvora na osuđene osobe ostavlja i trajne posljedice, pored stavljanja obilježja na ime, zatim gubitka radnog mjesta, posljedice se očituju i u materijalnom, porodičnom i zdravstvenom stanju. Iako izolovani od društvene zajednice osuđene osobe u zatvorskim uslovima uspostvaljaju interpersonalne komunikacije sa drugim osuđenicima. (Korać, 2010: 2017, 218) “U zatvorskom sistemu postoje određeni socijalni odnosi koji nerijetko nisu u saglasnosti sa individualnom prirodom čovjeka. Zatvorenička populacija predstavlja neprirodni zbir lica, koji se po mnogo čemu razlikuju, koji prave nasilno stvorenu vještačku zajednicu. Zatvorske zajednice stvorene prinudnim putem, reagovanjem države na pristupe i kriminal, su zajednica samo muškaraca ili samo ženskog spola u zatvorenom prostoru.” (Korać, 2010: 2017, 218).

Za izvršenje kazne zatvora osnivaju se ustanove za izvršenje kazne zatvora kao posebne federalne ustanove tj. kazneno-popravni zavodi koji se osnivaju i ukidaju ZIKS-om ili drugim posebnim federalnim zakonom. U kazneno-popravnim zavodima izvršavaju se sve kazne zatvora izrečene u kaznenom postupku. Sam rad zatvora odvija se na osnovu Ziks-a⁴¹ (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija), tako se u članu broj 1 ovog zakona navodi sljedeće:

“Ovim zakonom uređuje se izvršenje krivičnih sankcija i drugih mjera izrečenih u krivičnom postupku (u daljem tekstu: sankcije), utvrđenih zakonima Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija), koji se odnose na: izvršenje kazne zatvora, dugotrajnog i maloljetničkog zatvora, položaj osuđenih osoba na izdržavanju kazne zatvora, postupanje sa osuđenim osobama, uvjetni otpust, otpuštanje osuđenih osoba i pomoć nakon izdržane kazne zatvora, ustanove za izvršenje kazne zatvora, privredne jedinice kaznenopopravnih zavoda, radnopravni status službenika u ustanovama, izvršenje mjera sigurnosti, izvršenje odgojnih mjera, izvršenje zavodskih mjera, odgađanje, prekid i prestanak odgojnih mjera,

---

⁴⁰ Za označavanje zatvora Rimljani koriste termin „capito“ ili „in binclus“, njemci gefangnis“, Francuzi „captive“ ili kasnije „prison“

⁴¹ ZIKS Zakon je objavljen u “Službenim novinama Federacija BiH”, broj: 44/98, a ispravke u “Službenim novinama Federacije BiH”, broj: 42/99.

pomoć nakon izvršenja zavodske mjere i druga pitanja od značaja za izvršenje krivičnih sankcija u Federaciji. Pitanja koja se odnose na izvršenje novčanih kazni, sankcija za privredne prijestupe, prekršajnih sankcija, mjera sigurnosti i odgojnih mjera koje nisu regulisane ovim zakonom, uredit će se kantonalnim zakonom.”

U Zakonu o upravi u Federaciji Bosne i Hercegovine, propisano je da poslove uprave iz nadležnosti Federacije obavljaju federalni organi uprave i federalne ustanove, federalne ustanove čine federalni zavodi i federalne direkcije. Federalni zavodi osnivaju za vršenje određenih stručnih i drugih poslova koji pretežno zahtijevaju primjenu stručnih i naučnih metoda rada i s njima povezanih upravnih poslova čija priroda i način izvršavanja zahtijeva posebno organiziranje i samostalnost u radu. U pogledu karaktera kazneno-popravni zavodi imaju svojstvo pravne osobe, kao i druge federalne ustanove što znači da mogu sklapati ugovore s drugim pravnim i fizičkim osobama jer svakodnevno stupaju u razne poslovne odnose sa raznim firmama u pogledu nabavki roba, korištenja usluga, izvođenja radova itd.

Kazneno- popravni zavodi osnivaju se kao :

- *Kazneno-popravni zavod za muške osobe*
- *Kazneno-popravni zavod za maloljetnike*
- *Kazneno-popravni zavod za žene*
- *Kazneno-popravni zavod za maloljetnice,*
- *Kazneno-popravni zavod- bolnica*

Kazneno-popravni zavodi prema stepenu osiguranja i ograničenja slobode kretanja osuđenih osoba, mogu biti

- *zatvorenog,*
- *poluotvorenog i*
- *otvorenog tipa.*

U poluotvorenim kazneno-popravnim zavodima mogu postojati odjeli otvorenog tipa, dok u kazneno-popravnim zavodima zatvorenog tipa mogu postojati odjeli poluotvorenog tipa. (Husić, 200:72-74)

“Unutrašnja organizacija kazneno-popravnog zavoda utvrđuje se Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji koji donosi rukovodilac zavoda uz saglasnost Vlade Federacije. U kazneno - popravnom zavodu postoje organizacijske jedinice koje se bave poslovima osiguranja, odgoja-

tretmana, zdravstvene zaštite i zapošljavanja osuđenih osoba, kao i općim i zajedničkim poslovima. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji mogu se, u zavisnosti od potrebe i prirode poslova, formirati i druge organizacijske jedinice u skladu sa propisima o načelima za utvrđivanje unutrašnje organizacije federalnih organa uprave i federalnih ustanova. U Kazneno-popravnim zavodima Federaciji BiH izvršena je kategorizacija tako da postoje kazneno-popravni zavodi za punoljetne osobe muškog, a posebno kazneno-popravni zavodi za osobe ženskog spola, što znači da muškarci izdržavaju kaznu zatvora odvojeno od žena, da su punoljetne osobe odvojene od maloljetnih osoba, da se oboljele osuđene osobe izdvajaju u poseban kazneno-popravni zavod ili u posebno odjeljenje kazneno-popravnog zavoda. Ova podjela se vrši zbog toga što se na razne kategorije osuđenih osoba primjenjuju različiti oblici rada i tretmana tako da se npr. Kod maloljetnika u znatno većoj mjeri primjenjuje tretman obrazovanja, fizičkog odgoja, dok je kod odraslih osoba rad kao oblik preodgoja dominantniji, pošto se pretpostavlja da je kod njih osnovno obrazovane već završeno, kao i fizički razvoj. Veoma je značajno postojanje različitih kazneno-popravnih zavoda, s obzirom na stepen osiguranja i slobode kretanja i s tim u vezi općeg tretmana osuđenih osoba. Regulisana su i pitanja koja se odnose na vrstu kazneno-popravnih zavoda, odnosno njihova kategorizacija s obzirom na dob i pol osuđenih osoba, njihovo zdravstveno stanje, stepen osiguranja, ograničenje slobode kretanja, kao mjere u postupanju i tretmanu osuđenih osoba. Svaka kategorija kazneno-popravnih zavoda zakonom predviđa mogućnost da može biti zatvorenog, poluotvorenog i otvorenog tipa.

- *“Poluotvoreni kazneno-popravnici zavodi su ustanove koje nemaju ogradne zidove niti druge prepreke za sprječavanje bjekstva osuđenih osoba, dok se uloga stražara svodi na osiguranje unutrašnjeg reda u zavodu, čuvanje imovine i osiguranje osuđenih osoba od eventualnog spoljnog napada. U ovaj tip zatvora smještaju se osuđene osobe koje su prvi put na izdržavanju kazne zatvora.*
- *Otvoreni kazneno-popravni zavodi nemaju “službeno” osiguranje. Ne postoje mehaničke prepreke niti postoji straža. Cjelokupno osiguranje vrše osuđene osobe, na temelju samokontrole. U otvorenim-kazneno popravnim zavodima uloga odgajatelja ima više savjetodavni karakter nego preodgoj. U poluotvorene i otvorene kazneno-popravne zavode upućuju se osuđene osobe koje se same javljaju na izdržavanje kazne zatvora tj. one osuđene osobe koje se, bez pratnje sudske policije, na osnovu uputnog akta javljaju*

ustanovi za izvršenje kazne zatvora. U ovim zatvorima izdržavaće kaznu zatvora i osuđeni osobe koje su izdržale jedan dio kazne u zatvorenim kazneno-popravnim zavodima, nakon što se postigne zadovoljavajući tretman koji se povjerava uspješnim korištenjem tzv. vanzavodskim pogodnostima kao što su korištenje izlazaka u grad, dopusta i godišnjeg odmora u krugu porodice u mjestu prebivališta, odnosno boravišta prije odlaska na izdržavanje kazne zatvora.

- Zakonom je predviđena mogućnost da se pri kazneno-popravnim zavodima zatvorenog tipa mogu formirati odjeljenja poluotvorenog tipa, a pri zavodima poluotvorenog tipa otvorenog tipa. Prema savremenom penološkom shvatanju, optimalna veličina kazneno-popravnih zavoda treba da bude oko 200 osuđenih osoba, do maksimalno 400 osuđenih osoba. Smatra se da se najbolji rezultat u tretmanu mogu postići u kazneno-popravnim zavodima u kojima je broj osuđenih osoba između 200 do 400 osoba. Podrazumijeva se da se osuđene osobe koje su smještene u poluotvorena, odnosno otvorena odjeljenja u kazneno-popravnim zavodima zatvorenog tipa, odnosno poluotvorenog tipa komuniciraju sa drugim kategorijama osuđenih osoba u manjem obimu i samo tamo gdje se ta komunikacija ne može izbjeći, kao što je zajednički rad, pohađanje škole, ostvarivanje zdravstvene zaštite i sl., dok se slobodne aktivnosti, objedovanje, a pogotovo spavanje realizuje odvojeno.” (Husić, 2000 :74-75)
- Osuđene osobe koje su osuđene na dugotrajni zatvor, osuđene osobe koje se upućuju iz pritvora, te višestruki povratnici upućuju se na izdržavanje kazne u kazneno-popravnim zavodima zatvorenog tipa. U kazneno-popravnim zavodima zatvorenog tipa više ćemo pisati u daljem tekstu ovog rada.

Rad u zatvoru u svakom demokratskom društvu smatra se državnom službom, a upravljanje zatvorom treba se odvijati unutar etičkog okvira, gdje jedna grupa ima prednost nad drugom, ali sa ciljem da ne preraste u zloupotrebu vlasti. Pod upravljanjem zatvorom, misli se na upravljanje⁴² ljudskim bićima, osuđenim i uposlenim osobama, ali prije svega u cilju ispravnog

---

⁴² *Upravljanje*“ u oružanim snagama skup ili sistem funkcija rukovođenja u domenu organizacije, planiranja, popune, naučnoistraživačkog rada, obuke, materijalnog i zdravstvenog osiguranja itd. Obuhvaća tzv. upravne poslove u nadležnosti komandi, štabova i upravnih organa. Najviši upravni organ u oblasti odbrane predstavlja ministarstvo, a upravnu funkciju na nižim nivoima teritorijalno-političke organizacije ostvaruju određeni organi uprave za različite oblasti. Izvjesne upravne funkcije povjeravaju se i ostvaruju i u organima rukovođenja i komandovanja oružanim snagama i komandama jedinica. U kibernetici i informatici predstavlja skup dopustivih akcija tokom vremena, kojima se djeluje na sistem, radi postizanja određenog cilja; proces koji obuhvaća

postupanja. Najvažniji aspekt zatvora jeste ljudska dimenzija i dobar odnos između uposlenika i osuđenika je ključ dobrog upravljanja zatvorom. Osobe koje upravljaju zatvorom i zatvorskim sistemom trebaju imati sposobnost i jasnu viziju upravljanja i odlučnost za rješavanje teških zadataka i održavanja najviših standarda sa pozitivnim uticajem na obje grupe bilo da se radi o muškom i ženskom vođi. Rad u zatvoru je jako težak i zahtjeva stručnost, hrabrost, odlučnost u donošenju brzih odluka, spretnost, da bi se zadržao mir⁴³ i dobro stanje u zatvoru prije svega ono najbitnije je da osoblje koje radi sa osuđenim osobama bude dobro izabrano i obučeno, proći kroz obuku o ljudskim i tehničkim vještinama. Zatvor ne može birati svoje zatvorenike, često se desi bilo da se radi o ženskoj ili muškoj populaciji da se radi o osuđenim osobama koje su stalni povratnici, mentalno poremećene osobe, agresivne osobe, ovisnici što predstavlja dodatni izazov u pravilnom i stručno postupanje. Zadatak uposlenih u zatvoru ogleda se u humanom i pravičnom načinu postupanja, osigurati siguran boravak i spriječiti njihov bijeg, održati red, mir i kontrolu te omogućiti da osuđene osobe svoje vrijeme u zatvoru provode produktivno te se pripremili za novi početak nakon izdržane kazne zatvora. Zbog rada u izoliranoj i zatvorenoj okolini s vremenom može dovesti do nefleksibilnosti, zadrživosti i zatucanosti. Vrlo često u većini zemalja javnost jako malo zna o zatvorima, zatvorskom osoblju i njihovom poslu i svakodnevnim situacijama s kojim se susreću. (Andrew Coyle, 2002:13)

„U mnogim zemljama vrlo je teško zaposliti nekoga za rad u zatvoru. Stoga, jedine osobe koje će raditi tamo su one koje ne mogu pronaći niti jedan drugi posao. Oni će ponekad doći raditi u zatvoru kako bi izbjegli obaveznu vojnu službu, i otići će čim prije budu mogli. Obzirom da su takve osobe vrlo loše obučene i malo plaćene, lako je predvidjeti da neće biti ponosni na svoj posao, da će lakše podlijegati iskušenjima da postanu dio korumpirajućih⁴⁴ praksi, te da neće imati osjećaj da obnašaju korisnu državnu službu. Usaditi takvom osoblju osjećaj vizije ili uvjerenje da je posao koji obavljaju vrijedan, predstavlja ogroman zadatak za one koji rukovode zatvorskim sustavom. To se ne može napraviti pukim slučajem niti će se dogoditi samo od sebe. To se može jedino postići ako postoji strategija koja se temelji na pretpostavci da dobro osoblje

---

određivanje i provođenje upravljačkih akcija. Pojava elektronskih pomagala i njihova sve masovnija upotreba omogućili su da uprava sve više postaje automatiziran informacijski proces.“ (Beridan, 2001: 391-392)

⁴³ **Mir** „u političkom smislu, stanje suprotno ratu, obratno od ratnog stanja, stanje koje prethodi ratu i koje slijedi iza njega. Normalno i uobičajeno, ustaljeno funkcioniranje državnog i javnog poretka, stanje javne i privatne sigurnosti građana i javnog reda, u kojem se masovno ne koristi oružje i vojna sila u borbene svrhe.“ (Beridan, 2001:214)

⁴⁴ **Korupcija** “ (lat. corrumpere) oikvarenost, podmitljivost, potkupljivost; davanje i uzimanje mita od strane činovnika državnih i drugih institucija, dokle isticanje ličnog interesa ispred općedruštvenog na dužnostima na koje je izabrano ili postavljeno, imenovano na lice.“ (Beridan, 2001:178)

čiji se rad javno vrednuje, predstavlja ključ dobrog zatvorskog sustava.“ (Andrew Coyle, 2002:15)

Uprava zatvora treba da postavi ciljeve, ti ciljevi treba da počinju na međunarodnim dokumentima i standardima, a to su: Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima (1957), Načela za zaštitu svih osoba pod bilo kojim oblikom zadržavanja ili zatvora (1988), Osnovna načela za postupanje sa zatvorenicima (1990) i Standardna minimalna pravila za upravljanje maloljetničkom pravdom (1985). Uprave zatvora u demokratskim državama, koje se nalaze pod kontrolom ministarstva su uglavnom javna tijela. U državama⁴⁵ kako što su Brazil, Indija ili Njemačka to ministarstvo se nalazi unutar države ili regionalne vlade, a u zemljama kao što su Sjedinjene Američke države i Kanada postoji kombinacija oba modela. Kako bi funkcionirao zatvor mora da ima jasnu naredbenu hijerarhiju i ostati disciplinirana. (Andrew Coyle, 2002:16-19)

Od osoba koje rade u direktnom kontaktu sa osuđenim osobama prvenstveno se misli na zatvorsku policiju-stražu, instruktore te vaspitače očekuje se da posjeduju profesionalne i lične standarde, iz ovoga možemo vidjeti da odabir kadrova ima važnu ulogu, na što uprava mora obratiti pažnju ali bez diskriminirajućih⁴⁶ razlika u pogledu muškaraca i žene. Prva pomisao na zatvor su zidine, rešetke, lanci, zaključana vrata, ali to nije dovoljno da bi se održala sigurnost u zatvoru i spriječili neredi, (koji kreću od jedne osuđene osobe, do masovnih pobuna i izgređa), pogotovo ako se radi o novom zatvorskom osoblju, koje se mora naučiti da je u sprječavanju nereda najbolje suočiti se sa istim. Neredi ne počinju spontano, da se sprema nevolja postoje upozoravajući znakovi, a koje će prepoznati dobro obučeni član osoblja. Za nove članove zatvorskog osoblja standard i dužina obuke se razlikuje od zemlje do zemlje, pretežno se očekuje da novo osoblje uči radeći uz već iskusno osoblje. Taj vid obuke može biti mač sa dvije ostrice jer je novo osoblje neiskusno i podložno pritisku moćnih zatvorenika, koje će iskoristiti njihovu ranjivost i ostvariti moć nad njima. U pojedinim zemljama obuka za novo zatvorsko osoblje traje

---

⁴⁵ *Država* „u širem smislu teritorijalno zaokružena politička zajednica naroda-nacije i građana (državljana), osnovni oblik političkog samoorganiziranog društva u cilju zaštite njegovih vitalnih političkih, ekonomskih i sigurnosnih i drugih interesa. U užem smislu, organizacija vlasti koja služi za učvršćenje i odbranu političkog i ekonomskog poretka oličena kroz vladajuću strukturu i državni aparat koji djeluje u njeno ime i na ostvarivanju njenih funkcija; teritorij na kojem je organizirana i funkcionira suverena vlast. Socijalne, političke, filozofske i društvene teorije uopće, obiluju velikim mnoštvom definicija ovog pojma od najstarijih dana do danas.“ (Beridan, 2001:96-97)

⁴⁶ *Diskriminacija* „(lat. discriminare –razlučivati, dijeliti) nepriznavanje, uskraćivanje određenih prava jednima, uz istovremeno priznavanje tih prava drugim licima, grupama ljudi, nacijama, nacionalnim manjinama, rasama ili pak u međunarodnim odnosima državama ili njihovim građanima.“ (Beridan, 2001: 91)

nekoliko sedmica, a šalju se u škole i fakultete. Imamo primjer gdje u drugim zemljama obuka za nove zaposlenike traje i do dvije godine. Zatvorski sistem u određenom broju zemalja zahtijeva da zaposlenici koji su u direktnom kontaktu sa osuđenim osobama prođu kroz mješavinu obuke u učionici i praktične obuke, jedan od primjera je Gana, gdje zaposlenici provode tri mjeseca u školi za obuku, tri mjeseca u zatvoru i ponovo tri mjeseca u školi. U Rusiji je praksa da bez obzira što je neko radio na nižoj razini, osoblje se direktno zapošljava na više razine, i od tog osoblja se podrazumijeva da je diplomiralo na tečaju koji traje nekoliko godina. Ključne su osobe u uspostavljanju kulture. (Andrew Coyle, 2002:22-27)

„Kontrola je specifična radnja kojom se poduzimaju kontrolne aktivnosti kako bi se otklonile eventualno uočene nepravilnosti u radu. Nadzor je skup aktivnosti kojima se utvrđuju sposobnosti zatvorskih službenika da ispravno obavljaju svoje zadatke iz opisa poslova uz pravilnu primjenu znanja i vještina u različitim uslovima koji vladaju unutra zatvora. Kontrola u zatvoru može biti *vertikalna i horizontalna*.

- *Vertikalna kontrola je* ona koju vrši uprava zatvora (direktor zatvora, pomoćnici direktora, nadzornici) nad niže rangiranim osobljem kontrola rada direktora vrši ministar pravde sa inspektorima.
- *Horizontalna kontrola je* ona koju međusobno vrše kolege koje rade na istim ili sličnim poslovima (pomoćnici direktora, nadzornici, vođe smjene, zatvorski službenici, vaspitači).
- *Vertikalna i horizontalna kontrola u zatvorima vrši se* na osnovu postojećih zakonskih i podzakonskih odredbi koje regulišu odvijanje redovnih radnih dužnosti.

Svi posjetioци zatvora se također kontrolišu svakodnevno radi održavanja nivoa sigurnosti u zatvoru, isključivo prema utvrđenim operativnim procedurama. Sa svim izvršenim kontrolama moraju biti upoznati direktor, zamjenik direktora i pomoćnici nadležnih službi.

Uprava zatvora razvija strukturu i sistem stalne kontrole svog uposlenog osoblja kako bi bio zadovoljen etički kodeks, obezbijedile se jednake mogućnosti i prava za sve uposlene, zdravstvena zaštita i zaštita na radu, uvjeti u službi, zaposlenje i napredovanje tj.unapređenje, visoki standardi uprave. Dosljedna kontrola osoblja u zatvoru doprinosi stvaranju sistema u kojem će mogućnosti pogrešnog i nezakonitog postupanja biti dovedene na najmanju moguću mjeru. Ukoliko kontrolu osoblja provodi nestručno osoblje koje se ne usavršava kontinuirano,

rezultat će biti nezakonito postupanje u radu sa osuđenim osobama ili propuštanje važnih zadataka i dužnosti tokom obavljanja poslova, narušavanje odnosa sa kolegama i drugim institucijama. Ovo u konačnici, može dovesti do disciplinske odgovornosti ili pokretanja sudskih postupaka protiv uposlenika za koje je kontrolnim procesima utvrđeno da se su radili nesavjesno ili nezakonito.

Nadzor rukovodioca zatvora se odnosi na neposredno praćenje načina na koji uposlenik vrši radne dužnosti i da li pravilno primjenjuje odredbe Zakona za izvršenje krivičnih sankcija. Nadzorom rukovodilac zatvora prenosi pozitivna iskustva, te analizira i proučava rad pojedinih organizacionih jedinica u ustanovi i pruža stručnu pomoć u radu tih organizacionih jedinica.

Inspekcijски nadzor koji vrši Ministarstvo pravde FBiH ima za cilj osiguranje nesuklađenog sistema izvršenja kazne zatvora u cijeloj jurisdikciji i pravilnu primjenu pravnih propisa. Inspektori analiziraju provedbu plana i programa rada zatvora, pojedinih službi i zatvorskih službenika, daju uputstva u vezi samog izvršenja kazne zatvora, pravilnog postupanja sa zatvorenicima, organizaciju rada zatvorenika, zaštita prava zatvorenika, te uslova života općenito. U izvršenju zadataka inspekcijskog nadzora, inspektor je nezavisan i preduzima radnje u okviru zakona i drugih propisa. Zatvorsko osoblje je dužno saradivati sa inspektorom i pomagati mu u ispunjavanju ovlaštenja i obaveza, posebno kod nadzora nad ostvarivanjem ljudskih prava koja potiču iz Ustava BiH.

Nadzor drugih organa sprovodi nadležno osoblje tih organa kako bi provjerili vrši li se poslovanje u zatvoru u skladu sa posebnim propisima. Npr. Zavod za zdravstvenu i sanitarnu zaštitu provjerava uslove i način pripremanja hrane za zatvorenike, Vatrogasni savez vrši provjeru opremu za protivpožarnu zaštitu, itd.

Nadzor Nezavisne komisije se odnosi na praćenje uslova boravka u zatvoru, postupanje i poštovanje ljudskih prava lica nad kojima se izvršavaju krivične sankcije i druge mjere koje je sud izrekao u krivičnom postupku. Nezavisnu komisiju imenuje i razrješava Parlamentarna skupština BiH, Parlamentarna skupština FBiH i Narodna skupština RS. Komisije koje imaju pet članova od kojih je jedan predsjednik i imenuje se na mandat od pet godina. Članovi komisije trebaju biti stručnjaci i poznavaooci pravne ili neke druge slične oblasti: pravosuđe, uprava, penologija, socijalna zaštita, psihologija, pedagogija i sl. Nadzor u zatvorima vrše i međunarodna tijela kao što su Komitet Vijeća Evrope za sprječavanja mučenja i nečovječna postupanja ili

kažnjavanja (CPT) i Potkomitet Ujedinjenih nacija za sprječavanje mučenja i nečovječna postupanja (SPT).

Postoje i domaća tijela, kao što su Institucije Ombudsmena BiH koji mogu doći u najavljene ili nenajavljeni posjete tokom kojih vrše nadzor nad radom zatvora. Posjete nevaldinih organizacija koje vrše nadzor u zatvorima moraju biti unaprijed najavljene upravi zatvora. Sve policijske agencije mogu ući nenajavljeno i u bilo koje doba, ali isključivo po nalogu ili naredbi nadležnog suda.⁴⁷

„U današnjem svijetu ugled jedne profesije se dobrim dijelom mjeri visinom njene plate. Vrlo su mali izgledi da će najbolji pojedinci biti privučeni niskim primanjima. Zatvorski posao je jedan od najsloženijih poslova državne službe. To bi se trebalo odražavati i kroz plaću koje prima osoblje zaposleno na svim razinama. Postoji određen broj komparativnih grupa koje se mogu razlikovati od zemlje do zemlje. U nekim slučajevima postojat će druge institucije kaznenog pravosuđa kao što je, na primjer, policija. U drugim slučajevima te grupe će biti državni službenici, nastavnici, medicinske sestre. Bez obzira koja komparativna grupa bila korištena, vlade moraju prepoznati da zatvorsko osoblje ima pravo na zadovoljavajuću naknadu za njihov težak i ponekad opasan posao. Dodatno bi se trebalo razmotriti da osoblje u nekim zemljama može biti podložnije izravnoj i neizravnoj korupciji, ukoliko primanja nisu zadovoljena.“
(Andrew Coyle, 2002:28-29)

„Ljudska prava pritvorenika ili osuđenih lica garantirana su međunarodnim instrumentima, domaćim zakonodavstvom, podzakonskim aktima. Neki od zakona su Krivični zakon, Zakon o krivičnom postupku, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, a zasnovani su na važećim međunarodnim standardima. Dokumenti kojima se rugulišu i postavljaju načela i osnove u zatvorskom sistemu između ostalih su: Evropska zatvorska pravila, Minimalna pravila UN-a za postupanje sa osuđenim osobama, Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nečovječnih postupajućih kazni ili postupaka, Evropska konvencija o ljudskim pravima i slobodama i dr. Prilikom prijema u zavod, pritvorenik ili osuđeno lice treba dobiti Pravilnik o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje krivičnih sankcija, mjera pritvora ili drugih mjera.“
(Korać, 2010: 196).

---

⁴⁷ <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171353/Prirucnik+za+obuku+o+dodatnim+sposobnostima+zatvorskih+sluzbenika+sa+operativnim+procedurama.pdf/b075b71d-56ab-4b87-b687-c08d7e76fd0a> pristupljeno 22.02.2022.god.

3.1. Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa Sarajevo

„KPZ Sarajevo izgrađen je 1912. godine Odlukom političara 1988. godine dva sprata Zavoda, i to prvi i drugi, dodijeljena su Sudu. Tom odlukom izgubljen je danas prijeko potreban prostor za smještaj pritvorenika i osuđenika, izgubljeno je na funkcionalnosti, ugrožena je i sigurnost zatvora jer je zgrada faktički presječena na pola. U prizemlju su osuđenici, na prvom i drugom spratu su prostorije suda, a na trećem, četvrtom i petom su pritvorenici. Zadnjih godina u KPZ Sarajevo ulagana su minimalna sredstva iz budžeta i to za sitnije popravke. Kapacitet Kazнено-popravnog zatvora Sarajevo predviđen je za 80 osuđenih osoba“.⁴⁸ Kazнено-popravni zavod Sarajevo sastoji se od Centralnog objekta u samom centru grada, odjeljenja Kazнено-popravnog zavoda poluotvorenog tipa u Ustikolini koje je nadležno je za izvršenje kazne zatvora i kućnog zatvora sa elektronskim nadzorom osuđenih osoba, Privredne jedinice „Miljacka“ koja je predviđena za stručnu obuku i rad osuđenih osoba dok se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, sastoji se od pogona za zanatske i transportne usluge te pogona za poljoprivrednu proizvodnju. Objekta Igman koji se nalazi izvan grada, u kojem su smještene osuđene osobe sa dobrim ponašanjem bez međusobnih sukoba. Kapacitet ovog objekta je oko 50 osuđenih osoba.

3.2. Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa Tuzla

Ono što je poznato za tuzlanski zatvor pod nazivom Kršla je to da je sagrađen na istom mjestu kao i onaj iz turskog perioda iz 1890. godine, ali za izgled same zgrade se ne zna. Krajem 19. vijeka dolazi do izgradnje novog Okružnog zatvora nazvanog Štok, koji postoji i dan danas, a naziv je dobio po njemačkom projektantu Štoku. U tuzlanskom zatvoru Kršla iz turskog perioda kaznu zatvora pored tuzlaka služili su i pobunjenici protiv turske vlasti. Zatvorenici koji su služili kaznu zatvora u Kršli sami sebi su pripremali hranu u zatvorskom dvorištu na velikom ognjištu i to od namirnica koje su im donosile njihove porodice. Po dolasku Austrougarske, Kršla je pretvorena u konjušnicu, a srušena je zbog izgradnje Gimnazije. Okružni zatvor u Tuzli i Okružni zatvor u Orašju od 1998. godine nastavljaju sa radom kao Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa u Tuzli sa Odjeljenjem u kantonu-županiji posavskoj. U objektu KPZ-a Tuzla u centru grada, smještena je uprava, pritvorska jedinica, te odjeljenje za ženske osuđene osobe.

---

⁴⁸ <https://radiosarajevo.ba/vijesti/lokalne-teme/centralni-zatvor-u-sarajevu-pogledajte-kako-i-gdje-vrijeme-provode-zatvorenici/250722> pristupljeno dana 14.02. 2022.godine

Novi zatvorski objekat KPZ-a Tuzla Odjeljenje Kozlovac otvoren je u maju 2009.godine, ukupnog smještajnog kapaciteta 181 zatvorsko mjesto, prema evropskim zatvorskim pravilima (4 m² i 10 m³ po jednom osuđeniku). Počev od 2011. godine izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji BiH, osnovano je posebno Odjeljenje za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojno popravni dom pri Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa u Orašju.⁴⁹

3.3. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Mostar

Polovinom 1891.godine počela je izgradnja ovog zatvora u Mostaru, zgrada zatvora bila je opasana visokim zidinama čije je izgled sačuvan i do danas. Do 1922 godine jedini izvor osvjtljenja bili su samo fenjeri, bez izvora električnog osvjtljenja. Mostarski zatvor sačuvao je svoje prepoznatljivo ime “Ćelovina”. U toku posljednjeg rata zgrada zatvora je znatno oštećena, 1995. godine je obnovljena i ponovo stavljena u funkciju. U period od 2001. do 2008. godine izvršena je adaptacija i nadogradnja upravne zgrade, izvršene su bitne rekonstrukcije mokrih čvorova, dnevnih boravaka za osuđene osobe, spavaonica, što je uticalo na poboljšanje život i uslova boravka osuđenih osoba. Izvršena su određena tehnička poboljšanja u smislu praćenja ponašanja osuđenih osoba preko video nadzora, adaptacija prostorija za vjerske obrede, prostorija za bavljenje sportsko- rekreativnih aktivnostima, adaptacija i izgradnja kino dvorane, adaptacija prostorija za zdravstvenu zaštitu osuđenih osoba. U privrednoj jedinici “Radobolja” koja se nalazi u sastavu Kazeno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa Mostar osuđene sobe bave se uzgojem povrća, proizvodnjom jaja te tovljenjem svinja. Kapacitet ovog zatvora je oko 200 osuđenih osoba. Zavod zadovoljava uslove predviđene od Odbora za sprječavanje mučenja (CPT) i primjenu Evropskih zatvorskih pravila i Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u F BiH.⁵⁰

3.4. Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa Busovača

Okružni zatvor Busovača osnovan je 01.12.1993. godine, nalazi se na mjestu nekadašnje kasarne JNA. Sve do 2012. godine djeluje kao Okružni zatvor kada mijenja ime u Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa, u kojem kaznu zatvora izdržavaju punoljetne muške osobe. U sklopu

⁴⁹ <https://kpztuzla.gov.ba/o-nama> pristupljeno dana 19.04.2021.godine

⁵⁰ <http://kpzmostar.org/novi/about/> pristupljeno dana 19.04.2021.godine.

ovog zatvora postoji pritvorska jedinica za muškarce i za žene. Sve osobe koje su osuđene na kaznu zatvora do pet godina sa područja SBK i ZE-DO kantona upućuju se na izdržavanje kazne u ovaj zatvor, također ovo je prvi zatvor u kojem je primjenjen tzv. kućni zatvor sa elektronskim nadzorom za osuđene osobe čija je kazna manja od jedne godine. Ovaj zatvor broji 55 uposlenika, i oko 190 osuđenih i pritvorenih osoba. Izgrađeni su i dodatni kapaciteti koji još uvijek nisu pušteni u funkciju zbog nedostatka radne snage.⁵¹

3.5. Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa Bihać

Bihaćki zatvor poznati pod imenom KPZ Luke spada u šest zatvora poluotvorenog tipa u FBiH koji slove za blaže zatvore. Uprava zatvora navodi da je kapacitet zatvora oko 140 osuđenika, sa novootvorenim dijelom koji ima funkciju prijemno otpusnog odjeljenja. U ovom zatvoru se nalazi čak 40 posto osuđeničke populacije koji pripadaju ovisničko-dilerskoj populaciji. Oni koji žele raditi, imaju široku paletu: čišćenje, rad u zatvorskoj bašti, na ekonomiji u Kamenici, gdje se za potrebe kuhinje na dva hektara uzgajaju grah i krompir, krećenje, građevina i sve po Zakonu o radu FBiH, osim što, umjesto plate, dobijaju skromnu novčanu naknadu.⁵²

3.6. Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa Orašje

Zatvor u Orašju osnovan je 01.07.1995. godine kao „Okružni zatvor Orašje“. Od 2001. do 2012. godine zatvor Orašje je u sastvu KPZ PT Tuzla kada 27.02.2012. postaje Kazнено-popravni zavod poluotvorenog tipa Orašje. U Kazнено-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Orašje osniva se odjeljenje odgojno-popravnog doma za maloljetnike, a Vlada FBiH donosi Uredbu o uspostavljanju maloljetničkog zatvora u KPZPT Orašje te sve maloljetne osobe osuđene na kaznu maloljetničkog zatvora, koju su izrekli sudovi u Federaciji BiH, izdržavat će kaznu u posebnom Odjeljenju za maloljetnike u ovom kazнено-popravnom zavodu. Federalni ministar pravde posebnom odlukom premješta osuđene osobe na maloljetnički zatvor iz Odjeljenja maloljetničkog zatvora KPZ-a zatvorenog tipa u Zenici u Odjeljenje maloljetničkog zatvora

---

⁵¹ <https://www.fmp.gov.ba/bs/kpz-busovaca.html> pristupljeno dana 19.04.2021.godine.

⁵² <https://www.rtvusk.ba/vijest/bihac-kazнено-popravni-zavod-luke-biljezi-porast-broja-osudenika/36814> pristupljeno dana 28.06.2021.godine

KPZ-a poluotvorenog tipa u Orašju. Broj uposlenih u zavodu je 71 osoba, kapacitet zatvora je 90 osuđenih osoba i 26 pritvorenih osoba, dok kapacitet maloljetničkog doma broji 60 osoba.⁵³

3.7. Zatvorski sistem u svijetu

U normalnim okolnostima zatvor ne privlači previše pažnje javnosti, tek kada nešto krene po zlu ili kada dođe do većeg incidenta⁵⁴ kao što je pobuna⁵⁵, političari, mediji i javnost tek tada postaju svjesni zatvora. Zatvorsko osoblje svoje dužnosti izvršava daleko od očiju javnosti, u velikom broju zemalja nemaju čak ni adekvatnu obuku⁵⁶, loše su plaćeni i uživaju malo poštovanja vlasti i društva. U zatvorima nema mjesta za propuste. Zatvorski sistem smatra se statičnim i hijerarhijskim organizacijama. Statičnim zbog svojih nepromjenjivih i jasnih ciljeva, čiji je glavni cilj⁵⁷ da zatvorsko osoblje provede presude na human i ispravan način, hijerarhijskim zbog svoje disciplinirane organizacije primanja naredbi⁵⁸ odozgo prema dolje, a odgovornost na nižim razinama je da ispunjava te naredbe.

U toku posljednjih dvadeset godina zatvorski sistemi su prošli kroz veliki proces promjena. Sa povećanjem broja pritvorenih osoba sa pola miliona na čak dva miliona u periodu između 1980.godine i 2000. godine sučile su se Sjedinjene Američke Države, dok u mnogim zemljama Latinske Amerike zatvori su postali mjesta sa više nasilja i brutalnosti. U okolnostima drastičnog

---

⁵³ <https://www.fmp.gov.ba/bs/kpz-orasje.html> pristupljeno dana 19.04.2021.godine.

⁵⁴ **Incident** „(lat. incidere-upasti, nagaziti, navaliti) upadica, nezgodan slučaj, nemio događaj, manji sukob, izgred. Isto u vojnom smislu.“(Beridan, 2001:146)

⁵⁵ **Pobuna**- „akcija individualno i po broju neodređene grupe ljudi radi nasilnog obaranja nekog društva ili državnog uređenja ili radi suprostavljanja nekom organu ili nekoj mjeri državne vlasti. Ako pobuna izbije u vojsci, to je vojna pobuna. Lica koja učestvuju u pobuni, međusobno su povezana ostvarivanjem cilja pobune i spremna su da upotrijebe silu. Ako postoji spremnost za upotrebu oružja, onda je to oružana pobuna.“ (Beridan, 2001: 283)

⁵⁶ **Obuka** „planiran i organiziran proces osposobljavanja vojnika za individualno i kolektivno izvršavanje vojnih funkcija i zadataka.“ (Bridan, 2001:246)

⁵⁷ **Cilj** „u vojnoj terminologiji, htjenje (namjera) da se nešto postigne svjesnim djelovanjem pojedinca, grupe, jedinice ili oružanih snaga. U njemu je sadržan krajnji rezultat djelovanja- uništenje i razbijanje žive sile, razaranja ili onesposobljavanje objekata i materijalnih sredstava, ograničavanje manevra i pokreta protivnika, odbrane ili zauzimanje prostora itd. Izraz cilja se u potrebljava i kao sinonim za određeni rejon ili prostor koji treba dostići ili kojim treba ovladati odnosno kojeg treba uništiti.Sve ovo uvjetuje i različitu klasifikaciju ciljeva. Prema angažiranim snagama, namjerama i krajnjem efektu cilj može biti ratni, strategijski, operativni i taktički. Kao objekt dejstva, cilj je jedan od osnovnih elemenata u teoriji gađanja. Prema stepenu zakonitosti može biti:otriveni, maskirani i zaklonjeni, a prema stanju i položaju pokretni, trenutni i nepokretni. Prema broju, može biti pojedinačni ili grupni, a prema veličini mali i veliki. Zavisno od toga da li mu je front širi ili užji, odnosno, dubina veća ili manja, cilj može biti široki ili uski, duboki ili plitki, istodobno, široki i duboki(v.cilj od velike važnosti.“ (Beridan, 2001: 69)

⁵⁸ **Naredba** „podzakonski propis, upravni akt, odnosno, akt materijalnog ili drugog poslovanja kojim se u oružanim snagama naređuje ili zabranjuje izvršenje određenog konkretnog zadatka ili postupka. Naredbama se regulira i položaj vojnih lica, kada imaju funkciju ukaza najvišeg organa države.“ (Beridan, 2001: 228)

nedostatka resursa⁵⁹ zatvorske uprave Rusije su se suočile sa zadatkom⁶⁰ da se pobrinu za milion zatvorenika, gdje je jedva bilo novca da se pokriju plaće radnika i obroci zatvorenika.

Međuvladine organizacije poput Ujedinjenih nacija, putem socijalnog izvještaja za torture⁶¹ i Vijeća Evrope, putem Komiteta za sprječavanje torture i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja zatvorenika bilježile su rastući pritisak i poteškoće u zatvorskom sistemu, te napravile niz izvještaja kojima se skreće pažnja na dešavanja u zatvorima širom svijeta.

Zatvorsko upravljanje može varirati od zemlje do zemlje, prilagođeni okolnostima i lokalnoj kulturi, ali prije svega treba da se djeluje unutar etičkog kodeksa, ne smije se zaboraviti da su i zatvorenici ljudi bez obzira na krivično djelo na koje su osuđeni. (Andrew, 2002: 9-15)

Upravljanje zatvorima u nekim zapadnim zemljama povjereno je penzionisanim vojnim oficirima⁶², u cilju povećanja penzije, sa radnim vremenom koje je počinjalo sredinom jutra i završavalo do ručka, dok je u nekim zapadnoevropskim zemljama poput Njemačke, direktor zatvora mora imati pravne kvalifikacije i njihov rad predstavlja dio opće obuke za više pozicije u javnoj službi. U nekim državama upravljanje zatvorskim sistemom predstavlja neformalnu sankciju policijskih snaga zbog propusta u nekoj drugoj oblasti, jedan od primjera je Indija. U mnogim zemljama u posljednjih dvadeset godina došlo je do radikalnih promjena te je na taj način promjenilo prirodu upravljanja zatvorima. U nekim zemljama upravnicima i direktorima su administrativni državni službenici koji svoju karijeru izgrade radeći u zatvorskom sistemu, kao što je slučaj sa Ujedinjenim Kraljevstvom, dok u nekim jurisdikcijama⁶³ sve visoke pozicije svih tipova zatvora uključujući i mjesta upravitelja i direktora podložne se izborima ili se dodjeljuju kao dar izbornih političara, kao primjer se navodi neki djelovi Sjedinjenih Država. U mnogim zemljama došlo je do niza radikalnih promjena u posljednjih dvadeset godina te je dovelo do promjene u upravljanju zatvorima. U drugoj polovici dvadesetog stoljeća najradikalnija reforma zatvora za Centralnu i Istočnu Evropu desila se u Poljskoj, čemu je prethodio pad komunizma.

---

⁵⁹ **Resursi** „(franc. ressource- sredstva, zalihe) izvori prihoda, sirovinaska baza privrede, potencijali rezervi, mogućnost rada nekih tehničkih i vojnih sredstava.“ (Beridan, 2001: 336)

⁶⁰ **Zadatak** „jasno definirana i mjerljiva aktivnost izvođenja pojedinca ili formacija(organizacija). Zadaci su specifične aktivnosti koje doprinose izvršenju onuhvaćenih misija ili ostalih zahtjeva. Mogu biti: opći, posebni, specifični, naknadni, grupni, pojedinačni bliži, sljedeći, naredni itd.“ (Beridan, 2001: 420)

⁶¹ **Tortura** „(lat. torquere- okretati) mučenje, prvobitno na točku; podvrgavanje tjelesnim i duševnim mukama u svrhu da se izmami priznanje.“ (Beridan 2001:383)

⁶² **Oficir** „(franc officier- službenik, časnik, nosilac vojničkog čina) osoba postavljena na neki komandni položaj, vojni starješeni s određenim komandama ili upravnim funkcijama.“ (Beridan, 2001:251)

⁶³ **Jurisdikcija** „(lat. jus-pravo, pravna znanost + dicere-govoriti) sudska nadležnost, pravo suđenja, teoritorij (oblast) na koji se prostire to pravo.“ (Beridan, 2001: 159)

Godine 1950. kada je uslijedilo političko zatvaranje zatvorenika, grupa studenata je bila zainteresovana za dešavanja u zatvorima, zatim je uspostavljena „zatorska kružoka“ te im je dozvoljeno da posjećuju zatvore i slobodno razgovaraju sa zatvorenicima. Rezultat tih kružoka bio je da su mnogi od njih kasnije postali vodeće ličnosti poljskog kaznenog pravosuđa i zatvorskog sektora. Promjena u zatvorskom sistemu počinje padom komunizma i dolaskom na mjesto generalnog direktora zatvorskog sistema jednog od kružoka tada već profesora sociologije Pavla Moczydlowski. Promjene počinju sa uvođenjem nekoliko važnih elemenata i to počevši od uvođenja kulturnog ophođenja osoblja prema zatvorenicima, da postupaju potpuno humano te da zatvorenici imaju priliku za održavanjem veza sa porodicom i prijateljima, a da se ne ugrozi javna sigurnost. Dolazi do promjene metoda rada što je starijoj populaciji koja radi duži niz godina po starom sistemu rada izazivalo poteškoće u radu. Posljednjih godina 20. stoljeća dolazi do značajnog povećanja broja zatvorenika, što dovodi do pretrpanosti u zatvorima. Rusija, treća zemlja po broju zatvorenika, odmah nakon Sjedinjenih Država i Kine, suočava se sa njgorom posljedicom pretrpanosti. Standardna ćelija od 80 kvadratnih metara bila je adekvatna za boravak 20 zatvorenika, ali u stvarosti tu se nalazilo 40 kreveta, usko postavljeni jedan uz drugi, na tri sprata, i tu je boravilo po 100 osoba. Spavali su u tri smjene, noću su spavali oni koji su najjači i koji su najduže u zatvoru. Koristili su jedan neadekvatan toalet sa jednom česmom te su odjeću sušili u sobi. Sobu su napuštali samo za vrijeme upražnjavanja fizičkih aktivnosti od sat vremena ili kada su išli na ispitivanje u vezi sa njihovim predmetom. U toku ljetnog perioda u sobama je bilo neizdrživo, dok u zimskom periodu sobe su bile kao hladnjaci. Ovakvo okreženje je pogodno tlo za infektivne bolesti. (Andrew, 2002: 19-23)

3.7.1. Zatorski sistem u Njemačkoj

U Njemačkom pravnom sistemu izvršenje kazni regulisano je posebnim saveznim Zakonom o izvršenju kazni. Njemački zatorski sistem sastavljen od jakih elemenata pokrajinskih zatorskih sistema i izvršenje kazni lišenja slobode sprovodi se u odgovarajuće ustanove pravosudne uprave koje su definisane kao zatvori. Shodno federalnom ustrojstvu savezne republike, izvršenje kazni sprovode pokrajine sa svojim sopstvenim upravnim organima, u nadležnosti je resora za pravosuđe. Tipovi zatvora zavise od kategorije zatvorenika (istražni zatvorenici, osuđenici, maloljetnici, žene-muškarci, bolesni-zdravi i sl.). U Njemačkom pravnom sistemu postoje posebni

oblici zatvora koji iz stručnih razloga pripadaju drugim resorima. Tako je izvršenje psihijatrijskih mjera u nadležnosti resora za zdravstvo i izvršava se u psihijatrijskoj bolnici. U pokrajinska ministarstva pravosuđa postoje posebna odjeljenja za izvršenje, koja vode nadzor nad kazneno-popravnim zavodima. Pojedine pokrajine, u zavisnosti od nivoa organizacije, obrazuje i pravosudno izvršne službe na koje prenose nadzorna ovlaštenja. (Heinz, 2002:12-24).

Zatvorski sistem Njemačke je decentralizovan i čine ga pokrajinski zatvorski sistemi koji su veoma kompaktni i uređni na nivou pokrajinske izvršne vlasti. Pokrajinskim stručnim zakonom je data nadležnost nadzoru da vrši kontrolu rada zavoda bez prevelike dominacije nadzornih organa. Od strane pokrajinske pravosudne uprave provodi se službeni nadzor koji podrazumijeva ponašanje zaposlenih, kvalitet i stručnost rada pa se tako ovaj nadzor odnosi se na povrede službene dužnosti zaposlenih i sprovodi se samo prema upravniku zavoda, koji je sa svoje strane službeno nadređen zaposlenima u zavodu. (Heinz, 2002:12-24)

U Njemačkim zatvorima omogućeno je dovoljno prostora za smještaj, rad, obrazovanje, za sve fizičke aktivnosti, ispoljavanje vjerskih sloboda, realizaciju psiholoških tretmana, posjete i druge aktivnosti predviđene zakonima i podzakonskim aktima. Normativno su određeni standardi po kojima se obrazuju zatvorske institucije i u postupku službenog nadzora kontroliše se ostvarivanje datih standarda. (Walter, 1999: 2-18)

Upravnik zavoda treba da poseduje obilje kompetencija i moć i odgovoran je za rad zavoda. Odjeljenje ministarstva pravosuđa, odnosno senatska uprava vrši izbor upravnika, sa završenom visokom stručnom spremom, i to završeni pravni fakultet. Osim pravnika za upravnika biraju se psiholozi i sociolozi.

Administrativna služba dijeli se na veći broj službenih jedinica u zavisnosti od obima poslova, pa tako ova služba je zadužena i za izradu statistike i logističke poslove, vođenje ličnih i personalnih akata zatvorenika, kadorvske poslove i sve vrste nabavki za potrebe zavoda.

Opšta izvršna služba obavlja poslove prijema i otpusta zatvorenika, brine se o bezbjednosti zatvorenika, smještaju, slobodnom vremenu, redu i čistoći u svim prostorijama i vrši nadzor nad zatvorenicima u svakom trenutku, predstavlja najbrojniju personalnu grupu u zavodu. Ova služba vrši fizičku kontrolu zatvorenika, nadzor prilikom posjeta, kontroliše bezbjednost zatvorskog kruga, paketa, pošte, tornjeva tj. bunkera.

Operativna služba je pogon u kojem osuđene osobe imaju priliku za zapošljavanje u okviru zavoda. Operativnim službama organizuje se obuka za osuđene osobe, a civilna lica tj. uposlenici

u ovim službama treba da posjeduju diplomu majstora i sličnim zanimanjima koji mogu da rade u privrednim pogonima, a u njenu nadležnost spada kontrola, provjera i održavanje tehničke opreme i tehničke službe.

Socijalna služba je uključena od planiranja do realizacije tretmana i nosilac je procesa ostvarivanja tretmana prema zatvorenicima i ima visok stepen samostalnosti i uživa veliki ugled. U sastav socijalne službe su sveštenici, ljekari, pedagozi, psiholozi i socijalni radnici. (Stevanović, 2012: 121-126)

3.7.2. Zatvorski sistem u Švedskoj

U Švedskom sistemu različite kazne imaju razilčitu vrijednost, u kaznenim sankcijama spadaju: kazne zatvora, društveno koristan rad, zatvor za maloljetnike društveno koristan rad, uslovnu osudu, uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom, i novčane kazne. U Švedskoj krivična odgovornost počinje na uzrastu od 15 godina. Svaki počnioc uzrasta od 15 godina može biti osuđen za krivično djelo, osobe mlađe od 15 godina ne mogu biti osuđene na bilo koju kaznu, počinioci krivičnog djela mlađi od 15 godina smještaju se u dom sa posebnim nadzorom. U Švedskoj je uvedena nova zatvorska kazna, nazvana brigom zatvorenog tipa za maloletnike, a izvršenje kazne je u posebnim dommovima za mlade, a sve sa ciljem da najmlađa populacija koja naprave prestupe zadrže se van sistema krivičnog prava. (Cowburn, 2002: 16)

„Zatvorski sistem je organizaciono u nadležnosti resora za pravosuđe i funkcioniše kao Nacionalna kaznena direkcija. Na čelu Nacionalne kaznene direkcije nalazi se Odbor koga čine predstavnici parlamentarnih stranaka, sindikata, organa za zapošljavanje, socijale i dr. Odborom predsjedava generalni direktor, koga imenuje vlada. Uticaj Ministarstva na Direkciju je veoma mali, stepen samostalnosti Direkcije je veoma veliki koja u okvirima zakonskih ovlašćenja, koristi svoju samostalnost u obavljanju poslova izvršenja krivičnih sankcija. Nacionalna kaznena direkcija je struktuirana tako da u njen sastav ulaze: Centralna administracija; Regionalne kaznene oblasti; Zatvorske institucije i Organizacije vanzavodskog staranja.“ (Stevanović, 2012: 135-136)

Za organizacije vanzavodskih tretmana, za funkcijonisanje istražnih i lokalnih zatvora nadležnost ima regionalna kaznena oblast koja. Ova oblast zadužena je za praćenje, raspoređivanje i racionalno trošenje sredstava koja su obezbjeđena za izvršenje krivične kazne te raspoređivanju

osuđenih lica po zatvorima . Oni vrše kordinaciju istražnih i lokalnih zavoda koji se nalaze na lokalnom području. Kretanje i sprovođenje tretmana nad licima prati direktor kaznene oblasti uz pomoć osoblje te o tome obavještava Nacionalnu kaznenu direkciju. U Švedskoj postoji 14 kaznenih oblasti, institucije u zatvorskom kategorisane su na ovaj način: Istražni zatvori; Lokani zatvori i Državni zatvori.

U Istražnom zatvoru zadržavanju se lica koja su lišena slobode dok traje postupak utvrđivanja njegove krivične odgovornosti. Istražni zatvori prate mrežu sudova, tužilaštva i policijskih stanica. Lokalni zatvori namenjeni su licima koja izdržavaju kaznu zatvora do godinu dana, a državni zatvori za osuđenike koji su osuđeni na kaznu zatvora preko jedne godine, osuđenike koji su skloni bjekstvu kao i za one koji predstavljaju opasnost po okolinu. Većina državnih zatvora su zatvorenog tipa. Kapacitet Švedskih zatvora je oko 3.000 mjesta i to u 26 državnih zatvora (Cowburn, 2002: 3-23)

3.7.3. Zatvorski sistem u Italiji

„Zatvotski sistem u Italiji nalazi u sastavu Ministarstva pravde Italije i predstavlja posebnu organizacionu cjelinu. Sistem je relativno razuđen, sa većim brojem različitih tipova institucija, koje su pod ingerencijom centralne administracije. Generalna direkcija za preventivne i kaznene ustanove na čijem je čelu generalni direktor-sudija. U sastavu Generalne direkcije za preventivne i kaznene ustanove su 199 zatvorskih institucija i to: 154 oblasna zatvora, u kojima se nalaze pritvorena i nepravosnažno osuđena lica 6 ženskih ustanova, 29 kaznenih zavoda za osuđena lica, 27 za muškarce i 2 za žene 2 zavoda pod posebnim mjerama bezbjednosni, 2 duševne bolnice za prestupnike, 1 zavod poluotvorenog tipa u kojima osuđenici borave samo noću, 4 zatvora za osuđena lica koja odgovaraju zbog i jedna nacionalna ustanova u kojoj se vrši opservacija osuđenih lica.“ (Pietro, 2002: 24-27)

Zatvorska administracija organizovana je u tri cjeline i to:

- Odjeljenje za zatvorsku administraciju koje pripada Ministarstvu pravde ;
- Regionalna načelstva koja kontrolišu aktivnost svake ustanove, i
- Pojedinačne kaznene ustanove koje su u sastavu direkcije zajedno sa regionalnim načelstvom.

Direktor zatvorske administracije je nadređen regionalnim načelstvima i pojedinačnim kaznenim institucijama, nalazi se na čelu jedinstvene organizacije. Za pružanje korisnih informacija za primjenu i modifikovanje programa socijalne rehabilitacije prestupnika zaduženi su službenici koji su angažovani u korektivnim ustanovama, dok policajci stražari i zaposlenici iz zatvorske administracije imaju zadatak da obezbjeđe red unutar korektivnih ustanova. Također prestupnicima prema kojima se primjenjuju alternativne mjere Centri za pružanje socijalnih usluga nadgledaju i pružaju pomoć onima koji za to iskažu potrebu. Veoma važnu ulogu prilikom primjene izrečene mjere, iako nije dio zatvorskog sistema, sud kontroliše izvršenje izrečene kazne i vrši kontrolu poštovanja zakona tokom izvršenja kazni, odlučuje o mogućnosti korišćenja opštih pogodnosti (dopuštenja zbog dobrog vladanja, dozvola za rad van zatvora i uslovno puštanje na slobodu i sl.)

Kaznene institucije podijeljene su na: ustanove za pritvorena lica, institucije za izvršenje izrečenih kazni koje su podijeljene na pritvorske centre, istražne centre i institucije za izvršenje mjera bezbjednosti i to zatvorske farme, radne kuće, centre za liječenje i nadzor i sudske psihijatrijske bolnice. (Stevanović, 2012: 108-111)

3.7.4. Zatvorski sistem u Austriji

U borbi protiv kriminaliteta Austrija ima bogatu i dugu tradiciju te predstavlja model države koja ima pravno uređeni sistem sa svim državnim mehanizmima. Osnovno sredstvo državne intervencije u zaštiti opštih vrijednosti predstavlja izvršenje kazni lišenja slobode i drugih mjera, sve sa ciljem zaštiti javne-društvene bezbjednosti.

“Na osnovu Saveznog ustava, krivično pravna materija regulisana je Krivičnim zakonikom iz 1975. godine, Zakonom o krivičnom postupku iz 1975.godine i posebno Zakonom o izvršenju kazne iz 1969. godine, kao i Pravilnikom o izvršenju iz 1995. godine.” (Justiz-Bundesministerium fur justiz, 2004: 9-72)

“U krivičnom zakoniku utvrđeno je ko se na osnovu jedne kažnjive radnje osuđuje na kaznu lišavanja slobode, ko se na osnovu psihičkih osobnosti ili zbog neke bolesti zavisnosti upućuje na izvršenje mjera i ko se na osnovu jedne posebne opasnosti, nakon izdržavanja zatvorske kazne, ima na dalje lišiti na neodređeno vrijeme slobode, najviše u trajanju do 10 godina.

Zakon o krivičnom postupku reguliše ko na osnovu jednog sudskog naloga za hapšenje može biti zadržan u istražnom zatvoru-pritvoru i koje posebne odredbe - odstupajući od propisa za izvršenje kazne - važe za istražni zatvor.

Zakon o izvršenju kazne reguliše sve propise o načinu izdržavanja kazne, kao i prava i obaveze zatvorenika ili osobe koje imaju mjere izvršenja.

Pravilnik o izvršenju definiše kazneno-popravne zavode, mrežu zatvora, utvrđuje sadržaj i obim zadataka zatvorske administracije, kao i druga pitanja od interesa za funkcionisanje zatvorskog sistema.” (Stevanović, 2012: 142)

Dva centralna zadatka zatvorskog sistema u Austriji su bezbjednost u izdržavanju kazni i pripreme osuđenih osoba za izlazak na slobodu bez da počini novo krivično djelo. Uvođenjem tehnike i elektronskih uređaja na viši nivo podignuta je svijest o bezbjednosti osuđenih osoba i samog zatvora, samim tim smanjeni su međusobni sukobi i bijekstva iz zatvora. Korištenjem vanzavodskih pogodnosti tj. pružanje mogućnosti za izlazak van zavoda posebno su se umanjile tenzije i agresija između osuđenih osuđenica, ali pozitivan efekat daje i angažovanje stručnih osoba sa polja medicine, psihologije, socijalne terapije. U najvišoj izvršnoj vlasti i najvišoj službi za zaposlene u izvršnoj vlasti vođenje izvršenja kazni u nadležnosti je Saveznog ministarstva pravosuđa. Istražni zatvor je u nadležnosti predsjednika prvostepenog suda koji vrši nadzor nad istražnim zatvorima i za istražne zatvore predstavlja najvišu službenu vlast. Kao izvršni organ predsjednik pokrajinskog suda vrši kontrolu nad istražnim sudom i bavi se kaznenim predmetima. Na nivou države upravljanje izvršenjem kazni i njihova evidencija spadaju u nadležnost Odsjeka za izvršenje krivičnih sankcija. (Stevanović, 2012: 142,143)

“Djelatnost Odsjeka za izvršenje kazni, pri ministarstvu, ispoljava se u poslovima organizacije izvršenja kazne i izvršenja vaspitnih mjera, upošljavanju zatvorenika, školovanju i profesionalnom obrazovanju, klasifikaciji osuđenika na eksternom nivou, koordinaciji i kontroli bezbjedonosnih standarda u zavodima, inspekciji nad zavodima, provjeravanju žalbi osuđenika i pritvorenika, nabavci za potrebe zavoda, ostvarivanju međunarodnih kontakata i sl.

U Odsjeku zaposleno je trideset ljudi koji su organizovani u devet cjelina prema vrsti poslova i to: poslovi organizacije izdržavanja kazne i terapije u zatvorima, poslovi nabavke i kupovine, poslovi izgradnje i održavanja infrastrukture, poslovi zaduženi za rad osuđenika, poslovi obrazovanja i stručnog osposobljavanja osuđenika, poslovi na pritužbama osuđenika, na klasifikaciji, poslovi obezbjeđenja zavoda i poslovi međunarodne saradnje. Na navedenim

poslovima zaposleno je od jednog do pet izvršilaca. Kao što se može zaključiti, centralna administracija – sa sjedištem u ministarstvu pravosuđa je relativno sa malo zaposlenih, jer je nadležnost sudova znatno izraženija u istražnim zatvorima, što smanjuje obim poslova Odsjeka za izvršenje zavodskih sankcija.” (Justiz-Bundesministerium für Justiz, 2004: 9-72)

U Austrijskom pravosudnom sistemu zavodi su podijeljeni na kazneno-popravne zatvore i istražne zatvore u kojima se vrše istražne radnje kao i osuđene osobe kojima je kazna zatvora do 18 mjeseci što podrazumijeva da je to kratka kazna. Upravnik zatvora je na čelu zatvora kojeg postavlja savezni ministar za pravosuđe. On vrši neposredni nadzor za sprovođenje izvršenja u život, time primarna odgovornost za ostvarivanje zadataka u ustanovi pripada upravnicima. Vodeći službenici u zavodima su službenici pravosudne straže, stručne službe (socijalna služba, psihološka služba, sveštenstvo, ljekarska služba - psihijatrijska služba i dr.) kao i izvršna služba i ekonomska oblast u koju spadaju i zatvorski pogoni za upošljavanje osuđenika, brojnost službi i njihova veličina zavisi od tipa i veličine zavoda. (Stevanović, 2012: 144, 146)

3.7.5. Zatvorski sistem u Hrvatskoj

Sve do osnivanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca hrvatsko zakonodavstvo u pogledu izvršenja kazne lišenja slobode i funkcionisanja zatvorskog sistema oslanjalo se na tradiciju austro-ugarske. “Sistem izvršenja krivičnih sankcija je po ustavu iz 1974. godine, prešao iz nadležnosti savezne države na republike i tada su sve republike bivše Jugoslavije započele sa izgradnjom i oblikovanjem svojih zatvorskih sistema. Završna faza izgradnje sopstvenog sistema nastala je početkom devedesetih godina kada je Hrvatska postala samostalna i nezavisna država. Izvršenje kazne lišenja slobode u Hrvatskoj određeno je Krivičnim zakonikom, Zakonom o izvršenju kazne zatvora i podzakonskim aktima.” (Stevanović 2012:186)

Organizacija zatvorskog sistema u Hrvatskoj nastala je na osnovu posebnog zakona kao Uprava za zatvorski sistem, a čine ih četiri organizacione cjeline: a) Središni ured u Zagrebu b) Kaznionice c) Zatvori d) Centar za izobrazbu i nalazi se u sastavu Ministarstva pravosuđa. Uprava obavlja: “upravne i stručne poslove u vezi sa izvršavanjem kazne zatvora izrečene u kaznenom i prekršajnom postupku, kazne maloljetničkog zatvora, novčane kazne zamjenjene kaznom zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku, mjere pritvora, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opšte dobro na slobodi, vaspitne mjere upućivanja u vaspitni zavod,

osiguranjem pravosudnih tijela, provodi stručnu obuku službenika zatvorskog sistema, te obavlja unutrašnji nadzor pravilnog, pravovremenog i zakonitog rada unutrašnjih jedinica, službenika i namještenika Uprave.” (Stevanović, 2012:186)

“Središnji ured funkcionise kao upravna cjelina sastavljena od četiri službe i to: *služba za upravne poslove i ljudski resurs, služba tretmana, služba osiguranja i služba za analitiku i informatiku*. *Služba za upravne poslove i ljudski resurs* obavlja organizacione i kadrovske poslove za potrebe Uprave i obavlja poslove zapošljavanja zatvorenika. *Služba tretmana* prati ostvarivanje tretmana u zavodima i obavlja poslove izvršenja zaštitnog nadzora i rada za opšte dobro. *Služba osiguranja* obavlja dvojake poslove: organizuje i prati obezbjeđenje kaznionica i zatvora i organizuje i kontroliše obezbjeđenje drugih pravosudnih tijela-organa. *Služba za analitiku i informatiku* prati izvršenje kazne zatvora, vrši ispitivanje i dijagnostikovanje ličnosti osuđenika, programira rad osuđenika za vrijeme izdržavanje kazne zatvora i vrednuje i unapređuje programiranje izvršenja kazne zatvora. Takođe, služba učestvuje i predlaže klasifikaciju osuđenika.

Kaznionice izvršavaju kazne zatvora izrečene u kaznenom i prekršajnom postupku, mjere bezbjednosti sa kaznom zatvora, kazne zatvora kojom je zamijenjena novčana kazna izrečena u kaznenom i prekršajnom postupku i kazne zatvora izrečene maloljetnicima. Kaznionice se, prema složenosti, sadržaju i obimu poslova dijele na dvije kategorije. U prvu grupu su kaznionice u Lepoglavi, Glini i Požegi, a u drugu grupu su kaznionice u Lipovici-Popovači, Turopolju, Valturi i zatvorska bolnica.

Unutrašnju organizaciju čine šest službi-odjeljenja, razvrstane po sličnostima djelatnosti koje se u kaznionicama obavljaju. U kaznionicama postoje: *Upravno odjeljenje*, koje obavlja poslove rukovođenja kaznionicama, *Odjeljenje osiguranja*, koje obavlja poslove čuvanja i sprovođenja zatvorenika i obezbeđuje imovinu kaznionica, *Odjeljenje tretmana*, koje sprovodi tretman nad osuđenim licima, *Odjeljenje za rad i stručno obrazovanje zatvorenika*, koje vrši obuku i sprovodi radnu aktivnost zatvorenika, *Odjeljenje finansijsko-knjigovodstvenih poslova*, koje obavlja materijalno-finansijske i knjigovodstvene poslove u kaznionici, *Odjeljenje zdravstvene zaštite zatvorenika*, koje liječi zatvorenike i vrši kontrolu higijenskih uslova u kaznionici.” (Stevanović, 2012: 186-187)

4. KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPA ZENICA

4.1. Historijat

Zvanična godina početka gradnje tadašnje velike kaznionice je 1888.godina, što je upisano i na samom kamenu temeljcu kod glavne kapije, a radovi su okončani 1904.godine. Projektna dokumentacija koja datira iz 1886. i 1887.godine sačuvana je u arhivima u Beču i Sarajevu. U gradnji zeničke kaznionice učestvovali su domaći i majstori iz raznih krajeva Austro- Ugarske monarhije. U radovima su učestvovali i Zeničani koji su sa obližnjeg kamenoloma Zmajevac i Mošćanica stočnim zapregama dovozili građevinski materijal.

Radovi su izvođeni u četiri etape.

Glavna kuća, Staklena kuća i Upravna zgrada su izgrađene u prvoj etapi.

- *Glavna kuća* je imala tri krila. Sobe za smještaj starih i iznemoglih kažnjenika nalazile su se u srednjem krilu, u prizemlju i na oba sprata. U prizemlju i svakom spratu drugog krila nalazila su se po jedna velika sala koja je imala pedeset ćelija raspoređenih u dva reda. Materijal od kojih su građene je pletena žica i lim. Na gornjoj i prednjoj strani nalazila se žica, a ostatak je bio prekriven limom.
- U *Staklenoj kući* tzv. Staklara prozvana od strane osuđenih osoba, tj. Drugi paviljon u kojem su smještene 64 samice, sa podignutim spiralnim stepenicama u sredini. Samice su se nalazile u prizemlju i na prvom spratu. Dužina ćelije je bila tri mjetra, širina metar i po, sa visinom dva metra. Iznad ulaznih vrata na zidu 1888.godine postavljeno je bronzano zvono koje i danas stoji na istom mjestu. Po jednom dijelu krova bilo je postavljeno staklo zbog boljeg osvjetljenja, pa zbog toga i nosi taj naziv. Drugi paviljon je posebno odjeljenje u zatvoru, tzv. zatvor u zatvoru.
- *Upravna zgrada* sadašnja tzv. stara uprava, smještena je iznad ulazne kapije, koja je skoro pa zadržala prvobitni izgled bez velikih izmjena. U toj zgradi smještene su kancelarije za upravnika, matičnu evidenciju, protokol, svećenike i imame, blagajnu, zapovjednika straže, šefa proizvodnje i kasarnu straže. Straža⁶⁴ je bila smještena u

---

⁶⁴ **Straža** „naoružana jedinica ili grupa vojnih lica kojoj se povjereno da čuva i sačuva određeni objekat, materijalna sredstva ili ljude. Može biti garnizonska, unutarnja, pokretna i počasna straža. Smještena je u stražari. Sačinjavaju je stražari, razvodnici i komandiri straže, apo potrebni pomoćnik komandira straže, patrole, osmatrači, vodiči pasa, kuhari, kuriri i dr. S obzirom na objekat koji osigurava naziva se kasarska, logorska, brodska, aerodromska i izdvojena straža. Može biti naoružana puškama, automatima i pištoljima, a po potrebi, dugim pješačkim

prizemlju zgrade. Kod kapije, sa unutrašnje strane instalirano je zvono koje je oglašavalo buđenje, početak i prekid rada, vrijeme obroka, izlazak na šetnju kao i večerje. Na kapiji su postojala troja vrata sa tri mehanička zvonca, dvoja vrata su bila hrastova i jedna željezna. (Jalimam/ Marić/Spahić :14)

“U vrijeme austrougarske uprave Kazniona je imala složenu upravljačku strukturu koju je činio, na prvom mjestu upravitelj (direktor), hijerarhijski su ga slijedili tajnik direkcije, pomoćni upravni službenik ili pristav direkcije, oficijali, doktor, učitelj, asistent, duhovnici, nadzornik straže, podnadzornik straže, pisarnički oficijal i mašinst.” (Jalimam/ Marić/Spahić:17)

Od 1888.godine do 1910.godine građena je kaznionička bolnica. Imala je devet prostorija sa pedeset kreveta, apoteku, laboratoriju, odjeljenje za duševne bolesnike i bolesnike sa očnim bolestima, mrtvačnicu i dodatne tri bolničke sobe. (Jalimam/ Marić/Spahić:14)

- U trećoj etapi izgrađeni su objekti za praktičnu obuku i izučavanje zanata, kotlovnica, mlin, skladište za ugalj i drva i mrtvačnica. Poljoprivredna ekonomija je bila prvi važan privredni objekat, čiji je budžet 1888.godine odobrila Zemaljska vlada. Do Kazniona je izgrađen i željeznički kolesjek. 1894.godine podignuta je parna pekara sa dvije peći, te parna kuhinja sa deset kazana u kojoj se kuhala hrana za kažnjениke. Kupatilo sa osam kada, praonicom za ruke i dva tuša također se nalazilo u ovoj zgradi. Na spratu su bile tri prostorije, od kojih su dvije služile za smještaj odjeće i obuće. Do 1905.godine izgrađeno je 16 stambenih objekata s 32 stana, 29 kuća za stržare i šest kuća za upravno osoblje, kao i jedna zgrada s osam jednosobnih stanova. Kameni zid visine 5,5 metara oko kaznioničkog kruga izgrađen je u četvrtoj etapi, a trajalo je tri godine. Površina kaznionički krug je površine 32.248 kvadratnih metara. U blizini Kazniona 1911.godine izgrađeni su stambeni objekti za činovnike, a nazvani su činovnička kolonija. (Jalimam/ Marić/Spahić:13-15).

Irski progresivni sistem koji se temelji na stepenovanom izdržavanju kazne bio je primjenjivan od samog osnivanja Kazniona 1886.godine. U toku izdržavanja kazne osuđenik prolazi kroz četiri faze. Aposlutna izlacija⁶⁵ od spoljnog svijeta, ćelijski zatvor je prva faza. Osuđenik provodi

---

naoružanjem. Jačina joj zavisi od broja stražarskih mjesta, vremena obavljanja dužnosti i važnosti objekta. Dužnost straže propisane s pravilom službe i elaboratom straže.“ (Beridan, 2001:362)

⁶⁵ **Izolacija** „(tal. isolare- odvojiti, odijeliti, osamiti) izdvajanje, odvajanje, razdvajanje i sl. Izolacija lica- sprječavanje kontakta pojedinaca ili grupe lica sa okolinom. Najčešće se izvodi kao mjera lišavanja slobode. Primjenjuje se kao preventivna mjera kojom se želi isključiti mogućnost utjecaja društva i oklone (sredine) na lice ili

osam nedjelja u ćeliji, potom se premješta u zajednički zatvor. Zavisno od ponašanja u teškoj samici je mogao boraviti i do godinu dana. Zajednički zatvor je *druga faza*. Noću osuđenik je strogo izolavan, a dane je provodio s drugim osuđenicima. *U trećoj fazi* osuđenik ima mogućnost odlaska izvan zidova i rada na vanjskom radilištu, te dobija naziv slobodnjak. Osuđenici s tim nazivom mogli su provesti noć izvan zatvorskih zidova. Za potrebe Kaznionice, vrlo često i za potrebe grada osuđenici su radili na njivama pored obližnjeg mjesta Bilimičće. Najveća pogodnost je uslovni otpust što predstavlja posljednji *četvrtu fazu*.

Rad u kaznionici bio je podijeljen na koristan rad i rad koji nije donosio neposrednu materijalnu korist. U malim radionicama kojima su rukovodili majstori-stražari bila je organizovana proizvodnja na zanatskom principu. Stražari su pazili da osuđenici ne naprave neki predmet ili oružje⁶⁶ koje bi koristili za svoje bjekstvo. U to vrijeme osuđenici nisu mogli raditi na poslovima bravarskog zanata, zbog nemogućnosti usavršavanja kriminalnog usavršavanja. Osim stražara na ekonomiji i stolariji radili su civili majstori-poslovođe. Svi izrađeni proizvodi mogli su kupovati građani grada Zenice, činovnici, stražari zatvora pa i sami osuđenici, ta praksa se zadržala i danas.

Beskoristan rad se obavljao u samicama zatvora. Osuđenici koji su zaslužili samicu zbog svog lošeg ponašanja iz gomile perja, graha, žita i riže koje im je donosila straža, morali su za određeno vrijeme izdvojiti grah i žito. Zatvorska uprava je imala mišljenje da je to dobra terapija za smirenje nervne napetosti nediscipliniranih osuđenika. Kaznionica je imala poljoprivredno imanje na lokacijama Bilimište i Rapotočje na kojima su radili osuđenici, proizvodilo se voće i povrće, te razne žitarice, a ispod naselja Hamida prostirao se zatvorski vinograd. Kaznionica je

---

grupu koja se izolira, odnosno izoliranih okolina. Traje u zakonom predviđenom roku do ukidanja izolacije ili pokretanja krivičnog postupka.“ (Beridan, 2001:153)

⁶⁶ **Oružje** „svako sredstvo namjenjeno uništavanju živih bića i materijalnih dobara, u ratu, sredstva kojima se protivniku slabi borbena moć, moral i lomi volja za pružanjem otpora. Postoje različiti kriterijumi za podjelu oružja: prema namjeni, oružje se dijeli na vojničko (ratno ili borbeno), lovačko i sportsko, ali kada se posebno naglasi, podrazumjeva se samo borbeno, tj. onaj dio ratne tehnike kojom se protivniku neposredno nanose gubici u ljudstvu i materijalnim dobrima; prema izvoru energije, oružje se dijeli na hladno, vatreno i pneumatsko. U zavisnosti od toga da li se pogonsko gorivo nalazi u cijevi oružja ili u samom projektilu, vatreno oružje se dijeli na: klasično (konvencionalno) i raketno. Po načinu dještva na cilj, dijeli se na eksplozivno, hemijsko i biološko oružje. Prema broju poslužilaca, može biti individualno i kolektivno. Ako se za kriterij uzima odbrana ili napad, dijeli se na napadno (ofanzivno) i odbrambeno (defanzivno). U političko pravnoj terminologiji upotrebljavaju se i termini nehumano oružje i oružje za masovno uništavanje. Na efikasnost oružja bitno utječe čovjek svojim moralom i vještinom vođenja borbe. Suvremeno oružje se razvija zahvaljujući naglom razvoju nauke. Prema ratnom pravu, upotreba nekih oružja je zabranjena (bojni otrovi, nuklearno i biološko oružje). Nerijetko se u praksi i literaturi za oružje koristi sinonim naoružanje. U užem smislu riječi, oružjem se nazivaju sredstva kojima rukuje jedno lice, a sva ona koja poslužuju dva ili više lica oruđe. Unutrašnje pravo države, po pravilu, osigurava povećanu krivično-pravnu zaštitu oružja i posebno regulira njegovu upotrebu i promet.“ (Beridan, 2001:262)

imala i kokošinjce i štale sa stokom. U Kaznioni osuđenici su mogli izučiti razne zanate kao što su ćilimarski, stolarski, kovački, krojački, knjigovezački, obučarski. Austro-Ugarskim osuđenicima nije davana nikakva naknada za njihov rad, to je uvedeno tek naknadno za vrijeme Kraljevine Jugoslavije. Zanimljivo je spomenuti da su često i građani Zenice uglavnom za poljoprivredne radove unajmljivali osuđenike i plaćali im malu nadnicu za rad. (Jalimam/Marić/Spahić :15-17)

Do 1930.godine u novonastaloj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca za izdržavnje kazne zatvora primjenjivani su zakoni i propisi Austro- Ugarske monarhije, iste godine je donesen Krivični zakonik i Zakon o izvršenju kazne lišenja slobode, koji je bio na snazi sve do kapitulacije⁶⁷ 1941.godine. Prema ovim zakonima predviđena kazna su mogle biti : robija koja je mogla biti doživotna ili vremenska, zatočenje koje je moglo trajati od jedne do dvadeset godina, strogi zatvor i zatvor u trajanju od 5 do 7 godina. Irski sistem izdržavanja kazne je i dalje bio primjenjivan u zatvoru u Zenici koji je bio preimenovan u Kazneni zavod Zenica.

Disciplinske kazne koje su se u to vrijeme mogle izreći osuđenicima bile su ukor, teži rad, oduzimanje pogodnosti, tvrda postelja do osam dana, ograničenje hrane u pojedinim ili svim obrocima, i to svakog drugog dana tokom 14 dana, zatvor u ćeliji do šest nedjelja i vezivanje do četiri nedjelje i to samo ruku lisičinama ili nogu negvama ili i jednim i drugim, ali da se osuđeniku ne sprečava kretanje. Upravnik je mogao narediti i vezivanje okovima u ćeliji ako ove kazne nisu uticale na bolje ponašanje i bile efikasne. Hrana, zdravstvena zaštita i osuđeničko odijelo je bilo osigurana za sve osobe na izdržavanju kazne. Također za starije maloljetnike je postojala škola za učenje elementarne nauke i religije, za odrasle koji su bili nepismeni organizovani su analfabetski tečajevi. Rad osuđenika je bio obavezan, ali nije smio da konkurira slobodnim zanatlijama. Osuđenici nisu imali pravo na naknadu za rad, osim u nekim slučajevima zavisno od posla i kvaliteta rada kada se moglo odobriti, sva zarada pripadala je državi. (Jalimam/ Marić/Spahić :18-19)

Prilikom izgradnje zatvora Austro – Ugarska je planirala da tu boravi 500, a najviše 1.000 osuđenika. U Prvom paviljonu nalazili su se takozvani kavezi, uske ćelije sa jednim krevetom, namjenjene za boravak jedne osobe. U vrijeme komunističke vlasti oni su predstavljali veliki

---

⁶⁷ **Kapitulacija** „(lat.capitulare- sporazujmeti se) po ratnom pravu, sporazum zaključen između ovlašćenih predstavnika, država, oružanih snaga, strana u sukobu, o obustavljanu ratovanja pod osnovnim uvjetima da poražena strana položi oružje. Ovaj sporazum redovno sadrži i druge uvjete (predaju trupa, utvrđwnja, ratnog materijala itd). Razlikuje se od predaje, koja presdavlja faktičko stanje polaganja oružja. Može biti uvjetna i bezuvjetna.“ (Beridan, 2001: 163)

komfort. Kada se tokom 1946.godine u Kaznioni se nalazio veliki broj osuđenika, oko 2500, zbog racionalizacije prostora te ćelije su odstranjene, te su se tako dobile velike površine u kojima je moglo normalno boraviti do 50 osoba, ali zbog velikog broja smješteno je ih je čak 220 do 300 osoba, uz dostupan samo jedan toalet. (Jalimam/ Marić/Spahić :28)

Godine 1941.godine Njemačka napada već razjedinjenu Kraljevinu Jugoslaviju, početkom 1942.godine Kaznionu pretvaraju u sabirni logor, a osuđenici su prebačeni u Sremsku Mitrovicu. U Sabirno-prolaznom logoru Zenica vršila su se ispitivanja i mučenja uhapšenih od strane oficira njemačke komande, koji su pravili selekciju za otpremanje u koncentracione logore⁶⁸ ili streljanje, pa su u januaru i februaru 1943.godine uhapšeli oko 500 muškaraca i žena i svi su bili zatvoreni u ovom logoru. (Jalimam/ Marić/Spahić : 22)

Nakon oslobođenja Zenice 12. aprila 1945. godine pri napuštanju zatvora njemački vojnici su demolirali objekte i uništili gotovo svu dokumentaciju. Po preuzimanju zatvora nova vlast odmah je počela njegovu obnovu koja je trajala tri mjeseca. Ali i novouspostavljenoj Federalnoj republici (FNRJ) zenički zatvor služi kao logor koji je bio pod upravom četvrtog bataljona Sedme krajiške brigade koji su učestvovali u oslobođenju Zenice.

Prvi stražari u zeničkoj kaznioni bili su borci 11. Krajiške brigade njih oko tridesetak koji su iz Sarajeva upućeni u Zenicu. Većina je bila lakše ranjena i još nedovoljno oporavljena te im je dodjeljena lakša obaveza čuvara u zatvor gdje su vojnu uniformu zamjenili milicijskim i postali zatvorski stražari. Godine 1946., izdato je Uputstvo o organizaciji, dužnostima i pravima stražarskog osoblja pri kaznenim ustanovama od strane tadašnjeg ministarstva unutrašnjih poslova FNRJ u kojem se određuje da stražari trebaju biti demobilizirani borci Jugoslovenske

---

⁶⁸ **Koncentracioni logor** „(lat. cum, con-s. sa, su + centrum – središte ; njem. Lager – smještaj, skladište) mjesto masovnog zatočenja civilnog stanovništva koje se, po pravilu, vrši bez redovnog sudskog postupka i na neodređeno vrijeme. Prvi koncentracioni logor pojavljuje se u kolonijalnim ratovima. Masovnija praksa njihovog organiziranja počela je za vrijeme Prvog svjetskog rata. Između dva svjetska rata fašistički režimi Italije, Njemačke i Španije formirali su konclogore za svoje političke protivnike a Kraljevina Jugoslavija započela je istu praksu 1939.godine otvaranjem konclogora u Bileći, na Banjici u Beogradu, u Nišu, Sremskoj Mitrovici itd., u koji su, najvećim dijelom, zatvoreni komunisti i njihovi simpatizeri. Ova praksa nastavljena je i razvijena tokom čitavog Drugog svjetskog rata. Koncentracioni logori postali su simbol ljudske bestijalnosti, masovnih stradanja i gubilišta ljudi i naroda, mahom nedužnog i nevinog civilnog stanovništva. Čuveni su i po zlu poznati Njemački fašistički konclogori u Aushwitzu, Dahauu, Mathausenu, Buchenwaldu, Majdanpeku i dr., kao i logori u Jasenovcu, Staroj Gradiški, Banjici, Požarevcu, bileći i drugim mjestima bivše Jugoslavije Tokom drugog svjetskog rata. Praksa osnivanja koncentracionih logora nastavljena je, nažalost, od srbijansko-crnogorskog agresora na Bosnu i Hercegovinu, i to sa istovjetnim metodama mučenja i likvidacije ljudi. U svijesti Bošnjaka i Hrvata koji su bili u njima zatočeni i mučeni, ostatak će zadugo upamćeni Omarska i Keraterm kod Prijedora, te brojni drugi logori koje je agresor osnovao na privremeno zauzetoj teritoriji Bosne i Hercegovine. Od 1993. do 94.godine, Hrvatska vojska i Hrvatsko vijeće obrane, organizirali su logore za Bošnjake u Hercegovini.“ (Beridan, 2001 :169-170)

armije (JA), da se služba dijeli na unutrašnju i vanjsku, kao i na noću i dnevnu. Muškarci vrše službu nad muškarcima, stražarke nad ženama. (Jalimam/ Marić/Spahić : 24)

U prvim godinama nakon Drugog svjetskog rata⁶⁹ kazne zatvora su izricane u trajanju od 10, 15 ili 20 godina, do sredine pedesetih godina 20. stoljeća u Kazneno-popravnom domu Zenica preovladavaju politički zatvorenici, čak 95 posto zatvorenika spadalo je u tu kategoriju.

Na smrtnu kaznu stavljenjem 1945.godine u Kaznionu je dovedeno više od 40 osuđenih osoba, nad njih 28 izvršeno je smrtna kazna⁷⁰, za ostale kazna streljanja je pretvorena u kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, tj., pomilovani⁷¹ su. Vrijeme izvršavanja kazne se nikada nije znalo unaprije, niti su stražarima bile poznate osobe koje su osuđene na smrt. I danas postoje nedoumice oko načina izvršenja smrtne kazne, mjesta pogubljenja i ljudima koji su u učestvovali u istom, prema nekim svjedočenjima i sami članovi streljačkog voda nisu mogli znati gdje su izvršili streljanje, jer su prevoženi u kamionima prekrivenim ceradom do mjesta odredišta. Ono što se sigurno zna jeste da smrtne kazne nisu izvršene u krugu zatvora, niti su pripadnici zatvorske straže izvršavali isto, sve se odvijalo u šumama i to u noćnim satima, a pogubljeni nisu sahranjeni na zatvorskim grobljima. Oni koji su bili zaduženi za obavljanje tih poslova bili su pripadnici OZN-e, ali se posebno pazilo da ne budu oni koji rade u Kaznioni. (Jalimam/ Marić/Spahić : 26)

U to vrijeme na čelu Kazeno-popravnog doma Zenica bio je upravnik, ali samo formalno, glavnu riječ je vodio zamjenik upravnika koji je bio postavljen iz redova državne bezbjednosti prvo OZN-e, kasnije UDBE-e, imao je neograničenu vlast i kontrolu nad zatvorom te posebna ovlaštenja i samostalnost u postupcima prema osuđenima. Uprava državne bezbjednosti (UDB-a), kasnije Državna bezbjednost (DB) aktivno je prisutna sve do kraja osamdesetih godina, sa sjedištem u upravnoj zgradi sa od oko desetak operativaca. Operativci su imali velika ovlaštenja,

---

⁶⁹ *Drugi svjetski rat* „započeo je 01. septembra 1939.godine, a završio je 02. septembra 1945.godine. Uzrokova je težnom fašističkih sila u druženih u trojni pakt (Njemačka, Italija, Japan), za novom preraspodjelom teritorija i hegemonijom na svetskom nivou. Učestvovalo je 61 država. Rat je zahvatio 96% teritorija zemljene površine. Ukupni gubici procjenjuju se na oko 50 miliona ljudi od čega je stradalo 31 milion civilnih lica, što uzrokuje na izrazito genocidni karakter rata vođenog od fašističkih sila.“ (Beridan, 2009:95-96)

⁷⁰ *Smrtna kazna* „sankcija za najteža krivična djela, ubojstva s predumišljajem, za ratne zličine, za izdaju (države) u ratu i sl. Propisana je u zakonodavstvu mnogih zemalja, iako ima sporenja za i protiv smrtne kazne na nivou međunarodne zajednice.“ (Beridan, 2001:356)

⁷¹ *Pomilovanje* „akt nadležnog i ovlašćenog organa države, kojim se poimenično određena lica oslobađaju krivičnog gonjenja, djelimičnog ili potpunog izvršenja kazne, ili im se kazna ublažava, odnosno ukidaju pravne posljedice.“ (Beridan, 2001: 290)

zadatak im je bio da prikupljaju podatke o skrivenim pripadnicima neprijateljskih formacija⁷² i njihovim pomagačima, te praćenje onih koji su poslije rata počinili politička krivična djela. Ukoliko su osuđenici saradivali i davali informacije⁷³, za to su mogli biti nagrađeni sa umanjenjem kazne ili na blaži tretman. Godine 1946., formirani su radni logori⁷⁴, to su bile drvene barake opasane bodljikavom žicom, sanitarni objekti su bili improvizirani i vrlo često bez vode. Osuđene sobe su bile angažovane u poslijeratnoj obnovi, gradili su pruge, mostove, ceste, ulgenkopove, sjeći šume i dr. Logor je osiguravao mali broj milicinera i milicionerki koji nisu bili na istim lokacijama⁷⁵. Muški logor sa oko 700 osuđenika čuvalo je 18 milicionera, a ženski koji je brojao 400 osuđenica čuvalo je 10 milicionerki. Bjekstva su bila jako rijetka. Svi osuđenici su primali plaću za svoj rad koja je znala prelaziti prosječnu platu u državi, ali je bila raspoređena na tri dijela. Jedan dio se moglo trošiti u kantini, drugi dio se slao porodici, i treći je bio ostavljena na računu osuđenog, tzv. mrtvom depozitu i koji se mogao podići tek nakon izdržane kazne. (Jalimam/ Marić/Spahić : 27-29)

Poslije Drugog svjetskog rata osposobljena je pozornica za izvođenje predstava, nabavljeni su muzički instrumenti, materijal za slikanje, imali su nekoliko krojača i scenskih radnika koji su radili na izradi kostima i kulisa. Organizovani su glumačke i slikarske sekcije, orkestri, horovi. U kaznioni su postojali orkestri za horsku, narodnu i instrumentalnu muziku. Kapacitet dvorane je

---

⁷² **Formacija** „(lat. formare –oblikovati, obrazovati) precizno određen organizacijski sastav oružanih snaga, jedinica, ustanova, komandi i štabova. Obuhvaća broj i strukturu kadrova prema ulozi i zadacima, njihov profil, naoružanje i opremu, kao i međusobne odnose na principima vojne hijerarhije i subordinacije. Njome se ostvaruje veličina i stepenovanje jedinica, olakšava rukovođenje i komadovanje, obuka i snabdjevanje, kao i upotreba oružanih sastava. Prema sadržaju može biti lična i materijalna, a prema namjeni ratna, mirnodopska, privremena i posebna.“ (Beridan, 2001:121)

⁷³ **Informacija** “(lat. informare – dati oblik, oblikovati, predočiti), obavijest, izvještaj, podatak. U informatici ii kibernetici podaci koji se pohranjuju u memorijama elektroničkih računala i upotrebljavaju za reguliranje i automatsko upravljanje strojeva. U novinarstvu (žurnalistici) osnova novinarske djelatnosti, jedan od prvih osnovnih oblika žurnalističkog izraza. U vojsci osnova za procjenu situacije i planiranje vojnih aktivnosti.” (Beridan, 2001: 146)

⁷⁴ **Logor** „(njem.lager) uređen zamljišni prostor sa logorskim objektima za stanovanje i odmaranje jedinica van naseljenog mjesta. Organizira se u miru za potrebe obuke, u periodu ratne opasnosti u rejonu mobilizacijskog zborišta i, izuzetno u ratu. Podiže se od šatora, baraka, koliba, zemunica, a ponekad zgrada ili kombinirano. Podesniji je za smještaj jedinica od bivaka. Inženjersko uređenje logora obuhvaća osposobljavanje objekata za vodu i za utvrđivanje radova na zaprečavanju i maskiranju itd. Improvizira se poljsko kupatilo, umivaonici, poljski klozeti, mokrionice, peći za spaljivanje smeća, stanica za vodu, hlorisanje vode za piće i kuhanje itd. Za izbor mjesta, organizaciju i uređenje logora angažiraju se stariješine operativnog organa, inženjerije i pozadine (sanitet, sabračaj). Komadantu logora potčinjene su sve jedinice, organi sigurnosti i unutrašnje službe u logoru. Javljaju se još u antičkoj epohi (rimski logori, kolski logori, utvrđeni logori itd.) Osim vojnih logora, poznati su i koncentracioni, zarobljenički, izbjeglički logori itd.“ (Beridan, 2006: 190)

⁷⁵ **Lokacija** „(lat. locus – mjesto) položaj, mjesto na kojem se nalazi neki objekat (npr. zgrada, brod, letjelica, oružje, oprema) ili vojna jedinica. Odnosi se na otkrivanje i određivanje tog položaja (mjesta) odgovarajućim lokatorom (npr. radiolokator ili radiogoniometar).“ (Beridan, 2001: 190)

bio oko 300 ljudi. Osuđene osobe koje su bili članovi nekih od sekcija, njih 80, koji su pripremali scenu, pjevali, glumili, slikali i svirali bili su pošteđeni svakodnevnih obaveza. Velika važnost se poklanjala kulturno-prosvjetnoj djelatnosti. Sport kao tjelesna aktivnost je bio zanemaren iz razloga što se smatralo da ne može bitnije uticati na revidiranje stavova. Uprava je jedino tolerisala odbojku, iz razloga što se mogla igrati na malom prostoru, nije dolazilo do fizičkog kontakta među igračima te nije zahtjevalo posebnu opremu. Obavezne jutarnje vježbe su bile jedine aktivnosti, ali samo za osuđenike u karantinu. (Jalimam/ Marić/Spahić : 34-35)

Nakon usvajanja Zakona o izvršenju kazni, mjeri bezbjednosti i vaspitno popravnih mjera 1951.godine došlo je do poboljšanja uvjeta. Služba za odgoj, s načelnikom službe koji je direktno odgovarao upravniku zatvora preuzeo je tretman nad osuđenima. Novim zakonskim rješenjem umjesto Narodne milicije, uvodi se zatvorska straža.

U Kaznioni su postojala tri odjeljenja i to :

- ✓ Općih poslova,
- ✓ Odjeljenje bezbjednosti, i
- ✓ Proizvodno odjeljenje, na čelu sa pomoćnicima upravnika te jedan odsjek i to Odsjek za prevaspitanje na čelu sa šefom odsjeka.

Organizacija u zatvoru nije bitno mijenjana ni do danas. U toku 1953.godine postavljaju se željeni kreveti za osuđene osobe koji su zamjena za drvene dasake na kojima su prije spavali, dobili su posteljinu i sanduke za odlaganje iste. Uslijedila su masovna pomilovanja, i uslovni otpusti, a također došlo je do smanjenja broja novih osuđenika. (Jalimam/ Marić/Spahić: 35)

U Kazneno-popravnom domu Zenica 1955.godine za razliku od dvije godine ranije broj zatvorenika je smanjen dvostruko i to na 2200., dvije godine poslije tj. 1957.godine izjednačio se broj političkih osuđenika i kriminalaca, da bi poslije prevladali osuđeni za opći kriminal. U toku 1961.godine daje se značaj službi za preodgoj donošenjem Zakona o izvršenju krivičnih sankcija kojim se uvodi ispitivanje osuđenika na početku kazne, i po prvi put zakonom je predviđeno da osuđenici mogu koristiti pogodnosti. U Kazneno-popravnom domu postepeno dolazi i do promjene strukture zaposlenih, zapošljavaju se sociolozi, pedagozi, psiholozi i socijalni radnici. U prvim poslijeratnim godinama žene osuđenice zvane pitomice izdržavale su kaznu zatvora zajedno sa muškarcima, odvojene po paviljonima i radnim mjestima, ali u istom krugu. Žene su radile na ekonomiji i u kuhinji. Nakon par godina, tačnije 1947.godine napravljene su dvije zgrade izvan kruga Kaznionice gdje su preselile žene, a 1950.godine 846 osuđenica prebačeno je u

Kazneno-popravni dom Stolac. Za 100 maloljetnika s područja bivše Jugoslavije otvoren je Savezni dom na mjestu ženskog odjeljnja. Kapacitet maloljetničkog odjeljenja bio je 150 mjesta, a na kaznu zatvora su upućivani maloljetnici sa izrečenom kaznom zatvora od minimalno tri mjeseca. U Domu su se zadržavali do navršenih 18. godina, nakon toga su prelazili u dio zatvora predviđen za punoljetne osobe, osim onih koji su se obrazovali, s mogućnošću završetka i srednje škole. Novi način ocjenjivanja, posmatranja i svstavanja u odgovarajuće stimulatívno - klasifikacione grupe uveden je 1981. godine, na osnovu toga kojoj su grupi pripadali dobijali su pogodnosti, što je zavisilo od njihovog ponašanja i to: A grupa (najbolje ponašanje), B (prihvatljivo) i C grupa (neprihvatljivo ponašanje) (Jalimam/ Marić/Spahić: 36-38).

Izgradnja kantine, restorana i centralne osuđeničke kuhinje zavšena je 1969.godine, iste godine zavřen je tzv. Vanjski paviljon, gdje su smješteni osuđeniци koji su radili na ekonomiji. U tom periodu dolazi do formiranja novog zatvorskog preduzeća "Novi život" u kojem su osuđene osobe izrađivale izolatore za elektroizolacije, valjačke šine, otpreske, otkivke, kontakte, proizvode temperovanog liva, elektroopremu. Mnogi poslovni suradnici bili su iznenađeni radom i funkcionisanjem Novog života obzirom da se radilo o preduzeću koje je egzistiralo unutar zatvora.

Kvalitetno voće i povrće uzgajalo se na imanjima u Begovom Hanu i Peharama, te se isto prodavalo na zeničkoj tržnici gdje je bio štand sa poljoprivrednim proizvodima zatvorske ekonomije. (Jalimam/ Marić/Spahić : 37-38).

Nakon raspada bivše Jugoslavije i proglađenje samostalnosti Bosne i Hercegovine, dolazi do odvajanja na nacionalnoj osnovi. Krajem 1991. godine i početkom 1992. godine pod privilegovanim uslovima jedna tećima stražara odlazi u penziju, dok jedan broj stražara srpske nacionalnosti napušta grad. I sami osuđeniци traže premještaje u zatvore u kojima preovladava njihova nacionalnost. Broj zaposlenih u Kazneno-popravnom domu u toku prošlog rata bio je 137 iz razloga što je veliki broj zaposlenika mobilizovan⁷⁶ u Armiju BiH, uglavnom se radilo o

---

⁷⁶ **Mobilizacija** „(lat.mobilis- pokretan, pomičan, promjenjiv) planski i organiziran prelazak oružanih snaga, državnih i privrednih organa i organizacija iz mirnodopskog stanja na ratnu organizaciju i njihovo dovođenje u stanje gotovosti za vođenje odbrambenog rata, odnosno izvršavanje ratnih zadataka i rada u ratnim uvjetima. Uspješno izvršavanje mobilizacije ima strategijski značaj za vođenje odbrambene oružane borbe i predstavlja jedan od bitnih preduvjeta za pobjedu nad agresorom. Obuhvaća mobilizaciju oružanih snaga ili vojnu mobilizaciju i mobilizaciju ostalih komponenti sistema odbrane. Obje čine jedinstvenu cjelinu, pripremaju se usklađeno i izvršavaju po jedinstvenom sistemu. Po obimu angažiranih snaga i sredstava, može biti opća ili djelimična, a po načinu saopćavanja i izvršenja javna ili tajna. U vrijeme mira izvode se probne mobilizacije. Rad na mobilizacijskim poslovima obuhvaća: pripremu mobilizacije (zadaci koje izvršavaju za vrijeme mira do objave mobilizacije) i izvršenje mobilizacije (zadaci koji se izvršavaju od objave mobilizacije do njenog završetka). Kao posebna

mlađim zaposlenicima, pretežno stražarima. U toku rata počinju i nemiri među osuđenima, popušta poslušnost te nastaje i prva pobuna. Po krugu Doma zatvorenici prave barikade i počinju štrajkovi sa zahtjevom da se puste na slobodu pod izgovorom da moraju štititi svoje porodice, te počinju da uništavaju sve oko sebe. Nakon donošenja Uredbe Predsjedništva R BiH 1992. godine stanje u zatvoru se smirilo, donešena je odluka da kazneno-popravne institucije nastavljaju sa radom bez obzira na ratno stanje, ukidaju se pogodnosti i naknade za rad. Uredbom je izrečeno i to da svi oni koji su osuđeni na manje od tri godine napravit će se prekid kazne i poslat će se na odsluženje vojnog roka, većina je mobilizovana u jedinice Armije BiH⁷⁷, po završetku rata svim mobilizovanim osuđenima oprosteno je neizdržani dio kazne. Veoma mali broj osuđenih osoba za vrijeme ratnog stanja je ostao na odsluženju kazne zatvora bez mogućnosti prekida kazne jer su bili osuđeni više od tri godine, njih svega 68 osoba. U toku samog rata zenički zatvor je služio i kao vojni pritvor i to peti paviljon, te po jedan sprat prvog i drugog paviljona, a pod kontrolom vojne vlasti Armije R BiH, dok službeno osoblje u to vrijeme nije imalo pristupa u prostorije koje su korištene kao vojni pritvor. U vojni pritvor su zatvorani svi oni koji su odbijali da se odazovu pozivu u rat Armije BiH, svi oni koji su činili krivična djela tokom ratnih dešavanja i oni koji su učestvovali u neprijateljskim jedinicama. Svi zarobljeni koji pridali Vojsci RS, i HVO⁷⁸

---

strategijska radnja, primjenjuje se od uvođenja opće vojne obaveze i stvaranje masovnih nacionalnih armija u dvadesetom stoljeću.“ (Beridan, 2001: 217)

⁷⁷ **Armija R BiH** „oružana sila Republike Bosne i Hercegovine, jedna je od osnovnih komponenti i stubova njenih Oružanih snaga. Nastala je kao plod otpora agresiji, koju su na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršile Srbija i Crna Gora uz pomoć bivše tzv. Jugoslovenske narodne armije i terorističkih formacija Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine. Razvila se iz jedinica aktivne i rezervne policije, te pokreta otpora patriotskih snaga samoorganizacionog naroda (Patriotska liga BiH, Zelene beretke, jedinice Teritorijalne odbrane, koje su se mogle staviti u funkciju idr.), koje su ustale u odbranu od agresije. Naredbom Predsjedništva R BiH od 15.04.1992. godine ove snage objedinjene su u Teritorijalnu odbranu Republike Bosne i Hercegovine. Uredbom Predsjedništva Bosne i Hercegovine sa zakonskom snagom o Oružanim snagama od 20.5.1992. godine za Oružane snage i Oružane snage Republike Bosne i Hercegovine i Federacije BiH) utvrđen je naziv Armija Republike Bosne i Hercegovine. Sastavljena je od pripadnika svih naroda i konfesija sa cijelog teritorija Republike, a i u organizacijsko-formacijskom smislu od vidova (kopnena vojska, ratno zrakoplovstvo i protivzračna odbrana i ratna mornarica), rodovi koji su se dijeli na vrste i specijalnosti (pješačija, artiljerija, inženjerija itd. unutar koji se diferenciraju određene specijalnosti npr. lahka pješačija, artiljerija i sl.) i službi koje se sijeće na grane i specijalnosti (logistička, sanitetska, administrativna, finansijska itd. unutar kojih su se razvijale pojedine specijalnosti npr. personalne, finansijske, higijensko-epidemiološke i dr.) U toku agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu formirane su oficirske škole i regrutni centri u kojima su se pripremali kadrovi za popunu komandi i jedinica. Armija Republike Bosne i Hercegovine je bila pod vrhovnom komandom Predsjedništva, a najviše joj je operativni organ rukovođenja i komandovanja bio Generalštab Armije Bosne i Hercegovine. Nakon potpisa Dejtonskog sporazuma, Armija Republike Bosne i Hercegovine, ušla je u sastav Vojske Federacije Bosne i Hercegovine.“ (Beridan, 2001: 28)

⁷⁸ **Hrvatsko vijeće odbrane (HVO)** „oružana sila (snaga) hrvatskog naroda u BiH nastala kao sponatani i organizirani pokret otpora hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini srbijansko-crnogorskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu izvedenoj uz pomoć snaga bivše Jugoslovenske narodne armije i paravojnih formacija koje je

razmjenjeni su sa ratnim zarobljenicima druge strane. U toku rata granatiranje je vršeno i na Kazneno-popravni dom Zenica, gdje je palo nekoliko granata⁷⁹, ali bez veće materijalne štete. Po okončanju rata broj osuđenih osoba, povećan je i kapacitet zatvora, koji je nakon 2000. godine konstantno prelazio 10 do 20 procenata, broj osuđenika u to vrijeme je bio 1.148 osuđenika. Odredbom Zakona o izvršenju krivičnih sankcija iz 1998. godine, zenička kazniona peti put mijenja ime i to u Kazneno-popravni zavod zatvorenog tipa Zenica, pomenuti zakon također uvodi niz novina i izmjenu nekih odredbi. U vrijeme svakog prethodnom događaja Kaznionu je pratila promjena imena. Prvo ime koje je ovaj zatvor nosio bilo je Centralna zemaljska kaznionu za Bosnu i Hercegovinu, nakon toga ime se mijenja u Kazneni zavod Zenica, te Sabirno-prolazni logor i Kazneno-popravni dom Zenica. Novine koje su nastale uvođenjem i izmjenom odredbi išle su u korist osuđenika i to : ukida se obavezni rad, sve je stavljeno na volju osuđenika, ublaženo je kažnjavanje osuđenih osoba, osuđeni ima parvo na profesionalnog advokata, kontakt sa vanjskim svijetom moguće je održavati putem telefonskih govornica i to nesmetano i bez ograničenja. (Jalimam/ Marić/Spahić : 39-41).

4.2. Sistem upravljanja u Kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa Zenica

Unutrašnja organizacija kazneno-popravnih zavoda specifična je po svojoj ulozi i organizaciji u odnosu na druge javne institucije, a sistem izvršavanja krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine povjeren je Federalnom ministarstvu pravde.

“U Sektoru izvršenja krivičnih sankcija Federalnog ministarstva pravde obavljaju se poslovi koji se odnose na izradu prednacrta, nacрта zakona i drugih propisa, odluka, rješenja i drugih akata koji se odnose na izvršenje krivičnih sankcija, obavlja nadzor⁸⁰ nad radom svih kazneno-popravnih zavoda, te izvršenje mjera sigurnosti, poslovi u vezi uvjetnog/uslovnog otpusta i drugi poslovi na izvršenju krivičnih sankcija. Nadzor nad izvršenjem kazne zatvora obuhvata naročito :

---

organizirala Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine. Prve oružane formacije HVO organizirane su na području Republike Bosne i Hercegovine u općini Široki Brijeg 4.9.1991.godine.“ (Beridan, 2001: 143)

⁷⁹ **Granata** „(lat. granum- zrno) vrsta projektila, artiljerijske municije za top i haubicu. Sastoji se od čelične košuljice, eksplozivnog punjenja i upaljača. Namijenjena je za uništavanje ili neutraliziranje žive sile, manje otpornih tehničkih sredstava, drveno-zemaljskih utvrđenja i razih građevinskih i komunikacijskih objekata na koje djeluju parčadima rasprsnute košuljice i udarim talasom eksplozije. Razlikuju se po debljini košuljice, količini eksplozivnog punjenja i vrsti upaljača. U odnosu na vrstu upaljača za udarno gađanje, postoje trenutne, fugasne i trenutno-fugasne granate, a za tempirano gađanje postoje granate sa vremenskim upaljačem.“ (Beridan, 2001:133)

⁸⁰ **Nadzor** „oblik kontrole nadležnih organa i pojedinaca, koji se postiže povremenim neposrednim uvidom i na druge pogodne načine.“ (Beridan, 2001: 225)

zakonito i pravilno postupanje s osuđenim osobama, nadzor nad organiziranjem i radom ustanova, način odgoja osuđenih osoba, stanje sigurnosti i samozaštite⁸¹, funkcioniranje službe osiguranja, način provođenja zdravstveno-higijenskih mjera, ishranu i odijevanje osuđenih osoba, kao i uslove služenja kazne. Obavlja kontrolu rada nad kazneno-popravnim zavodima u Zenici, Mostaru, Sarajevu, Bihaću i Tuzli, te odjeljenjima u Busovači, Orašju i Ustikolini.”⁸²

Na izdržavanje kazne zatvora u kazneno-popravne zavode zatvorenog tipa između ostalog KPZ ZT Zenica, kao jedinog zavoda zatvorenog tipa u Federaciji Bosne i Hercegovine upućuju se one osuđene osobe koje su osuđene na dugotrajnu kaznu zatvora, višestruki povratnici, te osuđene osobe koje se upućuju iz pritvora.

- *„Kazneno-popravni zavodi zatvorenog tipa su ustanove za izvršenje kazne zatvora koja ima ogradne zidove visoke nekoliko metara, a na zidovima naoružane stražare koji čine osnovnu prepreku za sprječavanje bjekstva osuđenih osoba. Pored visokih zidova i naoružanih stražara, ustanova zatvorenog tipa može imati i dodatne vidove osiguranja, kao što je bodljikava žica na zidu, sigurnosni prostor ispod zida sa unutrašnje strane širok 5-6 metara koji su “pokriveni” posebnim alarmnim uređajima, koji signaliziraju svaki pristup zidu. Isto tako cijela dužina zida zajedno sa sigurnosnim prostorom, zatim prostor unutar ustanove u kome se kreću osuđene osobe “pokriven” je kamerama koje prate sva dešavanja, a ovo se kontroliše pomoću ekrana iz jednog centra.” (Husić, 2000 :75)*

Na čelu kazneno-popravno popravnog zavoda nalazi se direktor, u poslu mu pomaže zamjenik direktora koji ga mijenja u slučaju spriječenosti odsustva sa posla. Mandat tj. postavljenje direktora i zamjenika traje četiri godine sa mogućnosti ponovnog izbora. Direktor i zamjenik direktora bez konkursa, postavlja i razrješava Vlada Federacije, na prijedlog federalnog ministra pravde, s tim da ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda te moraju ispunjavati uslove i to visoku školsku spremu i najmanje pet godina radnog iskustva nakon sticanja te spreme. Direktor i zamjenik direktora kazneno-popravnog zavoda za svoj rad odgovaraju Vladi Federacije i federalnom ministru. Direktor predstavlja zavod i vrši druge poslove za koje je nadležan po

---

⁸¹ **Samozaštita** „aktivnost koje poduzimaju građani (lica pojedinačno) radi vlastite zaštite, zaštite članova porodice, drugih lica u neposrednoj blizini i materijalnih dobara. Konstitutivni je element civilne zaštite za koju se građani posebno obučavaju.“ (Berida, 2001: 344)

⁸² <https://www.fmp.gov.ba/bs/nadleznost-213.html> pristupljeno dana 20.04.2021.godine

zakonu i drugim propisima, usklađuje rad zavoda, rad organizacionih jedinica, te vrši nadzor pravilnost i zakonitost rada. U rukovođenju pojedinim područjima rada direktoru pomažu rukovodeći službenici, koji mogu biti pomoćnici i savjetnici direktora koje postavlja i razrješava direktor bez konkursa uz saglasnost federalnog ministra. Radna mjesta rukovodeći službenika utvrđuju se pravilnikom o unutarnjoj organizaciji kazneno-popravnog zavoda.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji utvrđuje se unutrašnja organizacija kazneno-popravnog zavoda, a koji donosi rukovodilac zavoda uz saglasnost Vlade Federacije. Na osnovu pravilnika u kazeno-popravnom zavodu stvaraju se organizacijske jedinice koje se bave :

- poslovima osiguranja,
- odgojem i tretmanom,
- zdravstvene zaštitom,
- zapošljavanjem osuđenih osoba u privrednoj jedinici,
- kao i organizacione jedinice za obavljanje općih i finansijskih poslova.

U zavisnosti od potrebe i prirode poslova u skladu sa propisima, mogu se formirati i druge organizacijske jedinice. (Husić, 2000 :74-77)

Službu osiguranja vrši zatvorska policija – straža koja osigurava ustanovu, radilišta u zavodu, prostorije u kojima se nalaze, borave i rade osobe lišene slobode te održavaju red i discipline među njima, sprovode te osobe i vrše druge poslove određene zakonom. U kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tip poslove koje obavlja služba osiguranja mogu se podijeliti u tri kategorije, i to :

- ✓ *poslovi unutarnjeg osiguranja,*
- ✓ *poslovi vanjskog osiguranja*
- ✓ *poslovi sprovođenja.*

U kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa u najvećem dijelu dana stražari su kategorija uposlenih osoba koja je neprekidno sa osuđenim osobama, te je njihova uloga značajna jer u osnovi su prvi pomoćnici odgajatelja/vaspitača i njihovi najbliži saradnici koji će predstavljati jedinstvo u procesu tretmana osuđenih osoba. U odjeljenju pritvora i za izvršenje kazne zatvora za žene, poslove unutarnjeg osiguranja vrše žene stražari i to najmanje dvije ženske stražarke. U obavljanju poslova osiguranja stražari su naoružani, ali ne u svakom momentu i svakom radnom mjestu, naoružanje se nosi samo na radnim mjestima vanjskog osiguranja i u sprovodnoj službi.

Ne preporučuje se nošenje ni dopunskih dijelova opreme, npr. gumena palica, upotrebljava samo u iznimnim prilikama, a taj dio opreme drži se u priručnom skladištu. (Husić, 2000 :77-90)

Osim općih uvjeta za prijem u radni odnos u federalnim organima uprave i federalnim ustanovama, za pripravnika zatvorskog policajca-stražara može se primiti osoba koja nije starija od 25 godina, završeno srednje obrazovanje, i da ispunjava zdravstvene i psihofizičke uslove. Pripravnički staž traje šest mjeseci, a pripravnici se obučavaju za rad pod neposrednom kontrolom nadzornika i zapovjednika straže. Po isteku pripravničkog staža u roku od tri mjeseca pripravnik je dužan pristupiti polaganju stručnog ispita za zvanje stražara. Posebna komisija formira se od strane direktora kazeno-popravnog zavoda koja na osnovu posebno donesenog programa obuke za pripravnika stražara, prati njegov rad kako bi mogli donijeti ocjenu o uspjehu pratične obuke. Pripravnik koji praktičnu obuku ne završi sa uspjehom, ne može pristupiti polaganju teoretskog dijela ispita. U cilju što kvalitetnije pripreme stražara pripravnika može se organizirati praktična obuka u drugom kazнено-popravnom zavodu, koji ima bolje uslove, kao i zajedničku pripremu stražara pripravnika dva ili više kazнено-popravnih zavoda. Federalno ministarstvo može organizovati tečajeve, seminare, savjetovanja i druge oblike stručnog usavršanja za službenika koji rade na poslovima izvršenja kazne zatvora. Federalni ministar pravde donosi poseban Pravilnik o uslovima i načinu polaganja stručnog ispita službenika i zatvorskih policajaca- stražara, Vlada Federacije na prijedlog federalnog ministra pravde, donosi Uredbu o oznaci i znački, uniformi, službenim zvanjima zatvorske policije-straže, kao i boji i oznaci vozila ustanova za izvršenja kazne zatvora. Zatvorska policija –straža ima svoju oznaku nosi na lijevom rukavu uniforme, na prsima jakne nosi se značka na metalnoj podlozi ispod oznake zvanja stražara, koja se dijele na osnovna i posebna zvanja.

- Osnovna zvanja stražar su : *nadzornik straže i zapovjednik straže,*
- Posebna zvanja stražara su : *stariji stražar i stariji stražar prve klase,*
- za nadzornika: *stariji nadzornik i stariji nadzornik prve klase.*

Federalni ministar pravde donio je poseban Pravilnik o načinu vršenja službe osiguranja, o naoružanju i opremi, o upotrebi vatrenog oružja, o izgledu uniforme i rokovima trajanja. Posao zatvorske policije je veoma težak i sa psihološkog aspekta iscrpljujući, osobe koje zasnivaju radni odnos na poslovima zatvorskog policajca stražara treba da ispunjavaju zdravstvene i psihofizičke uslove, a koje ocjenjuje zdravstvena ustanova koju odredi federalni ministar.

Zdravstvene i psihofizičke sposobnosti zatvorskih policajaca-stražara koji su već primjelji u radnji odnos obavlja obavlja se jedanput godišnje. Naročito ova kategorija uposlenika mora biti zdrava, vitalna u svakom trenutku fizički i psihički spremna za obavljanje povjerenih poslova. Zbog posebnih uvjeta rada i prirode poslova i zadataka službenici koji rade na poslovima kojim se vrši neposredan uticaj na osuđene osobe i zatvorskoj policiji -stražari, sredstva za plaće osiguravaju se u uvećanom iznosu i beneficirani staž. Vlada Federacije na prijedlog federalnog ministra odlučuje na kojim radnim mjestima osobama pripadaju navedene pogodnosti. Federalno ministarstvo pravde je zaduženo da vodi evidenciju⁸³ o tim uposlenicima te im se izdaje uvjerenja o vremenu provedenom na tim poslovima (Husić, 2000 :77-90)

Službenici ustanove disciplinski odgovaraju za povrede službene dužnosti koje mogu biti *lahke i teške*. *Lahke povrede službene dužnosti* regulisane su Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji ustanove, teže su regulisane Zakonom o upravi u Federaciji Bosne i Hercegovine. *Pod teškim povredama podrazumijeva se*: zloupotreba službenog položaja, nesavjesno vršenje službe, neopravdan izostanak sa rada u neprekidnom trajanju od tri dana, odbijanje naređenja službenog zadatka, dolazak na rad pod dejstvom alkohola, nemaran odnos prema oružju i uniformi itd. (Husić, 2000: 82-83)

Federalno ministarstvo pravde obavlja nadzor nad radom i organiziranjem rada ustanova, funkcionisanje službe osiguranja, stanje sigurnosti i samozaštite, privredno poslovanje, naročito zakonito i pravilno postupanje s osuđenim osobama, njihov način preodgoja osoba, provođenja zdravstveno-higijenskih mjera, ishranu i odjevanje osuđenih osoba.

Nadzor nad radom ustanova za izvršenje kazne zatvora obuhvata analiziranje i proučavanje rada pojedinih organizacionih jedinica, osiguranje primjene jedinstvenog sistema izvršenja kazne zatvora, pitanja koja se odnose na uslove za spavanje, izgled objekta i njihova osvjetljenost, temperature prostorija, smještaj, rad osuđenih osoba i prava na temelju rada, obrazovanje, usavršavanje, slobodne aktivnosti, uslove za korištenje pogodnosti, prijem pošiljki i posjeta, upotreba sredstava prinude, disciplinsko kažnjavanje, priprema za otpuštanje i postpenalna zaštita itd. Inspekcijski nadzor nad radom ustanova vrše posebni ovlašteni službenici Federalnog ministarstva pravde, odnosno inspektori, koji nakon izvršenog pregleda sastavljaju zapisnik te

---

⁸³ **Evidencija** “u općem smislu spisak, pregled kojim se utvrđuje činjenično stanje o nekoj pojavi. Bitna pretpostavka rukovođenja i nužan uvjet organiziranog i planskog rada u s svim djelatnostima. Grana statistike koja u svakom trenutku treba omogućiti uvid i neko stanje.“ (Beridan, 2009:113)

naređenje za otklanjanje nepravilnosti koje se dostavlja rukovodiocu ustanove, a rukovodilac je dužan postupiti po naređenim mjerama. Na zapisnik je moguće podnijeti žalbu u roku od osam dana od dana prijema. Ustanova je dužna da inspekcijskom nadzoru omogući uvid u sve predmete koji se odnose na provođenje zakona i drugih propisa i da o tome daju potpune podatke i obavijesti Federalno ministarstvo pravde, svake godine ustanova podnosi izvješće o svom radu kao i periodična i druga statistička izvješća. Ukoliko ustanova ne ispunjava uslove nastupit će zabrana od strane Federalnog ministarstva pravde za slanje osoba lišenih slobode u tu ustanovu. Posebna kontrola obavlja se u organizacionoj jedinici osiguranja, posebno se kontroliše ispravnost naoružanja i druge opreme putem smotre, obučenost stražara u rukovanju naoružanjem, u borilačkim vještinama itd. Kontrolu rada ustanove za izvršavanje kazne zatvora vrše i predstavnici raznih međunarodnih nevladinih organizacija i drugih organizacija, kao i predstavnici IPTF tj. Međunarodne policije, Međunarodnog komiteta Crvenog križa, CPT Evropskog komitet za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Institucija ombudsmena i dr. Nadzor nad radom ustanova za izvršenje kazne zatvora Federalno ministarstvo pravde i Vlade Federacije vrši primanjem izvješća o radu koje je ustanova dužne dostavljati Ministarstvu svake godine, zatim kroz kvartalne i povremene izvještaje, kao i različite statističke podatke i informacije. Jedan od načina nadzora se ostvaruje pisanjem i slanjem predavki i tužbi od strane osuđenih osoba na adresu Federalnog ministarstva pravde, koji se tiču rada ustanove i uposlenika. Federalno ministarstvo pravde može davati informacije kada je to u javnom interesu ili kada je potrebno upoznati javnost o pojedinim pitanjima u svezi sa izdržavanjem kazne zatvora i dr., osim kada se radi o državnoj ili službenoj tajni, održavanja red i sigurnosti u ustanovi, ili ako bi to štetilo ostvarivanju svrhe izvršenja kazne zatvora. (Husić, 2000: 96-101)

“Organizaciona jedinica ustanove nadležna za tretman osuđenih osoba programira i koordinira odgojni rad i ispituje ličnost osuđenika, izrađuje program tretmana za svaku osuđenu osobu, neposredno putem drugih organizacionih jedinica i stručnih instruktora prati rad i ponašanje osuđenih osoba u toku izdržavanja kazne zatvora, prikuplja i objedinjuje podatke i zapažanja stručnih instruktora, nastavnika i drugih osoba koje neposredno rade sa osuđenim osobama, o vladanju i ponašanju osuđenih osoba, analizira i proučava postignute rezultate i uticaj preduzetih odgojnih mjera, te na osnovu postignutih rezultata preduzima potrebne mjere i unapređuje odgojni rad u ustanovi, primjenjujući savremene oblike i metode rada. Na poslovima odgoja radi

potreban broj odgajatelja s odgovarajućom visokom školskom spremom, tako da na jednog odgajatelja dolazi, po pravilu, do 50 osuđenih osoba. U kazneno-popravnog zavodu postoji grupa stručnjaka za ispitivanje ličnosti i utvrđivanje programa tretmana osuđenih osoba (psiholog, pedagog, socijalni radnik, ljekar, diplomirani pravnik i drugi stručnjaci). Odgajatelji, psiholozi, pedagozi i socijalni radnici polažu stručni ispit pred komisijom koju imenuje federalni ministar. Pravilnik o polaganju stručnog ispita donosi federalni ministar.” (Husić, 2000 :77)

Specifičnost kazneno-popravnog zavoda ogleda se u tome da zavod ima obavezu da osuđenim osobama u svojim ambulancama, stacionarima kao i bolnici osigura potpunu zdravstvenu zaštitu, u kojima rade zavodski ljekari, vanjski saradnici i medicinski tehničari. U skladu sa pravilnikom poslove upravnih, pravnih, finansijskih, kancelarijskih, kadrovskih i općih poslove poslova vrše službenici ustanove. (Husić, 2000 :77)

Pri Kazneno-popravnog zavodu prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji postoji privredna jedinica, koja u svom sastavu ima razne radionice, pogone, ekonomije. Dok su na izdržavanju kazne zatvora osuđene osobe stupaju u rad bez prisile uz naknadu, koju mogu krostiti u zavodu putem zavodskog depozita na kantinama za svoje potrebe ili naknadom za svoj radom pomagati porodice. Svrha privredne jedinice prije svega jeste zaposlenje osuđenih osoba, da bi održale radnu naviku, osuđene osobe koje nisu bile zaposlene da bi stvorili istu, te stekli nova znanja koja će im koristiti nakon izdržane kazne zatvora.

4.3. Upravljanje ljudskim resursima

Kao naučna disciplina i funkcija menadžmenta upravljanje ljudskim resursima svoje začetke dobila je početkom 20. stoljeća, a svoju ekspanziju doživjela je 1970. godine, polazeći od personalnog menadžmenta do upravljanja ljudskim resursima sa mogućnošću primjene u različitim djelatnostima i naučnim disciplinama kao što su sociologija, psihologija, matematika, statistika, pravo, vojne nauke i kao takva također se primjenjuje i u sigurnosnom sektoru. Ključ uspjeha kao najznačajnijeg dijela savremene organizacije predstavlja izučavanje te primjena i razvoj upravljanja ljudskim resursima. (Bajramović, 2016: 111)

“Upravljanje ljudskim resursima dio je oblasti menadžmenta, čiji korijen riječi manage nalazimo u engleskom jeziku što znači upravljati, rukovoditi, naći način. (Bajramović, 2016: 15)

“*Menadžment* se može posmatrati kao izvršna aktivnost upravljanja, osnovu za ovo nalazimo u tehničkoj podjeli rada. Tehnička podjela rada je podjela u procesu rada prema kojoj najveći broj

zaposlenih obavlja izvršne poslove, a manji broj zaposlenih, menadžeri, obavljaju menadžerske poslove odnosno *planiranje, organiziranje, upravljanje ljudskim resursima, vođenje i kontrolu*". (Rahimić, 2010:21)

“*Organizovanje* predstavlja menadžersku funkciju unutar koje se oblikuje okvir u kojem će se odvijati poslovni proces, koji bi trebao rezultirati ostvarenjem poslovnih planova.

Vođenje je operativna menadžerska funkcija koja se ostvaruje kroz organizacionu strukturu. *Kontrola* je operativna menadžerska funkcija čiji je cilj kontinuirano sagledavati da li su organizacione performanse ostvarene kroz proces vođenja na nivou predviđenih strategijskom planiranjem.” (Bajramović, 2016:17)

“*Menadžment* je proces koji poduzima jedna ili više osoba da bi uskladile aktivnosti drugih ljudi i ostvarile rezultate koje jedna osoba sama nebi mogla postići.” (Donnelly i dr.,1995:4)

“Riječi organizacija vodi od grčke riječi *ergon* što znači rad, djelo ili čin i iz nje izvedene riječi *organon* što znači naprava, oruđe, alatka ili sprava, dok na latinskom jeziku riječi *organization* znači organizovanje, spajanje pojedinih dijelova u cjelinu. Organizacija je cjelina, proces, sistem i svrsishodno stanje. Karakteriziraju je zajednički ciljevi, resursi i usklađivanje. Povezujući ovo u cjelinu možemo prihvatiti da je organizacija cjelina, proces i djelatnost povezivanja, usklađivanja i usmjeravanja određenih zadataka uz korištenje resursa, da bi se oni međusobno dopunjavali i koordinirali radi postizanja određenih ciljeva”. (Hadžiahmetović i dr., 2008:35)

Značenje riječi *leadership* je relativno novi pojam engleskog prijekla sa najbližim prevodom je vođenje ili vodstvo. (Bajramović, 2016:31)

U Kazneno popravnom zavod zatvorenog tipa Zenica na osnovu Pravilnika o unutrašnjoj oganizaciji organzonizovano je šest organizacionih jedinica i to:

- *Sektor za poslovima osiguranja*
- *Sektor za poslove odgoja-tretmana*
- *Sektor zdravstvene zaštite*
- *Sektor pravnih i općih poslove*
- *Sektor ekonomskih poslova*
- *Privredna jedinica “Novi život”*

“Prema izvještaju vlasti Bosne i Hercegovine o posjeti Evropskog Komiteta za prevenciju torture i nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja (CPT) Bosni i Hercegovini u periodu od 05. do 14. aprila 2011. godine u Kazneno-popravnom zavodu Zenica zatekli su sljedeće i dali svoje preporuke:

- Ukupan broj osoblja u KPZ ZT Zenica iznosi 423 osobe od čega je u Službi odgoja-tretmana zaposleno 27 službenika i namještenika. Od navedenog broja je 14 vaspitača i jedan psiholog. Međutim, u Službi odgoja-tretmanu su također zaposlena dva socijalna radnika, zatim namještenik i službenik za kulturno obrazovne aktivnosti, šef prijemnog odjeljenja i pomoćnik direktora za poslove odgoja-tretmana, te još 6 namještenika koji obavljaju ostale poslove vezano za Službu odgoja-tretmana. Također treba istaći da su u resocijalizaciji osuđenih osoba uključeni također i radni instruktori koji neposredno rade sa osuđenim osobama tokom obavljanja radnih zadataka, kao i nastavnici i profesori osnovnih i srednjih škola koji izvode nastavu sa osuđenim osobama u prostorijama Zavoda. Prema finansijskom planu za 2012. godinu broj zaposlenih se treba povećati za 50 zaposlenika.”⁸⁴
- “Što se tiče Zatvora u Zenici, CPT je primijetio da je ukupan broj zatvorskih službenika povećan sa 70 do 252. Ipak, brojevi još uvijek nisu adekvatni kada se uzme u obzir veličina zatvorske populacije, kao i njen sastav. Dalje, postoji potreba da se ojača odjeljenje za tretman, jer 14 vaspitača i jedan psiholog za više od 750 zatvorenika nije dovoljno za uspostavu smislenog programa rješavanja pitanja rehabilitacije i reintegracije.”⁸⁵

“Izvještaj Vladi Bosne i Hercegovine o posjeti Bosni i Hercegovini koju je obavio Evropski komitet za sprečavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT) od 11. do 21. juna 2019. godine:

- Kompleksno administrativno uređenje u Bosni i Hercegovini se odražava na njen zatvorski sistem koji se sastoji od tri odvojene zatvorske uprave i reguliše ih različito i samo djelimično usklađeno zakonodavstvo. Od CPTove periodične posjete 2015. godine ovoj zemlji, novi Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (ZIKS) je stupio na snagu u RS

---

⁸⁴ <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/2012-16-inf-bih.pdf> pristupljeno dana 21.02.2022.god.

⁸⁵ <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/2012-15-inf-bih.pdf> pristupljeno dana 21.02.2022.god.

(2018), sličan zakon čeka na usvajanje pred Parlamentom FBiH. Novi zakoni se bave pitanjima koja već dugo čekaju rješenje kao što su premještaj zatvorenika koji služe kaznu zatvora preko entitetskih granica, profesionalizacija rukovođenja zatvorima i osoblja sektora obezbjeđenja, te uspostavljanje potpuno funkcionalnog sistema uslovnog otpusta. U vrijeme CPT-ove posjete 2019., ukupan broj zatvorske populacije je iznosio 3,194 zatvorenika (od čega su 584 bila pritvorenika) sa kapacitetom od 3,382 mjesta (tj. stopa od 88 zatvorenika na 100,000 stanovnika); u FBiH je bilo 1,827 zatvorenika uz kapacitet od 1,982 a u RS je bilo 748 zatvorenika uz kapacitet od 1,400 mjesta. Dalje, zatvorske ustanove u oba entiteta takođe smještaju 151 i 468 zatvorenika koje su sankcionisali sudovi na nivou Brčko Distrikta i Države BiH. Važno je naglasiti da omjer osuđenih osoba koje izdržavaju alternativnu sankciju u cijeloj zemlji iznosi 27 posto od ukupne zatvorske populacije.”⁸⁶

- Izgradnjom Državnog zatvora nadomak Sarajeva u mjestu Vojkovići jednim dijelom je olakšan rad u Kazneno-opravnom zavodu Zenica, iz razloga što su osuđene osobe po presudi Suda BiH premještene u ovaj zatvor, sa kaznama zatvora: dugotrajna kazna zatvora, terorizam, ratni zločin, organizovani kriminal i dr. „Kompleks zatvora prostire se na 24.000 metara kvadratnih, svaka ćelija u kojoj će biti smješten po jedan zatvorenik je površine 12 kvadratnih metara. Izgradnja i funkcioniranje državnog zatvora u potpunosti su usklađeni sa evropskim zatvorskim pravilima i standardima. Izgradnja je finansirana kreditom Razvojne banke Vijeća Evrope u iznosu 19,3 miliona eura. BiH je uložila 6,45 miliona eura, donacije EU iznose 9,15 miliona eura, tehnička pomoć Evropske komisije 1,7 miliona eura, donacija Švedske je bila dva miliona eura, Vlada SAD-a dala je 1,1 milion dolara za obuku zatvorskog osoblja. Kapaciteta zatvora je 348 mjesta, od čega 298 za zatvorenika i 50 za pritvorenika “.⁸⁷

Zatvori su ustanove koje imaju zadatak kazniti te prevaspitati zatvorenike za njihova nedjela i porastom takvih učinioca povećava se opseg posla, koji ne prati zapošljavanje novih službenika sigurnosti. Služba osiguranja kao kičma svakog zatvora nosi najveći teret pri povećanju broja novih stanovnika kazneno-popravnih zavoda jer zbog nedostatka broja zatvorskih službenika ne

⁸⁶ <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/Izvjestaj%20CPT%2024082021.pdf> pristupljeno dana 21.02.2022.god.

⁸⁷ <https://ba.n1info.com/vijesti/a449776-otvoren-drzavni-zatvor-bosne-i-hercegovine-prvi-zatvorenici-ocekuju-se-na-jesen/> pristupljeno 18.03.2022.god.

uspjevaju kvalitetno da odrade posao, što dovodi do zasićenja poslom, okruženjem, stresnim situacijama što dovodi do profesionalnog sagorjevanja i u konačnici do bolesti. Veliki broj zatvorskih policajaca-stražara već nakon prve decenije svog rada u kazneno-popravnim institucijama suočavaju se sa prvim znacima profesionalnog izgaranja na poslu. Kada kažemo da je zatvorske policija-straža kičma kazneno-popravnog zatvora je iz razloga što je najveći broj uposlenih u Kazneno-popravnom zavodu Zenica upravo u Sektoru osiguranja, čak više od dvije trećine uposlenih čini zatvorska policija-straža i to sa srednjom stručnom spremom. U ovaj broj možemo ubrojati i civile instruktore iz drugih sektora koji prate rad osuđenih osoba kada izvršavaju svoje dobrovoljne radne obaveze, dok manje od jedne trećine čine uposlenici sa visokom stručnom spremom u koje ubrajamo direktora, zamjenika direktora, pomoćnike direktora, odgajatelje, socijalne radnike, nadzornike, pravnike, ljekare, i dr.

“Prenatranost zatvora je vezana za nesposobnost sistema da kontroliše kaznu lišavanja slobode kao mjere kažnjavanja uz povećanje finansijskih troškova, smanjene kvalitete živoza, isto tako i nesposobnost osoblja u zatvoru i građana. Prenatranost zatvora ima brojne negativne posljedice u pogledu neefikasnosti institucije zatvora u ostvarenju cilja kaznene politike: nesposobnost sprovođenja obrazovnog tretmana: opada opći i lični standard.” (Korać, 2000:131)

4.4. Upravljanje materijalnim resursima

Kazneno- popravni zavod star je 130 godina i njegova adaptacija je neminovna, iziskuje puno ulaganja i novčanih sredstava. Zatvor se sastoji od 9. paviljona i u zadnju deceniju izradnja novih paviljona i adaptacije već postojećih odvijaju se u nekoliko etapa, potpuno novi i prvo izgrađen je 4. paviljon tzv. kažnjenički paviljon, zatim 3. paviljon i zadnja investicija je bila 9. paviljon napravljen po svim evropskim standardima.

Iz sredstava Federalnog budžeta za izgradnju 4. paviljona uloženo 1,1 milion KM, površine je 800 metara kvadratnih i raspolaže s 80 mjesta za najteže osuđenike. Objekat ima 31 ćeliju, od jednokrevetnih do četverokrevetnih i svaka je opremljena kablovskom televizijom, te posjeduje tuš kabinu.⁸⁸

---

⁸⁸ <http://www.islambosna.ba/za-godinu-i-po-dana-zatvorski-kapaciteti-poveani-za-300-mjesta/> pristupljeno dana 27.02.2022.

Izgradnja trećeg paviljona završena je 2013. godine, a uloženo je nešto više od dva miliona KM, kapaciteta 114 kreveta, tj. 19 ćelija sa po tri kreveta na dva sprata, trenutno se jedan dio koristi kao pritvorska jedinica, dok je drugi dio nepopunjen iz razloga nedostatka radnog kadra.

U skladu sa Zakonom o Budžetu Federacije sredstva za rad kazneno-popravnih zavoda osiguravaju se iz Budžetu Federacije. Federalno ministarstvo pravde, na temelju brojnih uposlenih i njihove kvalifikacione strukture, zatim broja osuđenih osoba na izdržavanju kazne zatvora, vrši raspored i doznačavanje sredstava. Troškove izdržavanja pritvorenih i prekršajno kažnjenih osoba, koja mjeru pritvora i kaznu zatvora izdržavaju u posebnim odjeljenima kazneno-popravnih zavoda plaćaju kanton i na temelju ugovora koga zaključuju kazneno-popravnici zavodi i vlade kantona. Sredstva za kapitalne potrebe osiguravaju se također u Proračunu Federacije BiH, na temelju posebnog programa koga, na prijedlog Federalnog ministarstva pravde usvaja Vlada Federacije BiH. Kapacitet Kazneno-popravnog zavoda Zenica trenutno raspolaže sa 833 kreveta, 713 kreveta namijenjeno za punoljetne osuđene osobe koji su osuđeni na izdržavanje kazne zatvora, a 120 kreveta namijenjeno je za smještaj pritvorenih osoba. U zadnje vrijeme jedan od najznačajnijih događaja koji su se desilo za Kazneno-popravni zavod je izgradnja paviljona IX, iznos sredstava je osiguran od Europske unije putem IPA fondova, a vrijednost objekta je 2 miliona eura. Kapacitet kojim raspolaže ovaj objekat je 236 kreveta, opremljen i izgrađen po evropskim standardima.⁸⁹

Zadnje aktivnosti oko proširenja aktivnosti u Kazneno-popravnom zavodu bilo je otvaranje pogona šivaone u kojem će raditi osuđene osobe, finansiran je uz podršku Turske agencije za koordinaciju i saradnju (TIKA). U ovaj pogon uloženo je 168.000 KM (84.000 eura), nabavljeno je 60 novih šivaćih mašina i opremu za pripremu proizvodnje zaštitnih odjela za osuđenike i zatvorske policajce te posteljinu i slično. Pogon šivaone moći će zaposliti 100-njak zatvorenika, plaća na mjesečnom nivou iznositi će po 300 KM.⁹⁰

Od narednih adaptacija koje bi mogle biti predviđene za poboljšanje uslova u Kazneno-popravnom paviljonu Zenica je u Prvom paviljonu, koji je i najveći paviljon, sa najvećim brojem osuđenih osoba i koji broji čak jednu trećinu od ukupne zatvorske populacije. Adaptacija pomenutog paviljona predstavlja izazov za uposlenike u pogledu sigurnosti zbog položaja paviljona koji se nalazi u centralnom krugu zatvora.

---

⁸⁹ „Penološka teorija i praksa“ Godina II, broj 2. oktobar 2021, str.12 i 68

⁹⁰ <https://www.slobodnaevropa.org/a/zenica-sivaonica-zatvorenici-resocijalizacija/31530495.html> preuzeto dana 27.02.2022.god

Pri Kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa postoji Privredna jedinica "Novi život" koja je vrijedna pomena zbog svog dosadašnjeg rad i prikupljanja materijalnih resursa te zaposlenja osuđenih osoba i pružanje radnog angažmana posebno na Ekonomiji zavoda. Ekonomija se prostire na od oko 2000 m², posjedju značajne resurse kao što su magacinski prostori, hladnjače, plastenici, mehanizacija ko što su traktori, kamioni, priključne mašine za obradu zemlje, objekti za uzgoj stoke. Ekonomija se bavi proizvodnjom voća i povrća koji se koriste za potrebe zavodske osuđeničke kuhinje i civilnog restorana. Plate angažovanih osuđenih osoba definisane su odredbama Zakona o izvršenju sankcija te se strogo poštuju.⁹¹

Da bi se postigla veća sigurnost u kazneno-popravnim zavodima pored ulaganja u znanje i osposobljavanje kadra, potrebna su i materijalna ulaganja, posebno u vatreno oružje, sredstva veze, videonadzor, razne vrste detektora i dr. Zatvorski objekti u kazneno-popravnom zavodu stari su preko stotinu godina, te iziskuje konstantnu adaptaciju i održavanje elektoinstalacija, kanalizacije, snabdjevanje vodom itd. Federalno ministarstvo pravde nije informatički uvezano sa kazneno-popravnim zavodim pa tako nemaju ni stalni uvid u evidenciju broja zaposlenih i promjenu broja osuđenih osoba.⁹²

„Zatvorske kazne do godinu dana je moguće zamijeniti, po principu dan zatvora za 100 KM. Sud odlučuje o kazni zatvora ako kazna nije plaćena u zakonski predviđenom roku. Prema podacima Kantonalnog suda u Sarajevu za prošlu i ovu godinu zaključno sa 31. oktobrom, evidentirano je 14 presuda o zamjeni kazne zatvora u novčanu, a odnose se na 16 osuđenih lica. Pet osoba je platilo iznos za punu godinu zatvorske kazne, 36.500 KM, ukupno je u budžet na ovaj način uplaćeno 356.900 maraka.“⁹³

Obzirom na trenutni broj osuđenih osoba koji broji oko 600 osuđenih osoba, Kazneno-popravni zavod Zenica na dnevnom nivou treba da izdvoji oko 60.000 KM samo za potrebe osuđenih osoba, dok na godišnjem nivou potrebno je osigurati čak 19 milona KM.

---

⁹¹ "KPZ dani br.5, juni 2009.god.

⁹² „Penološka teorija i praksa“ Godina I, broj 1 decembar 2020, str.8 i 9

⁹³ <https://www.slobodnaevropa.org/a/zatvor-kazna-otkup-tarifa/31573655.html> pristupljeno dana 28.02.2022.godine

ZAKLJUČAK

Kroz rad smo prošli kroz kompletnu organizaciju i funkcionisanje kazeno-popravnih zavoda na području Federacije Bosne i Hercegovine, s obzirom na prethodno navedeno potvrđena je generalna hipoteza koja glasi „Sistem upravljanja kazeno-popravnim zavodima u Federaciji Bosne i Hercegovine determiniran je izazovima sistema unutrašnjom sigurnosti, normativno-pravnim aktima i potrebama usklađivanja sa evropskim standardima“.

Kazeno-popravni zavodi specifični su po svojoj organizaciji i regulisani su zakonskim i podzakonskim aktima, pod lupom i budnim okom su: inspektora, ombudsmana, međunarodnih organizacija, vladinih i nevladinih organizacija, sve sa ciljem zaštite ljudi, tj. osuđenih osoba koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, u svrhu prevaspitanja tj. pozitivno uticanje na njihovo ponašanje, osiguranja boljih uslova za izdržavanje kazne, boljeg tretman u postupanju sa osuđenima i resocijalizaciju istih.

U skladu sa provedenim istraživanjem kroz literaturu potvrđene su i sve izvedbena hipoteza koja glase:

1. Upravljanje kazeno-popravnim zavodima u evropskim zemljama ukazuje na neophodnost usklađivanja i provođenja ljudskih prava osuđenih osoba bez obzira na počinjeno krivično djelo.
2. Sistem upravljanja u kazeno-popravnim zavodima pokazuje preopterećenost sistema u kontekstu procesa upravljanja i nedostatak ljudskih i materijalnih resursa za njegovo puno provođenje.
3. Izdržavanje kazne zatvora osuđenih osoba predstavlja izazov zatvorskim upravama u održavanju pozitivne atmosfere u funkcionisanju zatvora
4. U zatvorskom sistemu postoji razlika između zatvora “zatvorenog” tip i “poluotvorenog” tipa
5. Struktura zatvorske populacije je raznovrsna: osuđene osobe prvi put na izdržavanje kazne zatvora do višestrukih povratnika
6. Sistem upravljanja u kazeno-popravnim zavodima ima određena prava i dužnosti.

Službene osobe koje rade u kazeno-popravnim zavodima bez obzira na počinjeno krivično djelo od strane osuđenih osoba ne prave iznimku ni prema jednoj osuđenoj osobi, striktno se drže propisanih zakona i podzakonskih akata te pravilnika kojim se nalaže kako da postupaju u radu

sa osuđenim osobama. Ono po čemu se osuđene osobe jedino razlikuju su matični brojevi koji svaki od osuđena osoba dobije po stupanju na izdržavanje kazne zatvora. U slučaju da se desi da neko od uposlenih ne postupi u skladu sa predviđenim pravilima i zakonima predviđene su sankcije tj. disciplinske prijave pa čak i krivične prijave, sve u zavisnosti sa počinjenom greškom u radu. S tim u vezi službene osobe koje rade u kazneno-popravnim zavodu treba striktno da se drži strogo profesionalnog odnosa sa osuđenim osobama i u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima.

Najveći problem u održavanju sigurnosti u kazneno-popravnim zavodima je nedostatak kadra, povećanjem kapaciteta ne znači da se automatizmom popunjavaju i upražnjena radna mjesta, što u konačnici predstavlja veliki problem za sigurnost u zatvorima, posebno u zatvoru zatvorenog tipa jer sam tim i obim posla je veći za razliku od zatvora poluotvorenog i otvorenog tipa.

Ono što je značajno za kazneno-popravnne zavode je to da postoji kategorizacija s obzirom na dob i pol osuđenih osoba, njihovo zdravstveno stanje, stepen osiguranja, ograničenje slobode kretanja, mjere u postupanju i tretmanu osuđenih osoba, tako da kazneno-popravnih zavoda zakonom predviđa mogućnost da može biti zatvorenog, poluotvorenog i otvorenog tipa.

Kroz rad smo se upoznali i sa vrstom zatvora tj. saznali smo koja je razlika između otvorenog, poluotvorenog i zatvorenog tipa zatvora. I kroz sam naziv uočili smo da je kaznu zavora najlakše služiti u kazneno-popravnim zatvorim poluotvorenog i otvorenog tipa zbog njegove same organizacije, ali i to ko od osuđenih osoba može izdržavati kaznu u ovom tipu zatvora, a to su osuđene osobe koje su prvi put osuđene na kaznu zavora.

U kazneno-popravnne zatvore zatvorenog tipa kao što smo već i upoznati upućuju se višestruki povratnici, osuđene osobe koje služe kaznu dugotrajnog zatvora i dr., samim tim ovdje se radi o jako teškim i opasnim grupama osuđenih osoba koje se svakodnevno moraju držati na oku, pratiti njihovo ponašanje, poštovati njihova prava, ali i kazniti ih u slučaju da pređu mjeru u svom lošem ponašanju, ali opet sve u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima, bez povrede i uskraćivanja bilo kakvih prava koje ih po zakonu sljeduju. Vrlo često višestruki povratnici koriste priliku da zatvor koriste kao bijeg na sigurno od vanjskih uticaja, posebno u zimskom periodu, jer u zatvoru imaju osiguran boravak bez ikakvih izdataka, obezbjeđenu hranu, grijanje te ljekarsku pomoć, i sami tim već je jasno o kakvom tipu osoba je riječ jer su spremni ponovo učini krivično djelo na uštrb svoje slobode samo da bi imali krov na glavom.

Organizacija rada u kazneno-popravnim zavodima treba da se odvija u okviru etičkih kodeksa, što u današnje vrijeme predstavlja veliki izazov za službene osobe koje rade u kazneno-popravnim zavodima, gdje ni u najmanju ruku ne smije da dođe do zloupotrebu vlasti. Posebna pažnja treba da bude smjerena na humano postupanje prema osuđenim osobama bez obzira na krivično djelo.

Zaključno razmatranje završavamo sa mišljenjem da bez obzira na uređenost sistema upravljanja sigurnosti u zatvoru da sam rad ni malo nije lagan, gledajući na dugoročnu dobit i s obzirom sa kojom i kakvom s populacijom se radi. Najveći dio dana osuđene osobe provode pod budnim okom zavorskih-policajaca stražara za koje smo već rekli da su kičmeni stub zatvora, jer nose najviše tereta, i gdje najčešće dolazi do „pucanja po šavovima“ iz zaloga što se u zatvor primaju nespremni momci koji nisu ni svjesni u kakvo okruženje dolaze ni sa čim moraju da se nose. Iako rad u zatvoru ima svoje prednosti recimo, rad sa beneficiranim stažom, i odlazak u penziju deset godina ranije nego drugi, nedovoljno su plaćeni za svoj rad jer zbog nedostatka kadra moraju da pokrivaju više radnih mjesta, a nose isti, ako ne čak i veći. U konačnici takav rad predstavlja problem za kompletan sistem, koji se prenosi i na porodice uposlenih, jer se često problemi nesvjesno prenose i na njih. Vlast bi trebala više pažnje posvetiti na rješavanju pitanja radne snage, plaća i obuke za sve uposlene u kazneno-popravnim zatvorima posebno ako uzmemo u obzir na povećanje činjenja krivičnih djela.

SKRAĆENICE

BiH- Bosna i Hercegovina

CPT- „Evropski odbor za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“ engl.“ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of the Punishment“

DB- Državna bezbjednost

FBiH- Federacija Bosne i Hercegovine

FNRJ- Federativna narodna republika Jugoslavija

HVO- Hrvatsko vijeće odbrane

JNA- Jugoslovenska narodna armija

KPZ- Kazneno-popravni zavod

KPZPT- Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa

KPZZT- Kazeno-popravni zavod zatvorenog tipa

OSA- Obavještajno-sigurnosna agencija

OZNA- Odjeljenje zaštite naroda

RS- Republika Srpska

SBK- Srednjo-bosanski kanton

SIPA- Državna agencija za istrage i zaštitu

TIKA- Turske agencije za koordinaciju i saradnju

UDBA- Uprava državne bezbjednosti

ZE-DO- Zeničko-dobojski kanton

ZIKS- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija

LITERATURA

a. Knjige

1. Andrew, Coyle (2002), *Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama*, Međunarodni Centar za zatvorske studije, London, Ujedinjeno Kraljevstvo
2. Bajramović, Zlatan (2016), *Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Fakultet političkih nauka
3. Beridan, I. (2009), *Politika i sigurnost*, Sarajevo, Fakultet političkih nauka
4. Cowburn, A. (2002), *The Swedish system of Sanctions- ITS AB Det svenska pafoljdssystemet*, Norrköping
5. Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
6. Darvin Lisica (2011), *Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini*, Knjiga 2, Sigurnosni rizici, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
7. Donnelly, James Jr.; Gibson, James; Ivancevich, John 1995. *Fundamentals of Management, 9th Edition*, Chicago: Irwin
8. Dujović Jagoš (2006), *Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti*, FPN, Sarajevo
9. Grizold Anton, Tatalovic Sinisa, Cvrtila Vlatko: *SUVREMENI SISTEMI NACIONALNE SIGURNOSTI*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, SIGURNOSNE PRETPOSTAVKE BOSNE I HERCEGOVINE 1999. godine.
10. Hadžiahmetović, Zečir; Softić, Senad; Kulović, Dženan 2008. *Organizacija: teorije, strukture, ponašanje*, Sarajevo: Ekonomski fakultet
11. Hajrija, S.Č/Vranj, V. (2011), *Uvod u penologiju i izvršno krivično pravo Bosne i Hercegovine*, Pravni fakultet, Sarajevo
12. Heinz, C. (2002), "*Neuere Entwicklungen hinsichtlich der Anzahl der Inhaftierten in Deutschland*" (Recent developments in the number of prisoners in Germany), in *Neue Kriminalpolitik*
13. Huseinbašić, Ćamil. (2009), *Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja*, Jordan studio d.o.o Sarajevo
14. Jalimam, S./Marić,S./Spahić, R. *Kazniona*, Vrijeme Zenica & NAM Tuzla
15. Jojić R. (1987), *Teorija i praksa organizacije i rukovođenja*, FEB, Sarajevo

16. Korać, Hana (2010), *Penologija: izvršno krivično pravo*, Pravni fakultet, Kiseljak
17. Kurtić Adil (2005), *Poslovna organizacija*, OFF-SET, biblioteka Naučna knjiga, Tuzla
18. Rahimić, Zijada 2010. *Menadžment ljudskih resursa*, Sarajevo: Ekonomski fakultet u Sarajevu
19. Stevanović, Z.(2012), *Zatvorski sistem u svetu*, Institut za kriminološka i sociološka ispitivanja, Beograd
20. Pietro, Marohgiu Universitz of Cagliari, Mario Biddau-Corte d, Appello di Cagliari; (2002) - *World factbook of criminal justice syistem-Italy*. Rim, Italy
21. Smajić, M. (2010), *Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
22. Tatalović, S. i Bilandžić, M. (2005), *Osnove nacionalne sigurnosti*, Zagreb, MUP RH
23. Walter, M. (1999), *Strafvoollzug, 2.nufl, aufbau der Vollzugsverwaltung*, Munche

b. Leksikoni i rječnici

1. Beridan Izet, Tomić M. Ivo, Muharem Kreso (2001) *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo

c. Radovi u časopisima i zbornicima

1. Časopis udruženja penologa u Federaciji Bosne i Hercegoovine „*Penološka teorija i praksa*“ Godina I, broj 1. decembar 2020.godine
2. Časopis udruženja penologa u Federaciji Bosne i Hercegoovine „*Penološka teorija i praksa*“ Godina II, broj 2. oktorbar 2021.godine
3. *KPZ dani* br.5, juni 2009.god.

e. Normativno-pravna dokumenta

1. Husić, Džemal, *Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine sa komentarom i provedbenim propisima*: (pravilnici, uputstva, obrasci) komentari Džemal Husić, Ranko Nikolić, Sarajevo: Federalno ministarstvo pravde, (2000).
2. *Justiz-Bundesministerium fur justiz (2004), Stafvallzug in Osterreich, Justiz, Bundesministerium, str. 9-72.* (interna monografija ministarstva pravde Austrije).
3. Sigurnosna politika BiH 2016

f. Internet izvori

- http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Podrska%20reformi%20upravljanja%20u%20kp%20.pdf
- <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/108092.pdf>
- <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2020/05/Sistem-izvr%c5%a1enja-kazne-zatvora-predavanja.pdf>
- <https://kpztuzla.gov.ba/o-nama>
- <http://kpzmostar.org/novi/about/>
- <https://www.fmp.gov.ba/bs/kpz-busovaca.html>
- <https://www.rtvusk.ba/vijest/bihac-kazneno-popravni-zavod-luke-biljezi-porast-broja-osudenika/36814>
- <https://www.fmp.gov.ba/bs/kpz-orasje.html>
- <https://www.fmp.gov.ba/bs/nadleznost-213.html>
- <https://radiosarajevo.ba/vijesti/lokalne-teme/centralni-zatvor-u-sarajevu-pogledajte-kako-i-gdje-vrijeme-provode-zatvorenici/250722>
- <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/2012-16-inf-bih.pdf>
- <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/2012-15-inf-bih.pdf>
- <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171353/Prirucnik+za+obuku+o+dodatnim+sposobnost+ima+zatvorskih+sluzbenika+sa+operativnim+procedurama.pdf/b075b71d-56ab-4b87-b687-c08d7e76fd0a>
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/zenica-sivaonica-zatvorenici-resocijalizacija/31530495.html>
- <http://www.islambosna.ba/za-godinu-i-po-dana-zatvorski-kapaciteti-poveani-za-300-mjesta/>
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/zatvor-kazna-otkup-tarifa/31573655.html>
- <https://www.parlament.ba/Content/Read/24?title=Op%C4%87ipodaci>
- <https://www.parlament.ba/Content/Read/36?title=Op%C4%87ipodaci>
- <https://www.parlament.ba/Content/Read/25?title=Funkcije-Parlamentarne-skup%C5%A1tine-BiH>
- <https://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/sigurnosti/default.aspx?id=132&langTag=bs-BA>
- <http://www.granpol.gov.ba/home>

- <http://www.sipa.gov.ba/bs/o-nama/generalne-informacije>
- <http://sps.gov.ba/>
- <https://www.osa-oba.gov.ba/nadlb.html>
- http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1
- <https://ba.n1info.com/vijesti/a449776-otvoren-drzavni-zatvor-bosne-i-hercegovine-prvi-zatvorenici-ocekuju-se-na-jesen/>

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI

Ime i prezime: ELDINA AGIĆ
Naslov rada: SISTEM UPRAVLJANJA U KAZNENO-POPRAVNIM ZAVODIMA U
FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE: STUDIJA SLUČAJA
KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPA ZENICA
Vrsta rada: Završni magistarski rad
Broj stranica: 81

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

SARAJEVO, april 2022.godine

Potpis

_____